

Estafettegezinnen

‘Een afstudeeronderzoek naar de langetermijneffecten van de methodiek Estafettegezinnen’

Petra Espeldoorn - Margretha van de Kamp - Rachel de Pooter - Mirjam Sleurink
Afstudeeronderzoek MWD & SPH

Opdrachtgever:
School:

Agathos Thuiszorg
Hogeschool Viaa, Gereformeerde Hogeschool

Onderzoeksrapport

‘Estafettegezinnen’

‘Een afstudeeronderzoek naar de langetermijneffecten van de methodiek Estafettegezinnen’

Petra Espeldoorn, Margretha van de Kamp, Rachel de Pooter en Mirjam Sleurink
Centrum voor Samenlevingsvraagstukken
Hogeschool Viaa, Zwolle

Beoordelaars: T. van der Vinne & I. Slood-Mulder

In opdracht van Agathos:
Begeleider: L. Overbeke

Inhoudsopgave

Woord vooraf	4
Samenvatting.....	5
Hoofdstuk 1 Inleiding	6
1.1 Inleiding	6
1.2 Aanleiding onderzoek.....	6
1.3 Theoretisch kader	9
1.4 Doelstelling, vraagstelling en onderzoeksvragen	19
Hoofdstuk 2 Onderzoeksmethoden	20
2.1 Inleiding	20
2.2 Algemene opzet.....	20
2.3 Diepte-interview	20
2.4 Focusgroep	23
2.5 Literatuuronderzoek.....	25
2.6 Validiteit en betrouwbaarheid	26
Hoofdstuk 3 Resultaten.....	28
3.1 Inleiding	28
3.2 Beschrijving dataverzameling.....	28
3.3 Analyse dataverzameling.....	28
3.4 Resultaten professionals	30
3.5 Resultaten gezinnen	38
Hoofdstuk 4 Conclusie & aanbevelingen	43
4.1 Inleiding	43
4.2 Conclusie	43
4.3 Aanbevelingen.....	53
4.4 Discussie	55
Bibliografie	58
Bijlage I - Begripsafbakening	62
Bijlage II – Diepte-interview gezinnen.....	65
Bijlage III – Telefonisch interview gezinnen	67
Bijlage IV – Telefonisch interview professionals.	69
Bijlage V – Focusgroep professionals.	73
Bijlage VI - Informatiebrief gezinnen.....	75
Bijlage VII - Informatiebrief professionals.....	76
Bijlage VIII - Labelschema onderzoek Estafettegezinnen Professionals.....	77
Bijlage IX - Labelschema onderzoek Estafettegezinnen	80

Woord vooraf

Voor u ligt het onderzoeksverslag naar de langetermijneffecten van de methodiek Estafettegezinnen. De methodiek Estafettegezinnen is in 2014 van start gedaan door middel van een *pilot*. Agathos heeft Hogeschool Viaa gevraagd onderzoek te doen naar de langetermijneffecten van de *pilot* die gedraaid heeft in 2014. In hetzelfde jaar hebben vier studenten van Hogeschool Viaa onderzoek gedaan naar deze *pilot*. Hierin stonden de werkzame elementen van de methodiek, de ervaringen van de deelnemende gezinnen en betrokken professionals centraal.

Als vier Social Work studenten van de Hogeschool Viaa hebben wij onderzoek gedaan naar de langetermijneffecten van deze methodiek. De keuze voor dit onderzoek is gemaakt, omdat wij benieuwd zijn naar deze nieuwe manier van werken waar wij als aanstormend professionals mee te maken kunnen krijgen. De gezinnen, met opvoedingsproblemen en/of psychosociale problemen, begeleiden elkaar vanuit de eigen kracht en ervaringen. Wat ons in dit onderzoek aanspreekt, is het feit dat dit past bij de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). In januari 2015 is de Wmo van kracht gegaan. Hierdoor zijn er een aantal belangrijke veranderingen doorgevoerd binnen de samenleving. Als aanstormende professionals zullen wij hier mee te maken krijgen. De Wmo draait om de eigen kracht van de burger en de verantwoordelijkheid voor elkaar. De methodiek Estafettegezinnen sluit hier bij aan.

Wij willen graag alle gezinnen en professionals bedanken voor hun medewerking. Tevens willen wij Agathos bedanken voor de ondersteuning bij het onderzoeksproject. Als laatste willen wij onze docent T. van der Vinne bedanken voor haar begeleiding en feedback tijdens het onderzoeksproject.

Petra Espeldoorn
Margretha van de Kamp
Rachel de Pooter
Mirjam Sleurink.

Samenvatting

In opdracht van Agathos is er onderzoek gedaan naar de langetermijneffecten van de methodiek Estafettegezinnen. Twee jaar geleden is er een pilot gestart met als inzet het vergroten van ervaringsdeskundigheid in een hulpverleningstraject. Naar aanleiding van de veranderingen omtrent de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) heeft Agathos hierop ingespeeld door een nieuwe methodiek te ontwikkelen die aansluit bij de doelen van de Wmo. De nieuwe Wmo vraagt een mentaliteitsverandering van burgers. Burgers moeten zelf actief gaan deelnemen binnen de samenleving. Dit betekent dat zij eigen verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen leven en dat van hun naasten.

Dit onderzoek is gebaseerd op de langetermijneffecten van de pilot die gedraaid heeft in 2014. De centrale vraagstelling is als volgt: *‘Welke langetermijneffecten van het werken met de methodiek Estafettegezinnen worden door de deelnemende gezinnen en de professionals ervaren?’*. Bij de uitvoering van het onderzoek is gekozen voor het houden van interviews met de deelnemende gezinnen en professionals die gewerkt hebben met de methodiek. Naast de interviews is er gebruikt gemaakt van een literatuuronderzoek wegens een tekort aan respondenten.

Herkenbaarheid is een aspect dat veel naar voren is gekomen binnen het onderzoek. Deze herkenbaarheid kan helpen om afstand te nemen van een eigen situatie en de problematiek te relativeren. Gezinnen vonden het prettig om in contact te komen met gezinnen waar sprake is van vergelijkbare problematiek. Op de lange termijn merken gezinnen dat ze door de deelname aan de methodiek meer omkijken naar hun naasten en hulp bieden wanneer dit nodig is. Een ander effect op de lange termijn is dat er nog steeds contact is tussen de gezinnen en dat hierdoor hun sociale netwerk vergroot is.

Voor de professionals is er op de lange termijn geconstateerd dat de rol van de professional verandert van begeleider naar coach. Dit vraagt een mentaliteitsverandering van de professionals. Voor de professionals is het zoeken naar de juiste balans tussen deze twee rollen.

Aan het einde van het onderzoeksverslag worden aanbevelingen gedaan ten aanzien van de methodiek. De aanbevelingen luiden als volgt:

1. *Het maken van een goede match.*

Voor de methodiek is het van belang dat gezinnen met vergelijkbare problematiek *gematcht* worden. Dit betekent voor Agathos dat zij moeten gaan samenwerken met andere organisaties. Door de samenwerking met andere organisaties kan er gebruik gemaakt worden van elkaars cliëntenbestanden.

2. *Praktische handleiding ontwerpen.*

Door het samenstellen van een praktische handleiding zal de effectiviteit van de methodiek vergroot worden.

3. *Motivatatie compleet gezin.*

Er zal verder onderzoek gedaan moeten worden door Agathos hoe zij een compleet gezin kunnen motiveren om deel te nemen aan de methodiek.

4. *Nazorg.*

Agathos zal moeten investeren in het bieden van nazorg om gezinnen een lichte ondersteuning te geven in een zelfstandige voortgang van het proces.

5. *Mentaliteitsverandering professionals.*

De rol van de professional verandert van begeleider naar coach. Dit vraagt een mentaliteitsverandering bij de professional.

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Inleiding

De methodiek Estafettegezinnen is ontstaan als reactie op een samenleving die volop in ontwikkeling is. Deze methodiek doet een beroep op de eigen kracht van burgers en op eigen ervaringen. Dit versterkt de *civil society*: dat de betrokkenheid van de burger binnen de samenleving wordt bevorderd.

In dit eerste hoofdstuk wordt de aanleiding tot het onderzoek uiteengezet. Eerst wordt een typering gegeven van de opdracht gevende instelling. Vervolgens wordt er gekeken naar de knelpunten en de behoeften van de instelling Agathos. De geschiedenis van het knelpunt en de behoefte van Nederland komt hierbij aan de orde. Tenslotte wordt er een theoretische inleiding gegeven. Hieruit worden de doelstelling, de centrale vraagstelling en de onderzoeksvragen voor het onderzoek afgeleid.

1.2 Aanleiding onderzoek

1.2.1 Korte typering van de instelling

Agathos is een christelijke organisatie op reformatorische grondslag. Het dienstenaanbod is breed en strekt zich uit van huishoudelijke hulp tot intensieve gezinsbegeleiding. Agathos werkt op verschillende plekken in Nederland, van Zeeland tot de Veluwe. Betrokkenheid en kwaliteit staan centraal bij Agathos. Agathos behoort tot de Lelie zorggroep. Agathos werkt samen met Curadomi, Cruciaal GGZ, de Driehoek, STAGG en Lelie zorggroep Wonen Zorg en Welzijn (Agathos-thuiszorg, 2013).

De missie van Agathos komt voort uit eigen grondslag en de Bijbel als het Woord van God. In Galaten 6 vers 10 wordt de motivatie genoemd waaruit Agathos hun zorg wil leveren. Agathos staat voor het oud- Griekse woord 'goed doen'. Men wil de zorg en diensten vanuit een reformatorisch perspectief aanbieden (Agathos-thuiszorg, 2013).

De visie van Agathos wordt gevormd door hoe de mens en de wereld in de Bijbel geschetst worden. Vanuit dit perspectief heeft Agathos een visie gevormd over een cliënt, de zorgverlener en de organisatie. De Bijbel leert om onze zieke naaste te helpen. Men is als mens verantwoordelijk voor zowel zichzelf als de ander. Ieder mens is uniek, kostbaar en verdient respect en bescherming. Agathos wil hulpverleners inzetten die professioneel en liefdevol met de ander omgaan. De hulpverlener helpt, staat bij, steunt en probeert de zelfredzaamheid van de cliënt te vergroten. Het respect hebben voor elkaar is van groot belang en dit betekent dat men de ander ontmoet van mens tot mens. Hiermee bedoeld Agathos dat de hulpverlener en cliënt gelijkwaardig zijn. Agathos houdt zich continu bezig met het borgen en verbeteren van de kwaliteit van de zorg en diensten. De reformatorische leef sfeer is een leidende vorm die in alle aspecten van de hulpverlening terugkeert (Agathos-thuiszorg, 2013).

1.2.2 Aanduiding knelpunt of behoefte

De methodiek Estafettegezinnen is afgeleid van een methodiek die al een paar jaar in Australië draait genaamd: *Family by Family*. Deze methodiek is ontwikkeld door *The Australian Centre for Social Innovation*. Het is een methodiek waarbij gezinnen met opvoedings- en psychosociale problemen aan elkaar gekoppeld worden. De gezinnen worden aan elkaar gekoppeld om zich te ontwikkelen, samen te werken aan gestelde doelen en met elkaar te praten over de problematieken die zich voordoen. Op deze manier vinden zij aansluiting bij elkaar. Door samen te gaan werken aan houding, doelen en gedrag, maar ook aan het sociale netwerk, worden de beschermende factoren vergroot en de risicofactoren voor een gezin verkleind (Tacsí, 2012).

Naar aanleiding van deze Australische methodiek is Agathos gestart met de ontwikkeling van een soortgelijke methodiek. Het doel van de methodiek Estafettegezinnen heeft Agathos als volgt beschreven:

“Estafettegezinnen is een methodiek die gezinnen in staat stelt met slechts lichte vorm van professionele hulpverlening opvoedingsproblemen of psychosociale problematiek zelf en samen aan te kunnen” (Agathos-thuiszorg, 2013).

Agathos heeft er voor gekozen om de gezinnen beiden een naam te geven, namelijk het estafettegezin en het startgezin. Het startgezin is het gezin dat voor het eerst met de hulpverlening in aanraking komt en nog aan het begin van het traject staat. Het estafettegezin is een gezin dat al meer ervaring heeft met de hulpverlening en weet hoe zij problemen kunnen aanpakken en eventueel oplossen.

Agathos heeft in 2013/2014 een onderzoek laten uitvoeren naar de positieve effecten en de knelpunten van de methodiek Estafettegezinnen. Er werden verschillende positieve effecten en knelpunten van de methodiek zichtbaar bij het uitvoeren van het onderzoek. Over het algemeen waren de betrokken gezinnen blij dat ze met ervaringsdeskundigen konden overleggen.

Naar aanleiding van het onderzoek en de *pilot* die in 2013/2014 is uitgevoerd, is er gekeken naar de mogelijkheid om het onderzoek op grotere schaal uit te voeren. In het najaar van 2014 is de methodiek Estafettegezinnen genomineerd voor de zorgvernieuwingsprijs. De jury was lovend:

“De jury gelooft in dit idee, omdat het voorwaarden schept waaronder gezinnen elkaar kunnen helpen. Juist, omdat de vrijwillige steun aan elkaar ‘geformaliseerd’ is en een naam heeft, kan die vrijwillige inzet werken. De gezinnen weten dat ze bij elkaar terecht kunnen. Het doorbreekt de handelingsverlegenheid om elkaar te helpen en aan te spreken. Sterk binnen dit initiatief is dat twee gezinnen elkaar tegelijkertijd helpen en ondersteunen. De aanpak is methodisch en gestructureerd. En daarom ook goed te verspreiden op andere plekken in het land.”
(Zorgvernieuwingsprijs, 2014).

Door de nominatie voor de zorgvernieuwingsprijs is Agathos in contact gekomen met verschillende gemeenten die interesse hebben in het onderzoek. Bij Agathos is er behoefte om duidelijkheid te krijgen over de langetermijneffecten van de methodiek Estafettegezinnen.

Het onderzoek kent een duidelijke aanleiding. Als samenleving gaan wij van een verzorgingsstaat naar een participatiesamenleving. De uitgangspunten van de methodiek Estafettegezinnen passen perfect bij de uitgangspunten van een participatiesamenleving. De methodiek Estafettegezinnen zorgt voor contacten tussen mensen met soortgelijke problematiek. De gezinnen ondersteunen en helpen elkaar waar mogelijk is. Het onderzoek dat twee jaar geleden uitgevoerd is lijkt erop te wijzen dat de methodiek succesvol is. Maar hoe ziet het contact tussen de gezinnen er na twee jaar uit? Wat heeft de methodiek hen opgeleverd? Dit zijn vragen die bij gemeenten spelen die de methodiek graag willen inkopen.

De reden dat er verschillende gemeenten zijn die deze methodiek willen inkopen, is dat deze vorm van zorg pretendeert goedkoper te zijn dan andere vormen. Doordat gezinnen elkaar zullen gaan ondersteunen, is er minder intensieve professionele zorg nodig. Dit past binnen de uitgangspunten van de participatiesamenleving.

Na de *pilot* wilde Agathos weten wat de langetermijneffecten van de methodiek zijn en hoe zij de methodiek beter vorm kunnen geven. De begeleiding van gezinnen speelt hierin een rol. Door het

kennen van de langetermijneffecten van de methodiek, kunnen nieuwe gezinnen in de toekomst beter begeleid worden.

1.2.3 Geschiedenis van het knelpunt

De *pilot* die in februari 2014 is gehouden is, is gekoppeld aan de veranderingen die zich in de samenleving voordoen. Deze veranderingen hadden betrekking op de transitie van een verzorgingsstaat naar een participatiesamenleving. Dit houdt in dat mensen worden teruggeworpen op hun eigen netwerk. Een belangrijk begrip in de participatiesamenleving is *empowerment*. *Empowerment* staat voor sociale integratie, actief burgerschap en de vermaatschappelijking van de zorg. Sociale integratie richt zich op het sociaal integreren in verschillende groepen. Actief burgerschap richt zich op het initiatief van de burgers en hoe zij zich willen inzetten in de samenleving. De vermaatschappelijking van de zorg gaat over de verschuiving binnen de zorg waarbij het streven is om mensen met beperkingen, kwetsbare ouderen en chronisch zieken met hun competenties en kwetsbaarheden een zinvolle plek in de samenleving te laten innemen. Men richt zich enerzijds op de kwaliteiten van de burgers en anderzijds is er ruimte voor de kwetsbaarheid van de burgers (Regenmortel, 2009).

Een groeiend deel van de zorgtaken van de overheid zijn vanaf januari 2015 overgedragen aan de gemeenten. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor jeugdzorg, werk en inkomen, zorg aan langdurig zieken en ouderen (Rijksoverheid, 2016). De veranderingen in de samenleving en de overdracht van taken heeft effect op de zorg- en hulpverlening. Mensen worden geacht eerst zelf te kijken naar wat ze kunnen.

Uit de resultaten van de *pilot* blijkt dat herkenbaarheid, wederkerigheid, leren van het andere gezin, zelf opstellen van doelen en hulp van een ervaringsdeskundige motiverende aspecten zijn. Als knelpunten werden vastgesteld: (over)belasting, het vasthouden aan de structuur van de bijeenkomsten en privacy (Hanekamp, 2014).

1.2.4 Voorlopige vraagstelling

Binnen het onderzoek staan de ervaringen van het startgezin, het estafettegezin en de professional centraal. Vanuit Hogeschool Viaa zal er een instellingsgebonden onderzoek worden gedaan.

De voorlopige centrale vraagstelling is: *‘Welke langetermijneffecten worden ervaren door de deelnemende gezinnen en professionals die hebben gewerkt met de methodiek Estafettegezinnen?’*

1.3 Theoretisch kader

1.3.1 Inleiding

De methodiek Estafettegezinnen is ontwikkeld als reactie op de, volop in ontwikkeling zijnde, transitie in de (jeugd) zorg. Het werken volgens deze methodiek doet een beroep op de eigen kracht van burgers, op het inzetten van eigen ervaringen en op het versterken van de betrokkenheid van burgers in de samenleving.

In het theoretisch kader wordt allereerst het macroniveau bestudeerd. De landelijke ontwikkelingen omtrent de verandering van de verzorgingsstaat naar de participatiesamenleving, hebben onder meer geleid tot de ontwikkeling van de nieuwe methodiek. Hierbij worden de veranderingen beschreven met betrekking tot de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). Ten tweede wordt het mesoniveau beschreven. Hier wordt ingegaan op hoe gemeenten tegenwoordig de hulpverlening vorm kunnen geven. Tevens wordt er gekeken naar Agathos. Hoe geeft zij de hulpverlening vorm en hoe voorziet zij in haar financiering? Ten derde zal er ingezoomd worden op het microniveau. Het microniveau omvat de cliënt zelf. Hier zullen de onderwerpen *empowerment*, ervaringsdeskundigheid en lotgenotencontact beschreven worden. Tenslotte wordt de methodiek Estafettegezinnen uiteengezet. Agathos heeft de methodiek vormgegeven door gebruik te maken van verschillende theoretische noties. Deze zullen hier aan bod komen. Dit verheldert de grondslag van de methodiek. Het theoretisch kader zorgt ervoor dat er een concrete vraagstelling geformuleerd kan worden. Tevens geeft het theoretisch kader een handvat voor het waarborgen van de validiteit.

1.3.2 Macroniveau

Zoals in paragraaf 1.3.1 'Inleiding' is beschreven, richt het macroniveau zich op de landelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op de methodiek Estafettegezinnen.

1.3.2.1 Landelijke ontwikkelingen van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving

De huidige transitie in de zorg is een feit. In de overgang van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) naar de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) is er sprake van forse bezuinigingen. Tevens is er sprake van een verdere scheiding van wonen en zorg en een decentralisatie van de extramurale begeleiding. Kwetsbare ouderen, chronisch zieken en mensen met een verstandelijke beperking blijven vaker zelfstandig thuis wonen. Er wordt een beroep gedaan op de zelfredzaamheid. Dit treft de eigen kracht van burgers en hun sociale netwerken en de collectieve voorzieningen (Arena, 2014).

Hieronder worden de belangrijkste landelijke ontwikkelingen beschreven, die de afgelopen decennia hebben plaatsgevonden met betrekking tot de verzorgingsstaat en de AWBZ. Vervolgens worden deze ontwikkelingen gekoppeld aan de huidige participatiesamenleving en de WMO.

1.3.2.2 Verzorgingsstaat en de AWBZ

Aan het einde van de 19e eeuw werden sociale kwesties steeds duidelijker. De verzorgingsstaat werd geboren. In de steden waren grote arbeiderswijken zonder riolering en waterleiding en fabrieken met zeer slechte werkomstandigheden. De roep naar sociale wetgeving werd steeds groter. Men vond dat er meer gezonde en geschoolde werknemers nodig waren. Er was een langdurige en hevige strijd tussen socialistische partijen en de vakbeweging. Arbeiders kregen steeds meer voor het zeggen en er werden kleine vakbonden opgericht (Andeweg, 2015).

In het begin van de 20ste eeuw kwamen er een aantal grote veranderingen: de leerplicht, door de overheid gefinancierde ziekenhuizen, onderwijs en nationale werknemersverzekeringen. Na de Tweede Wereldoorlog kwamen de Algemene Ouderdomswet (AOW) en de Bijstandswet tot stand.

Sociale verzorgingsrechten werden zelfs in de grondwet opgenomen en hulpverleners gingen burgers bewust maken van hun rechten en plichten (Andeweg, 2015). De verzorgingsstaat is een sociaal systeem. De staat draagt in dit systeem de primaire verantwoordelijkheid voor het welzijn van zijn burgers, zoals in kwesties van gezondheidszorg, onderwijs, werkgelegenheid en sociale zekerheid (Andeweg, 2015). Onder dit sociale systeem valt de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ).

De AWBZ is in 1968 opgezet voor de verzekering van zware chronische onverzekerbare zorg. Oorspronkelijk was de AWBZ bedoeld voor langdurige onverzekerbare zorg, maar in de loop van de tijd werd de AWBZ een verzameling voor diverse vormen van zorg. De AWBZ werd een volksverzekering die naast de particuliere volksverzekeringen en ziekenfondsen kwam te staan. De AWBZ heeft in de afgelopen jaren een sterke kostenstijging met zich meegebracht. De modernisering en vraaggerichtheid van de zorg leiden tot een stijging van de uitgaven. Tevens zorgt de vergrijzing in Nederland voor een grotere vraag naar intensieve zorg, wat weer gepaard gaat met een stijging van de kosten. Deze ontwikkelingen, vergrijzing en toenemende intensiviteit van de zorg, lijden tot een onbeheersbaar kostenplaatje. In de praktijk blijkt dat de kosten van de AWBZ financieel niet haalbaar zijn (Veen, 2011). Hierop werd een nieuwe wet ontwikkeld, namelijk de Wet maatschappelijke ondersteuning, die hieronder beschreven wordt.

1.3.2.3 Participatiemaatschappij en de Wmo

In januari 2007 is de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) van kracht gegaan. De kern van deze wet is het bevorderen van de eigen verantwoordelijkheid en de onderlinge solidariteit van burgers.

In het boek van Richard de Brabander, staat de basis van de Wmo kernachtig beschreven:

De bedoeling van de Wmo is dat men zoveel mogelijk voor zichzelf en voor elkaar zorgt en zich pas in laatste instantie tot de overheid wendt (Brabander, 2014).

Het gaat er om dat mensen zoveel mogelijk voor zichzelf en voor elkaar zorgen. De inzet van het netwerk komt op de eerste plaats. Daarnaast is bijvoorbeeld de medewerking van buurtbewoners nodig, wanneer iemand met een beperking in hun wijk komt wonen. Dit zijn voorwaarden voor de ontwikkeling van een sociaal netwerk, hierdoor wordt een ondersteuningsstructuur ontwikkeld. De gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wmo. Om recht te doen aan de Wmo besteedt de gemeente taken uit aan organisaties (Scheffers, 2014).

Terugkomend op de AWBZ is deze beperkt tot een verzekering voor mensen met een zeer ernstige en langdurige hulpvraag. Met ingang van januari 2015 zijn de zorgtaken van de rijksoverheid naar de gemeente gegaan. De gedachte die hier achter zit is dat op deze manier de gemeente dichterbij de burger komt te staan. De gemeente wordt zo toegankelijker voor de burger en is beter in staat om passende en efficiënte oplossingen te vinden.

Bovenstaande ontwikkelingen hebben geleid tot een nieuwe naam namelijk: de participatiesamenleving. De burgers moeten gaan participeren ofwel actief deel gaan nemen aan de maatschappij. De overheid wil op deze wijze de hoge kosten die verbonden waren aan de AWBZ laten afnemen.

Samenvattend is de kern van de Wmo het bevorderen van de eigen verantwoordelijkheid en de onderlinge solidariteit van de burgers in de Nederlandse samenleving. Echter heeft de Wmo niet alleen effect op de zelfredzaamheid van de burger, maar ook effect op de financiën. Wanneer mensen meer contact hebben met hun eigen netwerk zal er minder snel een beroep worden gedaan op de hulpverlening. Dit zorgt ervoor dat er efficiënter gewerkt kan worden en dit bespaart geld. De kosten zijn minder hoog en de burgers gaan meer voor elkaar zorgen.

1.3.3 Mesoniveau

Zoals beschreven in 1.3.1. 'Inleiding', wordt er ten tweede gekeken naar het mesoniveau. Binnen dit niveau wordt er gekeken naar de instelling Agathos.

1.3.3.1 *Ontwikkelingen binnen de instelling Agathos*

De transitie in de zorg heeft een grote rol gespeeld in de ontwikkeling van de methodiek Estafettegezinnen. Alle maatschappelijke ontwikkelingen zorgden ervoor dat het noodzakelijk was om met een kritische blik te kijken naar de wijze van hulpverlening. Agathos meent dat er veranderingen moeten worden doorgevoerd die vanuit financieel oogpunt noodzakelijk zijn. Zorg moet goedkoper, passender en efficiënter worden aangeboden (Hanekamp, 2014).

Doordat zorgbehoevenden eerst een beroep moeten doen op hun eigen kracht en hun netwerk, zal de professional pas ingezet kunnen worden wanneer het probleem met hulp van eigen netwerk niet opgelost kan worden. Agathos zag mogelijkheden om ervaringsdeskundigheid zo in te zetten, dat het in de praktijk invulling kan geven aan eigen kracht, het versterken van informele netwerken, het verbinden van burgers en participatie. Gezinnen leren van elkaars ervaringen en met wederzijdse ondersteuning worden de doelen van de hulpverlening behaald. De *civil society*, de burgermaatschappij, wordt door deze verbindingen versterkt (Hanekamp, 2014). Agathos wil de principes van ervaringsdeskundigheid en wederkerigheid toepassen. Zij willen gezinnen aan elkaar koppelen die zich op belangrijke punten in elkaar herkennen. Met de *matching* van de gezinnen worden drie doelen gediend:

1. Gebruik maken van elkaars kennis en ervaring, 'iets terug doen voor de maatschappij'
2. Het startgezin vindt herkenning
3. De participatiesamenleving wordt versterkt.

Naar aanleiding van deze veranderingen binnen de samenleving, heeft Agathos gekozen voor de ontwikkeling van deze methodiek. De methodiek heeft zowel vanuit financieel oogpunt voordelen, maar ook vanuit de idealen vanuit de participatiemaatschappij.

1.3.3.2 *Samenwerking*

Voor het ontwikkelen van de methodiek Estafettegezinnen zijn Agathos en Hogeschool Viaa een samenwerking aangegaan. Het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken van Hogeschool Viaa doet als Wmo-werkplaats (praktijk) onderzoek naar nieuwe werkwijzen die voldoen aan de Wmo principes in zorg- en welzijnsinstellingen.

1.3.3.3 *Visie op de professional*

Kijkend naar het mesoniveau geeft de visie van de organisatie inzicht in hoe zij kijkt naar de rol van de cliënt en de rol van de professional. In haar visie op de zorgontvanger schrijft Agathos over de afhankelijkheid van de cliënt. De professional is iemand die professioneel en liefdevol de aan hen toevertrouwde cliënt helpt, bijstaat, steunt en zijn of haar zelfredzaamheid naar een hoger plan begeleidt. De professional werkt daarbij vanuit zijn professie en reformatische identiteit. Daarbij is het belangrijk om kennis en ervaring optimaal te benutten ten behoeve van de cliënt. Een belangrijk aspect hierin is dat er sprake moet zijn van wederzijds respect binnen de relatie. Voor de professional betekent dit dat zij de cliënt ontmoet van mens tot mens. Niet arrogant, maar present willen zijn in de nood van de ander (Agathos-thuiszorg, 2013).

1.3.4 Microniveau

Zoals beschreven in 1.3.1. 'Inleiding', wordt er ten derde ingegaan op het microniveau. Voor de uitwerking van het microniveau, is gekeken naar hoe de cliënt geholpen kan worden bij de methodiek Estafettegezinnen.

1.3.4.1 Lotgenoten

Binnen de gezondheidszorg wordt er geschreven over lotgenotencontact. Binnen de hulpverlening is lotgenotencontact een aspect dat steeds meer ingezet wordt.

Lotgenotencontact onderscheidt zich op diverse punten van contacten met professionals en van informele uitwisselingen met familieleden en vrienden. Het is de enige vorm van uitwisseling waarbij mensen door contact met ervaringsdeskundigen nieuwe kennis opdoen, nieuwe houdingen ontwikkelen die hen helpen met problemen om te gaan.

Binnen lotgenotencontact kan er gewerkt worden met diverse vormen namelijk:

- Zelfhulp in een *face-to-face setting*/groepsbijeenkomsten
- Elektronische zelfhulpgroepen
- Eén-op-één contact met een ervaringsdeskundige
- Telefonisch lotgenotencontact (Distelbrink, 2008).

Binnen Agathos wordt er voornamelijk gewerkt met één-op-één contact. De gezinnen zijn maatjes van elkaar geworden.

Binnen lotgenotencontact bestaan er factoren die per situatie verschillend zijn:

- Doelen (type steun dat er vooral wordt gegeven; emotioneel of ook informatief)
- Intensiteit (frequentie waarmee men bijeenkomt)
- Duur van de bijeenkomsten/contacten
- Aantal bijeenkomsten/contacten (vast aantal of niet)
- Homogeniteit of heterogeniteit van de groep (leeftijd, sekse, etniciteit)
- De openheid, al dan niet besloten groep (Campbell, Phaneuf, & Deane, 2003).

Effect lotgenotencontact

Uit onderzoek van Oudenampsen (2008), blijkt dat de volgende randvoorwaarden van belang zijn voor goed lotgenotencontact:

- Mensen moeten zelf iets kunnen bijdragen
- Mensen moeten zich gewaardeerd voelen
- Er is een groepsdynamiek
- Er zijn duidelijke doelen
- De sfeer is vriendelijk en uitnodigend wat betreft toegankelijkheid, aanwezigheid en zichtbaarheid
- Maatwerk is belangrijk (Oudenampsen, 2008).

Als vervolgens deze randvoorwaarden naast die van Agathos worden gelegd, zijn er een aantal overeenkomsten. De overeenkomsten zijn dat er duidelijke doelen zijn en de sfeer vriendelijk en uitnodigend is (Hanekamp, 2014).

Verder is er uit onderzoek (Rouwenhorst, 2013) gebleken dat dit de zes hoofdeffecten zijn van lotgenotencontact:

- *Een beter zelfgevoel*
Hierbij kan gedacht worden aan: opluchting/rust, eigenwaarde omhoog en minder nerveus.
- *Wederzijdse ondersteuning*
Hierbij kan gedacht worden aan: zich gesteund voelen erkenning/herkenning gezelligheid

- *Opdoen van kennis en vaardigheden*
Kennis
Hierbij kan gedacht worden aan: goed geïnformeerd over behandelmethoden, goed begrip eigen conditie.
- *Competenties en vaardigheden*
Hierbij kan gedacht worden aan: beter keuzes maken, anderen helpen, zelfredzaamheid.
- *Empowerment*
Hierbij kan gedacht worden aan: beter opkomen voor rechten en belangen, zich minder afhankelijk voelen van hulpverleners.
- *Preventieve werking gebruik gezondheidszorg*
Hierbij kan gedacht worden aan: zorggebruik omlaag, zelfzorg verbeterd (Rouwenhorst, 2013).

1.3.4.2 *Ervaringsdeskundigheid*

Het begrip ervaringsdeskundigheid werd 17 jaar geleden voor het eerst gebruikt in de verslavingszorg, in de rol van ‘*support workers*’. *Support workers* wisten hoe het was om verslaafd te zijn en er was een grote mate van herkenning. De *support workers* gaven vooral informatie over zelfhulp (Hanekamp, 2014). Hulpontvangers vinden het prettig om in een niet-therapeutische omgeving over hun problemen te praten. Zij ervaren het gevoel de verantwoordelijkheid over hun leven (terug) te krijgen. Vanuit deze gedachte heeft Agathos in het werken met gezinnen de behoefte gehad om ervaringsdeskundigen in te zetten. Tevens sluit de inzet van ervaringsdeskundigen nauw aan bij het gedachtegoed van de participatiesamenleving waarin burgers meer verantwoordelijkheid krijgen. De verwachting is dat het inzetten van gezinnen met ervaringsdeskundigheid op drie gebieden een positieve bijdrage zal leveren in het hulpverleningsproces. Allereerst verwacht men dat de afstand tussen het estafettegezin en startgezin als kleiner wordt ervaren door het startgezin. De reden hiervoor is dat de relatie met het estafettegezin op gelijkwaardigheid gebaseerd is en er een basis van wederkerigheid is. Hierdoor wordt de stap om hulp te vragen voor het startgezin verkleind. Ten tweede draagt het bieden van hulp door de ervaringsdeskundige gezinnen bij aan hun eigen proces. Het bieden van hulp aan een startgezin versterkt het estafettegezin in hun eigenwaarde. Ten derde wordt verwacht dat de inzet van ervaringsdeskundige gezinnen bijdraagt aan de deskundigheid van de professionals. De professional leert door deze methodiek minder in vaste kaders te denken. Dit kan een positief effect hebben op het bereiken van doelen (Hanekamp, 2014).

1.3.4.3 *Empowerment*

In de methodiek Estafettegezinnen wordt er gebruikt gemaakt van het aspect *empowerment*. De gezinnen zetten eigen kracht in om elkaar te ondersteunen in het hulpverleningsproces. Volgens Pennix, betekent *empowerment* letterlijk: het verlenen van kracht of macht. Hij vat kracht op, als regie voeren over het eigen leven (Pennix, 2005). Scheffers zegt dat *empowerment* een persoonlijk ontdekkings- en groeiproces is (Scheffers, 2014). Het vraagt een omslag in het denken van de burger en de professional. Niet de ervaring en kennis in de hulpverlening staan centraal, maar de deskundigheid van de cliënt over zijn eigen leven en de betekenis die hij hieraan geeft. *Empowerment* is van belang met het oog op de Wmo. De Wmo vraagt namelijk om ‘*empowerde*’ burgers onder het motto ‘niet leunen maar steunen’. Als cliënten hun netwerk willen betrekken bij het oplossen van hun problemen en daarom hun netwerk willen versterken of uitbreiden, vraagt dat veel van hun eigenheid, zelfvertrouwen, eigenwaarde, sociale vaardigheden, inzicht en mogelijkheden om hun zelfregie te versterken. Dit alles om niet opnieuw terecht te komen in een afhankelijke positie, maar dat ze een beroep kunnen doen op hun eigen netwerk (Scheffers, 2014).

Elk mens heeft de behoefte zich te ontwikkelen, de behoefte aan erkenning, de behoefte aan bevestiging en de behoefte om gelukkig te worden. Ieder mens bezit eigen krachten, kwaliteiten, vaardigheden en mogelijkheden die hij kan inzetten en vergroten om de kwaliteit van zijn leven te verbeteren. Daarnaast zijn mensen sociale wezens met een gevoelsmatige behoefte aan verbondenheid met anderen. Mensen zoeken naar zekerheid en zoeken daarbij steun van anderen; ze willen erbij horen. 'De mens manifesteert zich of tracht zich te manifesteren in een voortdurende wisselwerking met zijn sociale en fysieke omgeving. Daarbij ontmoet hij problemen of problemen overkomen hem, die hij chronisch of tijdelijk niet aankan. Daarvoor heeft hij enige of heel veel ondersteuning om te kunnen spreken van enige vorm van welbevinden' (Koeter-Kemmerling, 2005).

1.3.4.4 *Wederkerigheid*

Bredewold geeft in haar onderzoek aan dat wederkerig contact bijdraagt aan het gevoel van eigenwaarde en waardering van mensen voor elkaar (Bredewold, 2014). Dit geldt zowel voor het estafettegezin als het startgezin. Als het contact tussen de gezinnen wederkerig is, zullen beide gezinnen iets te bieden hebben. Tevens zal dit bijdragen aan het gevoel van eigenwaarde. Wederkerigheid is de onderlinge verplichting binnen een relatie om een gift te beantwoorden met een tegengift (Stimulansz, 2013). Wederkerigheid is een vereiste voor het voortbestaan van sociale relaties, omdat zonder wederzijdse verplichting en verwachtingen relaties niet interessant zijn voor mensen (Putnam, 2000). Wat er uitgewisseld wordt, hoeft niet precies in balans en gelijk te zijn. Mensen zijn in relaties met wederkerigheid automatisch geneigd om rekening te houden met de sociale context van de gever en de ontvanger. Becker zegt dat mensen geven naar vermogen (Becker, 2005). Vanuit deze gedachte kan de relatie tussen ervaringsdeskundige en hulpontvanger, waarin de ervaringsdeskundige de hulpontvanger iets leert en de ontvanger niet hetzelfde terug kan geven, een gelijkwaardige en wederkerige relatie zijn. Zo kunnen de gezinnen door hun gelijkwaardigheid, het zijn gewone burgers met hun problemen, een wederkerige relatie opbouwen. Hierdoor is de afstand tussen de twee gezinnen veel kleiner dan de afstand die een hulpontvangend gezin tot een professional kan ervaren. Er bestaat namelijk een mate van vraagverlegenheid. Als mensen al over de drempel van 'hulp vragen' heenstappen dan vinden zij het prettiger om hulp te vragen aan mensen die het ook niet altijd redden zonder hulp, dan om af te stappen op sterke, weerbare medeburgers of professionals (Slendebroek-Meints, 2013).

1.3.5 Methodiekontwikkeling

1.3.5.1 *Inleiding*

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd hoe de methodiek Estafettegezinnen is ontstaan. Hierin zal gekeken worden naar verschillende methodieken die gebruikt zijn bij het tot stand komen van de methodiek Estafettegezinnen. Allereerst wordt er een begin gemaakt met de uitleg over de Australische methodiek *Family by Family*. Verschillende theoretische noties en mechanismen die gebruikt zijn in *Family by Family*, vormen de basis voor de methodiek Estafettegezinnen. In dit hoofdstuk worden deze theoretische noties toegelicht. Bij elke theorie is een vertaalslag gemaakt naar de methodiek Estafettegezinnen.

1.3.5.2 *Family by Family*

De methodiek Estafettegezinnen is een methodiek die inspiratie heeft gevonden in een project uit Australië. Het project heeft gewerkt met de methodiek *Family by Family*. Het Australische Centrum voor Sociale Innovatie gelooft in de overtuiging dat mensen experts zijn over hun eigen leven. Hierbij geloven ze dat de beste innovaties ontstaan door te werken met mensen die met dezelfde problemen zijn geconfronteerd (Tacsj, 2012). Het doel van het project is om het aantal gezinnen in crisis te verminderen door gebruik te maken van de eigen kracht van het gezin. Dit wordt *empowerment* genoemd. In *Family by Family* worden zoekende gezinnen gekoppeld aan bijdragende gezinnen.

Bijdragende gezinnen zijn gezinnen die in het verleden moeilijkheden hebben gehad en deze nog ervaren. De bijdragende gezinnen hebben al wel verscheidende doelen behaald in de hulpverlening en kunnen daardoor het zoekende gezin ondersteunen. Agathos heeft werkzame elementen uit dit programma genomen en dit samen gevormd tot de methodiek Estafettegezinnen. In de methodiek Estafettegezinnen wordt het estafettegezin gezien als het ervaringsdeskundige gezin. Het gezin wat wordt verbonden aan het estafettegezin wordt het startgezin genoemd.

1.3.5.3 Sociale leertheorie

De Canadese psycholoog Albert Bandura is de oprichter van de sociale leertheorie. Volgens Bandura bestaat persoonlijkheid uit observeerbaar gedrag en uit mentale processen. Mensen denken na over zichzelf en maken bewuste keuzes. Hierin benoemt Bandura dat mensen leren door naar (belangrijke) anderen te kijken. Dit wordt ook wel observationeel leren genoemd. Het effect is dat een persoon gemotiveerd wordt door te zien wat gedrag oplevert. Dit kan ervoor zorgen dat de ander het soortgelijke gedrag gaat vertonen (Radboud, 2006). Deze manier van observeren en het aanleren van nieuw gedrag wordt ook wel model-leren of observatieleren genoemd (Rigter, 2010).

Een onderdeel van de Sociale leertheorie is het sociaal leren. Hierbij kun je denken aan het leren van ouders, broers, zussen, vrienden of klasgenoten. Er zijn verschillende manieren van model-leren, namelijk:

1. Overeenkomsten in eigenschappen tussen model en observant. Wanneer iemand eigenschappen in het model herkent, is de verwachting van het model-leren positiever (Rigter, 2010).
2. Het zien van opbrengsten (consequenties). Het model-leren heeft een aantal functies zoals het informatie verzamelen, motiveren en respons verhogen (Rigter, 2010).

Daarnaast wordt er gesproken over 'voor-leven'. Het richt zich hier op het feit dat een ouder een kind positief gedrag wil leren, maar dit lukt alleen als hijzelf dit gedrag vertoont (Rigter, 2010).

Zowel de methodiek *Family by Family* als Estafettegezinnen integreert deze manier van leren in de werkwijze. De gezinnen komen bij elkaar en het startgezin observeert het estafettegezin. Zij zien hoe het estafettegezin bepaalde situaties te lijf gaat en kan deze (praktische) vaardigheden zelf inzetten. Hierdoor leren de gezinnen nieuwe manieren en gedragingen die hun eigen thuissituatie kan bevorderen.

1.3.5.4 Gesitueerd leren

Gesitueerd leren is gebaseerd op leren binnen een bepaalde context en cultuur. Het gesitueerd leren is ontstaan uit de visie van het sociaal constructivisme (Verkuil, 2009). Het constructivisme vindt zijn wortels in het werk van Piaget en de Gestaltpsychologen Bartlett en Bruner. Het sociaal constructivisme is een leertheorie die aangeeft hoe leren plaatsvindt. Mensen leren door nieuwe informatie te verbinden aan de kennis die zij al hebben opgedaan in hun leven. Dit wordt ook wel 'kennisconstructie' genoemd. Kennis wordt door ieder mens op eigen wijze geconstrueerd, waarbij men door de reacties en opvattingen van de sociale omgeving wordt beïnvloed. Daarnaast is er sprake van 'ervaringsleren'; dit is het aanleren van nieuwe vaardigheden. Van nature leggen mensen zelf de verbinding zodra ze uit zichzelf geïnteresseerd zijn in de ander. Dit wordt intrinsieke motivatie genoemd. De context waarin nieuwe vaardigheden worden geleerd is van belang. Wanneer de persoon zich begeeft in een authentieke context, zal dit naar verwachting een positievere manier van leren hebben. De authentieke context gaat over een omgeving die levensecht is (Natuurlijk leren, 2015). Het leren in een authentieke context komt terug in de methodiek Estafettegezinnen. De gezinnen leren door bij elkaar thuis te komen. Het startgezin komt in de thuissituatie van het estafettegezin en observeert het estafettegezin. De gezinnen zijn in een echte en realistische omgeving.

Hechtingstheorie

Bowlby is de grondlegger van de hechtingstheorie. Bowlby wijst op het belang van een goede interactie tussen moeder en kind. Onderzoek naar hechting geeft weer dat er meer nadruk gelegd moet worden tussen het kind en de emotionele beschikbaarheid van ouders. Het is voor kinderen belangrijk dat ze merken dat ze zich veilig kunnen voelen bij volwassenen (Rigter, 2010). Hechting speelt een belangrijke rol in de psychische ontwikkeling van een kind. Een veilige, affectieve band in de jonge jaren van een kind biedt bescherming. Hechting speelt een belangrijke rol bij de ontwikkeling van een kind. Een kind dat onveilig is gehecht, heeft volgens Bowlby meer kans op emotionele problematiek. Wanneer men onveilig gehecht is, is het lastiger om op latere leeftijd goede relaties aan te gaan. Men weet dan niet hoe een relatie in stand moet worden gehouden. Vertrouwen speelt hierbij een grote rol. Door veilig gehecht te zijn, leert men vertrouwen te hebben in de mensheid. Kinderen die onveilig zijn gehecht, vertonen eerder agressief en ontwijkend gedrag dan kinderen die veilig zijn gehecht. Onveilig gehechte kinderen kunnen verschillend gedrag vertonen. Voorbeelden hiervan zijn:

- Apathie,
- Boosheid,
- Extreem aanklampingsgedrag,
- Ambivalent gedrag (Rigter, 2010).

De methodiek Estafettegezinnen maakt gebruik van de gehechtheidstheorie van Bowlby. Dit doet de methodiek door te werken aan het versterken van verbindingen binnen gezinnen. De startgezinnen worden hierbij ondersteund door de estafettegezinnen. De gezinnen kunnen samen werken aan de emotionele ontwikkeling van het gezin en de kinderen. Niet alleen kinderen kunnen zo werken aan eventuele hechtingsproblematiek maar ook ouders kunnen hier van leren. De methodiek Estafettegezinnen wil er voor zorgen dat gezinnen hechter worden en dat het onderlinge vertrouwen vergroot wordt.

1.3.5.5 Sociaal kapitaaltheorie

Putnam (2000) is de grondlegger van de Sociaal kapitaaltheorie. Vertrouwen in de medemens, in intermenselijke betrekkingen en in sociale participatie in netwerken. Dit zijn de belangrijkste uitgangspunten volgens de sociaal-kapitaaltheorie van Putnam (Putnam, 2000). Sociaal kapitaal wordt vergaard in de vorm van sociale netwerken waarin de norm van wederkerigheid geldt. Dit betekent dat er in contacten sprake is van tweerichtingsverkeer. Hierin staat het geven en nemen aan elkaar en anderen centraal (Putnam, 2000). Als men over een groter sociaal kapitaal beschikt, vergroot dit ook de leefbaarheid en veiligheid in de samenleving. De samenleving noemt men in deze theorie ook wel de *civil society*. Het vergroten van de leefbaarheid en veiligheid is van belang in de participatiesamenleving. Het is belangrijk dat mensen gaan inzien dat ze meer van elkaar moeten verwachten en dat ze niet zo veel moeten leunen op de overheid (Putnam, 2000). Agathos wil gezinnen op lokaal gebied met elkaar koppelen. Dit houdt in dat gezinnen op relatief korte afstand van elkaar wonen. Hiermee hoopt Agathos te bereiken dat mensen op buurt- en wijkniveau met elkaar gaan samenwerken en hiermee ook de participatiesamenleving versterken. Tevens gaat Agathos aan het werk met het aspect wederkerigheid. In dit hoofdstuk wordt onder paragraaf 1.2.11 uitleg gegeven over het aspect wederkerigheid.

1.3.5.6 Keuze en controle van een burger

Keuze en controle spelen bij mensen een belangrijke rol. In het evaluatierapport van *Family by Family*, staat dat er is gebleken dat mensen meer motivatie hebben wanneer zij eigen keuzes mogen maken over het traject dat zij doorlopen (Tacsi, 2012).

Dit is de reden dat Agathos er voor heeft gekozen om dit element toe te gaan voegen aan de methodiek Estafettegezinnen. Zoals hierboven al vermeld staat spelen keuze en controle een grote rol in het menselijk leven. De mens vindt het prettig om keuzes te kunnen maken, omdat de mens dan het gevoel krijgt de controle over het eigen leven te behouden. Daarom heeft Agathos er voor gekozen om het startgezin zelf hun doelen op te laten zetten. Ze behouden dus de regie over hun eigen traject. Agathos veronderstelt dat dit een bijdrage gaat leveren aan de motivatie en de effectiviteit van de deelname aan de methodiek Estafettegezinnen. Wanneer de methodiek grootschalig opgezet gaat worden, is het streven dat het startgezin de keuze heeft uit meerdere estafettegezinnen. Zo kunnen de gezinnen zelf kijken met welk gezin er een klik is en met welk gezin ze graag zouden willen samenwerken. In de *pilot* hebben de professionals de koppels samengesteld, omdat de *pilot* op kleine schaal is uitgevoerd en er weinig gezinnen meededen. De gezinnen hadden in de *pilot* wel de keuze om aan te geven of het wel of niet klikte met het estafettegezin, maar ze hadden verder geen keuze in het kiezen van een gezin waarmee ze zouden gaan samenwerken.

1.3.5.7 *Methodiekbeschrijving Estafettegezinnen van Agathos*

Door middel van de bovengenoemde theoretische noties, heeft Agathos een eigen methodiek ontwikkeld. De methodiekbeschrijving wordt hieronder uitgewerkt. Met de methodiek Estafettegezinnen die Agathos heeft ontwikkeld, willen zij een werkwijze aanbieden die gezinnen in staat stelt om te leren om te gaan met opvoedings- en psychosociale problematieken. Agathos stelt als norm dat het problematieken zijn, die te hanteren zijn met een lichte vorm van professionele hulpverlening.

Om de methodiek uit te kunnen voeren, zijn praktische instructies nodig. Deze zijn opgesteld om de professionals te laten weten hoe zij de gezinnen moeten gaan ondersteunen. Hieronder is de werkwijze beschreven, zoals opgesteld aan de start van de *pilot* Estafettegezinnen. Deze werkwijze is beschreven in de *toolkit* Estafettegezinnen, die is opgesteld in samenwerking met het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken van Hogeschool Viaa en Agathos. De *toolkit* is geschreven door M. Hanekamp.

De werkwijze ziet er als volgt uit:

Aanmelding:

- Professionals worden geïnformeerd over de *pilot* estafettegezinnen. Zij ontvangen een *pilot*beschrijving met informatie, waaronder datgene wat er van hen als professionals wordt gevraagd in het werken met de methodiek Estafettegezinnen (zie bijlage 1).
- Professionals zoeken geschikte gezinnen met vergelijkbare problematiek uit hun cliëntenbestand.
- Aan de hand van een flyer en de *pilot*beschrijving (zie bijlage 1) bespreekt professional met de cliënten de mogelijkheden mee te doen.
- Professional bespreekt met het gezin dat hij/zij hen zal blijven begeleiden. Een deel van de begeleiding valt binnen de *pilot* Estafettegezinnen.
- Professional bespreekt de mogelijkheid om de uren die hij/zij begeleidt binnen de *pilot*, uit de indicatie van het startgezin gehaald worden.
- Professional bespreekt met de gezinnen het onderzoek dat de studenten doen naar de bevindingen van de *pilot* Estafettegezinnen. Er wordt verwacht dat zij hier aan mee werken, door middel van het delen van hun ervaringen (Hanekamp, 2014).

Procesbegeleiding

- Wanneer gezinnen mee willen doen en er is een koppel gemaakt, geeft de professional de contactgegevens van het estafettegezin aan het startgezin. Het initiatief ligt bij hen om een kennismaking te plannen.
- Kennismaking met ouders of het hele gezin is afhankelijk van de voorkeur en mogelijkheden van de gezinnen.
- Wanneer er sprake is van een klik, maakt de professional een afspraak met beide ouder(s)(paren) om (gezamenlijke) doelen op te stellen.
- Ouders lichten kinderen in over de deelname en doel van de *pilot*.
- De regie ligt bij het startgezin hoe zij met het estafettegezin aan hun doelen willen werken
- In de procesbegeleiding is er de mogelijkheid om gebruik te maken van MAM middelen. Deze heeft Agathos ingesteld voor de invulling van de ontmoetingen.
- Beide gezinnen maken afspraken over hoe frequent zij als gezin bij elkaar willen komen. Richtlijn is tien ontmoetingen en/of tien weken.
- De professional plant met de ouders van beide gezinnen een evaluatieafpraak. Aan de hand van schaalvragen worden de doelen en de voortgang hiervan gedurende de *pilot* gescoord.
- Professional maakt een verslag van het gesprek.
- Het traject wordt afgesloten wanneer de doelen behaald zijn, de afgesproken termijn er op zit en vervolg niet wenselijk is of als één of beide gezinnen niet meer verder wil(len) (Hanekamp, 2014).

De methodiek geeft handvatten in het werken met gezinnen die gezien worden als een systeem. Door de methodiek beschrijving weten gezinnen en professionals hoe ze moeten werken met de methodiek en wat er van hen verwacht wordt.

1.4 Doelstelling, vraagstelling en onderzoeksvragen

1.4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat het probleem is waar de instelling tegenaan loopt en wat de uiteindelijke vraagstelling is. Hierna worden de onderzoeksvragen voor het onderzoek weergegeven en hier wordt een uitleg bij gegeven.

1.4.2 Probleemomschrijving en doelstelling

In februari 2014 is er een *pilot* van start gegaan over de methodiek Estafettegezinnen. Hier hebben destijds vier studenten van Hogeschool Viaa onderzoek naar gedaan. Wat hierin centraal stond, waren de werkzame elementen van de methodiek en de ervaringen van de deelnemende gezinnen en betrokken professionals. Vanuit Agathos is er behoefte om de langetermijneffecten van de methodiek Estafettegezinnen te onderzoeken. Het doel van dit onderzoek is om de methodiek verder te ontwikkelen en uit te breiden naar andere gemeenten.

1.4.3 Centrale vraagstelling

De centrale vraagstelling:

‘Welke langetermijneffecten van het werken met de methodiek worden door de deelnemende gezinnen en de professionals ervaren van het werken met de methodiek Estafettegezinnen?’

De hoofdvraag maakt duidelijk welke langetermijneffecten van het werken met de methodiek Estafettegezinnen door de deelnemende gezinnen en professionals worden ervaren. Tevens kunnen er verbeterpunten aangedragen worden voor de methodiek Estafettegezinnen.

1.4.4 Onderzoeksvragen

1. Wat betekent het voor mensen om zorg te ontvangen van ervaringsdeskundigen of zorg te geven aan ervaringsdeskundigen?

Deze onderzoeksvraag wordt beantwoord door middel van een literatuurstudie.

2. Welke effecten van het werken met de methodiek Estafettegezinnen worden twee jaar na het werken met de methodiek ervaren door de deelnemende gezinnen en de professionals en welke betekenis geven zij hier aan?
 - a. Welke positieve effecten worden twee jaar na het werken met de methodiek Estafettegezinnen ervaren door de deelnemende gezinnen en de professionals?
 - b. Welke knelpunten worden twee jaar na het werken met de methodiek Estafettegezinnen ervaren door de deelnemende gezinnen en de professionals?

Met deze onderzoeksvraag wordt duidelijk welke effecten ervaren zijn na twee jaar werken met de methodiek Estafettegezinnen voor de deelnemende gezinnen en de professionals.

3. Welke verbeterpunten geven de deelnemende gezinnen en de professional aan t.a.v. de methodiek Estafettegezinnen om de langetermijneffecten mogelijk te versterken?

Met deze onderzoeksvraag wordt onderzocht wat volgens startgezinnen, estafettegezinnen en de professionals, verbeterd zou kunnen worden aan de methodiek Estafettegezinnen.

Hoofdstuk 2 Onderzoeksmethoden

2.1 Inleiding

Voor het onderzoek dat uitgevoerd wordt voor Agathos, wordt onderzocht welke lange termijneffecten worden ervaren door het startgezin, het estafettegezin en de professionals. Dit wordt gedaan naar aanleiding van de *pilot* die gehouden is in 2014. In dit hoofdstuk worden de onderzoeksmethoden beschreven die worden ingezet bij het onderzoek. De onderzoeksmethoden die gebruikt gaan worden, zullen gegevens opleveren, om de centrale vraagstelling en onderzoeksvragen te beantwoorden. Hierbij wordt de motivatie voor de keuze verantwoord en de voor- en nadelen van iedere methode beschreven.

2.2 Algemene opzet

In dit onderzoek is gekozen voor een kwalitatieve benadering. De reden hiervoor is dat kwalitatief onderzoek niet gebonden is aan het verzamelen van cijfermatige gegevens; er wordt geen causaal verband gezocht. Bij kwalitatieve dataverzamelmethode staat de beleving van de gezinnen en professionals centraal. Dit betekent dat de onderzoekers kunnen aanpassen aan de omstandigheden tijdens het onderzoek. Bovendien wordt ingegaan op de achtergronden van de verzamelde gegevens. Kwalitatief onderzoek is een onderzoek dat plaatsvindt in het 'veld'. Bij kwalitatief onderzoek worden onderzoekseenheden in de omgeving als geheel onderzocht. Dit wordt 'holistisch onderzoek' genoemd (Verhoeven, 2011). Voor de beantwoording van de centrale vraagstelling gaan de kwalitatieve onderzoeksmethoden 'diepte-interview' en 'focusgroep' gebruikt worden.

Met de gezinnen zal er een diepte-interview, ook wel ongestructureerd interview, worden gehouden. Er is gekozen voor een ongestructureerd interview, omdat er wordt gezocht naar de belevingen die gezinnen geven aan de methodiek. De data die de interviews opleveren, worden gebruikt bij de beantwoording van de drie onderzoeksvragen.

Naast de diepte-interviews met de gezinnen, wordt er voor de professionals gebruik gemaakt van de methode Focusgroep. Er is gekozen voor een focusgroep, omdat daar ruimte wordt geboden voor gesprek tussen de professionals. Voor de focusgroep moeten het onderwerp, de centrale vraagstelling en de onderzoeksvragen, geheel duidelijk zijn. Het is noodzakelijk dat de vraagpunten waarover gediscussieerd moet worden een leidraad binnen de focusgroep is (Swanborn, 2015).

Door het opvragen van ervaringen van zowel gezinnen als professionals, kunnen de overeenkomsten en verschillen geanalyseerd worden over de belevingen op de lange termijn. Op basis van deze data wordt er een aanbeveling geschreven voor Agathos.

2.3 Diepte-interview

Zoals hierboven vermeldt wordt er gebruik gemaakt van een diepte-interview. De data die worden verkregen vanuit het diepte-interview, zullen gebruikt worden voor het beantwoorden van de centrale vraagstelling en de onderzoeksvragen van het onderzoek.

2.3.1 Populatie en steekproef diepte-interview

Voor het onderzoek moet duidelijk zijn wat de populatie is die gerekend kan worden tot de respondenten van het onderzoek.

Zoals vaker in het verslag vermeldt, heeft Agathos een *pilot* gedraaid voor de methodiek Estafettegezinnen. Zij hebben voor de *pilot* acht gezinnen benaderd en gevraagd of zij mee wilden doen met de *pilot*. Van deze gezinnen zijn vier *matches* gemaakt. Deze acht gezinnen vormen de populatie van het onderzoek. Omdat de *pilot* kleinschalig was, is het mogelijk om alle gezinnen te interviewen. Er hoeft geen steekproef gehouden te worden.

Een beperking in het onderzoek is, dat wanneer één gezin besluit niet mee te doen aan het onderzoek, de betrouwbaarheid van het onderzoek verminderd wordt. Daarom is het van belang dat alle gezinnen willen meewerken.

2.3.2 Onderzoeksmethode diepte-interview

Voor het onderzoek gaan de onderzoekers in gesprek met het startgezin en het estafettegezin. Er is gekozen om afzonderlijk met hen in gesprek te gaan. Er wordt verwacht hierdoor betere respons te krijgen, omdat er meer tijd en aandacht aan een gezin geschonken kan worden. Door middel van het diepte-interview is het hopelijk mogelijk om een antwoord te vinden op de centrale vraagstelling en de onderzoeksvragen.

Centrale vraagstelling: 'Welke langetermijneffecten van het werken met de methodiek worden door de deelnemende gezinnen en de professionals ervaren van het werken met de methodiek Estafettegezinnen?'

Hieronder zijn de onderzoeksvragen uiteengezet:

1. Wat betekent het voor mensen om zorg te ontvangen van ervaringsdeskundigen of zorg te geven aan ervaringsdeskundigen?
2. Welke effecten van het werken met de methodiek Estafettegezinnen worden twee jaar na het werken met de methodiek ervaren door de deelnemende gezinnen en de professionals en welke betekenis geven zij hier aan?
 - a. Welke positieve effecten worden twee jaar na het werken met de methodiek Estafettegezinnen ervaren door de deelnemende gezinnen en de professionals?
 - b. Welke knelpunten worden twee jaar na het werken met de methodiek Estafettegezinnen ervaren door de deelnemende gezinnen en de professionals?
3. Welke verbeterpunten geven de deelnemende gezinnen en de professional aan t.a.v. de methodiek Estafettegezinnen om de langetermijneffecten mogelijk te versterken?

Voor het afnemen van de interviews is er een topiclijst samengesteld. Deze topiclijst wordt samengesteld, door middel van het theoretisch kader dat in hoofdstuk 1 is beschreven. Volgens Verhoeven is een topiclijst een lijst met onderwerpen die als uitgangspunt voor het interview dient (Verhoeven, 2011). Verhoeven zegt verder over een topiclijst dat deze in de meeste gevallen opgesteld moet worden aan de hand van de begripsafbakening die er gemaakt is bij het theoretisch kader. Toch moet het uitgangspunt van de topiclijst wel de probleemstelling zijn (Verhoeven, 2011).

Het is belangrijk dat er sturing wordt gegeven aan het diepte-interview dat de onderzoekers gaan afnemen bij de betrokken gezinnen. Dit wordt gedaan door, naast de topiclijst, ook een korte vragenlijst op te stellen. Verhoeven noemt dit ook wel het half gestructureerde interview.

2.3.3 Wat is betekenisgeving?

Het is een kunst om de verschillen in betekenisgeving scherp te krijgen. Elk mens beschikt van nature over elk van deze vormen, maar ontwikkelt in de loop van zijn leven een eigen mix. Een mens oordeelt, kiest en kijkt vanuit deze mix naar de wereld. Daarnaast leeft men in dezelfde omgeving als degenen met wie men opgroeit en worden dezelfde waarden en normen gehanteerd. Toch hebben mensen in dezelfde cultuur verschillen in vormen van betekenisgeving. In het interview worden vragen opgesteld aan de hand van gebeurtenissen die de gezinnen raken, bezighouden en die herkenbaar en betekenisvol zijn. Dit wil nog niet zeggen dat men dan in staat is om er een patroon van betekenisgeving aan te verbinden. In het diepte-interview wordt er toegespitst op twee aspecten. Deze aspecten zijn: sociaal en leidend beginsel tot norm (Schouten & Dinten, 2014).

Aspect 1: sociaal

Wat is sociaal eigenlijk? Is dat bij elkaar zijn of iedereen aardig vinden? Gezellig en verder gebeurt er weinig? Is het liefdadigheid of naastenliefde? Het niet kunnen voorstellen hoe je zou moeten leven zonder de mensen met wie je verbonden voelt? (Schouten & Dinten, 2014).

Koppeling met de methodiek Estafettegezinnen

De sociale betekenisgeving is van belang binnen deze *pilot*. Sociale betekenis is een breed begrip. Hieronder zijn een aantal richtvragen opgesteld om te gebruiken in het diepte-interview.

Richtvragen:

- Wat was uw motivatie om deel te nemen aan deze *pilot*?
- Kunt u iets vertellen over de relatie tussen u en het andere gezin? (toespitsing op liefdadigheid en naastenliefde)
- Hoe heeft de herkenbaarheid in hulpvraag een rol gespeeld in het contact?
- Herkent u de problemen of het handelen van de ander?

Aspect 2: een leidend beginsel tot norm

Wat is een leidend beginsel tot een norm eigenlijk? Dit zijn wetten en geboden die zijn gevormd tot leidende beginselen. Dit zijn onuitgesproken gedragingen waar leden van een groep zich aan houden. Een norm kun je niet zelf bepalen, want deze ontstaat uit onderling gedrag van mensen. Een norm kenmerkt een groep of een gezin, die daarmee onderscheidbaar wordt van andere groepen of gezinnen. Voor een vreemde die een groep betreedt is dit heel anders. Men kan niet zomaar met mensen praten over normen die voor hen vanzelfsprekend, 'normaal' zijn. Normen staan niet op een schrift, ze worden gecreëerd (Schouten & Dinten, 2014).

Koppeling aan methodiek Estafettegezinnen

Elk gezin heeft zijn eigen normen ontwikkeld. Wanneer het startgezin wordt geholpen door het estafettegezin is het niet vanzelfsprekend dat men deze normen over kan nemen. In het estafettegezin kan een norm goed werken, maar dit hoeft niet zo te zijn binnen het startgezin. Door deze vaardigheden uit te oefenen binnen het startgezin zal blijken of de norm van het estafettegezin ook werkzaam is binnen het startgezin. Het is dus belangrijk voor zowel het estafettegezin als het startgezin om eigen normen goed duidelijk te hebben en deze te bespreken met elkaar. De methodiek Estafettegezinnen bepaalt dat gezinnen elkaar moeten ondersteunen. Er zullen duidelijke afspraken gemaakt moeten worden over normen. Hierdoor zullen er geen onduidelijkheden ontstaan tussen het startgezin en het estafettegezin.

Hieronder zijn een aantal richtvragen opgesteld die te gebruiken zijn tijdens het diepte-interview.

Richtvragen:

- Wat voor vaardigheden heeft u van het andere gezin overgenomen?
- Wat zijn vanzelfsprekendheden/gewoontes binnen jullie gezin?
- Zijn er voorbeelden van jullie aanpak die u van het estafettegezin of startgezin heeft geleerd? (voorbeeldgedrag)

2.3.4 Benadering van het te interviewen gezin

Voor het interviewen van de gezinnen wordt er gefocust op het gezin als één geheel. Dit is namelijk de opzet van de methodiek Estafettegezinnen. Tevens is dit de reden voor de keuze om de gezinnen als één geheel te interviewen. Het interview wordt gehouden bij de gezinnen thuis of in hun nabije

omgeving. Deze setting is gekozen, omdat dit voor hen bekend en veilig terrein is. Tijdens het afnemen van de interviews, wordt er vooral gekeken naar de beleving die mensen hebben ervaren tijdens de *pilot* Estafettegezinnen. Bij kwalitatief onderzoek is dit uiterst belangrijk. De onderzoekers zijn van mening dat zij zich moeten aanpassen aan de situaties die zich af spelen tijdens het interviewen. Op deze manier worden de gezinnen op hun gemak gesteld, om een zo goed mogelijk resultaat te behalen voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

2.4 Focusgroep

Zoals beschreven staat onder de paragraaf ‘algemene opzet’, wordt de focusgroep gebruikt om data op te vragen bij de professionals die werkzaam zijn bij Agathos.

De paragraaf begint met het beschrijven van de populatie van het onderzoek en de wijze van steekproeftrekking. Vervolgens wordt de onderzoeksmethode beschreven en de verwachtingen die er liggen ten opzichte van de beantwoording van de onderzoeksvragen. Tot slot wordt er aandacht gegeven aan mogelijkheden en beperkingen waar rekening mee wordt gehouden en hoe daarop geanticipeerd gaat worden.

2.4.1 Populatie focusgroep

Er is gekozen om de focusgroep te laten bestaan uit professionals van Agathos die hebben meegewerkt aan de *pilot* Estafettegezinnen. De reden hiervoor is dat professionals bekend zijn met het hulpverleningsproces van de organisatie en de methodiek Estafettegezinnen. Voor de focusgroep zijn de professionals die gewerkt hebben met de methodiek Estafettegezinnen geselecteerd om deel te nemen aan de focusgroep. Daarnaast zullen de professionals die de methodiek hebben beschreven ook uitgenodigd worden.

2.4.2 Methode focusgroep

Door te kiezen voor de methode focusgroep worden er enkele vooronderstellingen gehanteerd. De belangrijkste hiervan is dat professionals in staat en bereid zijn om betrouwbare informatie te geven. Een tweede vooronderstelling is dat groepsinteractie meer en/of betere informatie oplevert dan een serie individuele gesprekken, in de zin van ‘relatieve kosten’: de kosten ‘per informatie-eenheid’ zijn bij een groepsbenadering lager. Hierbij worden kanttekeningen geplaatst. Weliswaar zijn de kosten van individuele interviews hoog, maar die van groepsbijeenkomsten moeten niet onderschat worden. Bij groepsbijeenkomsten moet rekening worden gehouden met het bespreken van een tijdstip, zaalhuur, huur van apparatuur en beloningen voor de deelnemers. Om terug te komen op de eerste vooronderstelling, dat deelnemers meer en beter bereid zijn om informatie te geven, is in die zin bedoeld dat mensen zich eerder en gemakkelijker uiten in een betrekkelijk anoniem groepsverband en minder de neiging hebben om sociaal wenselijke antwoorden te geven. Tevens leidt een groepsdiscussie tot onderlinge vragen en antwoorden die wij zelf niet bedacht kunnen hebben, waardoor er extra informatie geleverd wordt: ‘een synergetisch effect’. Een ander voordeel van focusgroepen is dat mensen de gelegenheid hebben om bij onduidelijke vragen toelichting te krijgen en uit te weiden, terwijl de gesprekspartners – en de onderzoekers – door kunnen vragen (Swanborn, 2015).

Een mogelijke beperking is dat de professionals niet of nauwelijks op motiverende kenmerken of knelpunten en verbeterpunten kunnen komen. Er wordt hierop geanticipeerd door sturing aan het gesprek te geven, waarbij de topiclijst leidend is. Naast de genoemde beperkingen is het belangrijk dat het doel van de focusgroep bewaakt wordt. Het doel kan gemist worden als professionals reacties persoonlijk opvatten, of wanneer discussie ontaard in het bewijzen van het eigen gelijk (Swanborn, 2015).

Het accent binnen de focusgroep is gelegd op positieve en negatieve betekenissen die professionals geven aan de methode. Door de focusgroep word er data opgevraagd bij de professionals over wat

motiverend werkt aan de methodiek Estafettegezinnen. Er wordt een topiclijst gemaakt op basis van onderwerpen uit het theoretisch kader. Deze topiclijst wordt gebruikt als leidraad voor het gesprek met de focusgroep. Daarnaast kunnen uit de diepte-interviews met de gezinnen onderwerpen naar voren komen, die meegenomen worden naar de focusgroep. Hiermee kunnen ervaringen vergeleken worden tussen de gezinnen en de professionals. Voor de uitwerking van de focusgroep is er gekozen om de gehele bijeenkomst op te nemen en deze letterlijk uit te werken. Dit om eigen interpretatie achterwege te kunnen laten en om de betrouwbaarheid van het onderzoek te waarborgen. Meer hierover vindt u in onderstaande paragraaf '2.5. Validiteit en betrouwbaarheid'.

2.4.3 Betekenisgeving

Kwalitatieve onderzoekers willen de betekenissen en gedragingen van mensen beschrijven en ze zo mogelijk begrijpen en verklaren. Als we willen weten hoe de sociale werkelijkheid voor mensen eruitziet, dan is de context nodig van de mensen in die situatie –in onderzoekstermen 'het veld'- en zullen we de diepte in moeten gaan met onze beschrijvingen. Daarom wordt ook wel gezegd dat in kwalitatief onderzoek noodgedwongen niet zoveel onderzoekseenheden worden onderzocht, maar dat er wel veel kenmerken of aspecten van die eenheden worden bestudeerd (Hart, 2005).

Voor het onderzoek naar betekenisgeving onder professionals betekent dit dat er uitgebreid moet worden doorgevraagd. Het is belangrijk om te luisteren naar de reden waarom professionals iets vinden. Op basis van welke waarden en normen kennen zij een betekenis toe? Als onderzoekers is het belangrijk daar scherp op te zijn en daarop door te vragen. Wat heeft die betekenisgeving vervolgens over de professional te zeggen en op basis waarvan heeft de professional zijn handelen gebaseerd. Dit zijn relevante vragen om mee te nemen naar de focusgroep.

2.5 Literatuuronderzoek

2.5.1 Inleiding

Voor de beantwoording van onderzoeksvraag 1 wordt er gebruik gemaakt van literatuuronderzoek. Onderzoeksvraag 1 luidt als volgt: Wat betekent het voor mensen om zorg te ontvangen van lotgenoten of zorg te geven aan lotgenoten? Gedurende de diepte-interviews wordt aandacht gegeven aan lotgenotencontact. Het literatuuronderzoek dient als ondersteuning en geeft ons een kader om vanuit daar te beginnen in de diepte-interviews. Hieronder wordt beschreven waarom gekozen is voor een literatuuronderzoek en waarom dit bijdraagt aan de validiteit en betrouwbaarheid van ons onderzoek.

2.5.2 Waarom literatuuronderzoek?

Bij het benaderen van de respondenten van het onderzoek was de verwachting dat alle gezinnen mee wilden werken. Deze verwachting bleek in de praktijk te hoog. Twee gezinnen zijn niet gestart met de *pilot*, twee andere gezinnen hebben de methodiek als te belastend ervaren en zijn daarom gestopt. Dankzij de lage respons is de verwachting dat de betrouwbaarheid van het onderzoek hiermee in gevaar komt. Het uitvoeren van alleen diepte-interviews was hiermee niet voldoende, daarom is gekozen voor een verdieping door middel van een literatuuronderzoek. Het voornaamste doel van het literatuuronderzoek is om de betrouwbaarheid van het onderzoek alsnog te vergroten.

2.5.3 Big6

Voor het bestuderen van de literatuur wordt gebruik gemaakt van een stappenplan: de *Big6*. In de *Big6* worden zes regels gepresenteerd op grond waarvan de zoekopdracht omschreven wordt. Vervolgens wordt er literatuur gezocht en tenslotte worden de resultaten uit ons literatuuronderzoek geëvalueerd. De *Big6* krijgt als volgt vorm in het onderzoek:

1. De zoekvraag voor het literatuuronderzoek is: Wat betekent het voor mensen om zorg te ontvangen van lotgenoten of zorg te geven aan lotgenoten? Voor de beantwoording van deze vraag wordt gebruik gemaakt van theorieboeken. Deze boeken zijn verzameld voor het onderzoek. Op dit moment is er voldoende theorie verzameld om antwoord te kunnen geven op de zoekvraag.
2. Zoals in stap één al beschreven staat wordt er voornamelijk gebruik gemaakt van theorieboeken. Er is gekozen voor het gebruik van theorieboeken, omdat de bronnen hiervan betrouwbaar zijn. Dit verhoogt de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek.
3. De theorieboeken worden gescand aan de hand van de inhoudsopgave. Hiermee wordt voorkomen dat theorie gelezen wordt die niet relevant is voor het onderzoek.
4. Bij stap 4 wordt de theorie bestudeerd en wordt belangrijke informatie hieruit geselecteerd.
5. Na het bestuderen van de theorie wordt de relevantie hiervan bepaald. Hierbij wordt gestart met de belangrijkste informatie de rest van de informatie wordt op relevantie geordend.
6. Tenslotte wordt gekeken of de literatuurstudie daadwerkelijk antwoord geeft op de vraag en of het onderzoek het gewenste resultaat heeft behaald.

2.6 Validiteit en betrouwbaarheid

In deze paragraaf wordt de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek beschreven. Op deze manier wordt er een onderbouwing gegeven voor de geldigheid van het onderzoek. De geldigheid van het onderzoek bepaalt namelijk de mate waarin het onderzoek vrij is van systematische fouten, nadat er is nagegaan in hoeverre het onderzoek vrij is van toevallige fouten. Hoe minder fouten in het onderzoek, hoe meer de resultaten een afspiegeling van de werkelijkheid zullen zijn (Verhoeven, 2011).

2.6.1 Interne validiteit

Als er gekeken wordt naar de interne validiteit van het onderzoek wordt er nagegaan of de juiste conclusies getrokken worden. Bij het controleren van de interne validiteit wordt nagegaan of het de onderzoeker lukt om de onderzoeksvraag goed te beantwoorden. Tevens wordt er gekeken of de bevindingen zuiver zijn. Er wordt een verband aangetoond tussen de gevonden resultaten en de probleemomschrijving. Een kwalitatief onderzoeker kiest het uitgangspunt en de interpretatie van de onderzochte persoon als basis voor de interne validiteit, dus de context waarin de onderzochte persoon de informatie plaatst. De betekenissen van het gezin en de professionals worden als basis genomen. Als onderzoekers moet er rekening mee worden gehouden dat onze eigen achtergronden onze visie op het onderzoek kunnen beïnvloeden (Verhoeven, 2011).

2.6.2 Diepte-interview

De interviews zullen in tweetallen worden afgenomen, waardoor de observatiebetrouwbaarheid wordt vergroot. Bij de interviews wordt er gebruik gemaakt van audiogegevens. Dit vergroot de validiteit van het onderzoek, omdat we op deze manier de boodschap van de respondenten niet kunnen veranderen door de manier van noteren. Het is van belang om er bewust van te zijn dat de data die er verkregen is door middel van het diepte-interview, beïnvloed kunnen worden door de volgende factoren. De data kunnen beïnvloed worden door de omgeving waarin het interview afgenomen wordt. Tevens kan het zijn dat gezinnen net een positieve of negatieve ontmoeting hebben gehad met het andere gezin. Ook kan het zijn dat de gezinnen sociaal wenselijke antwoorden geven, omdat er onderzoek gedaan wordt namens de instelling Agathos.

2.6.3 Focusgroep

Zoals beschreven onder de paragraaf 'algemene opzet' wordt er gebruik gemaakt van de methode Focusgroep. In deze focusgroep zijn professionals betrokken die hun visie kunnen geven over de betekenis van de methodiek Estafettegezinnen. De professionals kunnen de resultaten van de diepte-interviews tegenspreken of bevestigen. Hoe meer professionals dezelfde factoren benoemen, hoe betrouwbaarder de uitkomsten van het onderzoek zijn.

Door de meervoudige onderzoeksoptzet, waarbij de onderzoeksvraag vanuit meerdere kanten bekeken wordt, ook wel triangulatie genoemd, is de validiteit van het onderzoek vergroot (Verhoeven, 2011).

2.6.4 Audioanalyse

De keuze is gemaakt om de gesprekken die er gevoerd worden op te nemen. De voorwaarde die hiervoor gesteld is, is dat er eerst toestemming verkregen wordt.

Het opnemen van een gesprek heeft verschillende voordelen:

- De aandacht kan onvoorwaardelijk gericht worden op de gesprekspartners en het voordeel is dat niet alles meegeschreven hoeft te worden. Er worden aantekeningen gemaakt van de belangrijke dingen die gezegd worden. Ten eerste wordt dit vaak beschouwd als teken van belangstelling. Ten tweede zijn aantekeningen een richtlijn voor het stellen van de volgende vraag.

- Achteraf is er een letterlijke weergave van het gesprek, zodat hierover nauwkeurig gerapporteerd kan worden en eventuele citaten in het verslag kunnen worden toegevoegd. Hiervoor wordt eerst toestemming gevraagd.
- Het gezegde kan zo vaak teruggeluisterd worden als nodig is. Dit verhoogd de betrouwbaarheid van de resultaten en van het onderzoek. Hierbij wordt interpretatie achterwege gelaten en kan er goed geluisterd worden naar wat iemand daadwerkelijk zegt.

2.6.5 Generaliseerbaar naar inhoud

Verhoeven beschrijft dat het niet haalbaar is om het onderzoek te herhalen in dezelfde setting en dat de betrouwbaarheid daarmee moeilijk na te gaan is (Verhoeven, 2011). Binnen het onderzoek kunnen factoren als omgevingsfactoren, persoonlijke factoren en religieuze achtergronden meespelen.

De uitkomsten en conclusies van het onderzoek blijven bestaan uit de inzichten en ervaringen van de huidige respondenten met de methodiek Estafettegezinnen.

In plaats van te generaliseren naar populatie of andere methoden, wordt er op zoek gegaan naar individuele ervaringen van betrokkenen met de methodiek. Binnen deze individuele ervaringen worden er overeenkomsten en verschillen geanalyseerd.

Hoofdstuk 3 Resultaten

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten weergegeven uit de afgenomen interviews. Al de respondenten hebben gewerkt met de methodiek Estafettegezinnen. Als eerste zal de dataverzameling worden beschreven, waarna in paragraaf 3.3 is geanalyseerd hoe deze dataverzameling is verkregen. Hierna zullen de resultaten per kernlabel worden beschreven. Voor het uiteenzetten van de resultaten zijn citaten gebruikt vanuit de interviews. De citaten schetsen een duidelijk beeld van de door de respondenten verstrekte informatie aan de onderzoekers.

Tijdens het interviewen is er onderscheid gemaakt tussen de respondenten, namelijk de professionals en de deelnemende gezinnen. Dit onderscheid is daarom ook terug te vinden in dit hoofdstuk. In paragraaf 3.4 zijn de resultaten van de professionals uiteengezet, waarna in paragraaf 3.5 de resultaten van de gezinnen worden benoemd.

3.2 Beschrijving dataverzameling

Zoals in hoofdstuk 2 benoemd, zal er gebruik worden gemaakt van een focusgroep voor de professionals en een diepte interview voor de gezinnen. Na contact gelegd te hebben met de professionals en de gezinnen is de manier van dataverzameling aangepast.

Uit de correspondentie met de professionals is gebleken dat zij liever niet wilden meewerken aan de focusgroep. Redenen hiervoor waren dat het werken met de methodiek té lang geleden was en dat zij onvoldoende tijd hadden om deel te nemen aan de focusgroep. Na contact opgenomen te hebben met Agathos is besloten om telefonische interviews te houden. Op deze manier kostte het voor de professionals minder tijd en was de drempel lager om mee te werken aan het onderzoek.

Agathos heeft namens de onderzoekers contact opgenomen met de gezinnen die mee gedaan hebben aan de *pilot* Estafettegezinnen die in 2014 heeft gedraaid. Uit dit contact kwam naar voren dat één koppel nooit gestart is met de *pilot* en één koppel het traject niet heeft afgemaakt. Dit was voor hen een reden om niet mee te werken aan verder onderzoek. Van de andere twee koppels, wilde één gezin niet mee werken aan het onderzoek. De overige drie gezinnen zijn benaderd en hebben toestemming gegeven om mee te werken aan het onderzoek naar de langetermijneffecten van de *pilot*.

Uit de correspondentie met de gezinnen die wilden meewerken is gebleken dat ook zij de voorkeur gaven aan een telefonisch interview. De redenen die zij hiervoor opgaven waren dat zij het lastig vonden om de onderzoekers thuis te ontvangen, omdat zij al eerder hadden meegewerkt aan een vorig onderzoek. Tevens waren de moeders van de gezinnen te druk en waren er diverse privéomstandigheden die ervoor zorgden dat zij niet instemden met een persoonlijk diepte-interview. Zij wilden meewerken aan het onderzoek op voorwaarde dat het een telefonisch interview zou zijn. Daarom is er voor gekozen de interviews telefonisch af te nemen. Op deze manier kon alsnog de benodigde data verzameld worden om het onderzoek voort te zetten.

3.3 Analyse dataverzameling

Het was een teleurstelling om te merken dat er weinig respons kwam op de uitnodigingen om deel te nemen aan het onderzoek. Hierdoor waren de onderzoekers gedwongen om een andere vorm van dataverzameling toe te passen. Zoals in paragraaf 3.2 beschreven is, is er gebruik gemaakt van een andere manier van dataverzameling dan gepland, namelijk telefonische interviews. De interviewschema's zijn aangepast naar de nieuwe vorm van dataverzameling.

Er is contact opgenomen met de gezinnen en de professionals en een afspraak gepland voor een telefonische interview. Voordat het interview werd afgenomen is er toestemming gevraagd om het

gesprek op te nemen, zodat de onderzoekers de interviews achteraf letterlijk konden uitwerken. Tevens is er gevraagd of er eventuele anonieme verwijzingen of citaten vermeld mochten worden in het onderzoeksverslag. Doordat er gebruik gemaakt is van een telefonisch interview, was het belangrijk dat de onderzoekers zich ervan bewust waren dat de manier van vragen stellen veranderd zou moeten worden. Bij een telefonisch interview is het belangrijk dat er goed wordt doorgevraagd. De reden hiervoor is dat er bij een telefonisch interview geen non-verbale communicatie zichtbaar is. Hierdoor is het een uitdaging voor de onderzoekers om alsnog alle data boven water te krijgen. Tijdens het interviewen is gebleken dat door middel van het doorvragen voldoende data verkregen zijn.

De verwachting van de onderzoekers was dat er tijdens de focusgroep een discussie zou ontstaan tussen de professionals. Doordat de focusgroep niet doorging, is er besloten om het telefonisch interview in twee delen te splitsen, namelijk deel A gericht op het werken met de methodiek en deel B gericht op de transformatiedoelen van de Jeugdzorg. Er is gebruik gemaakt van de transformatiedoelen, omdat er weinig data verzameld kon worden. Er zijn maar weinig professionals die gewerkt hebben met de methodiek. Daarnaast is er gekozen om gebruik te maken van de transformatiedoelen, omdat deze doelen actueel zijn binnen de Jeugdzorg. Het is de bedoeling dat iedere Jeugdzorgorganisatie volgens deze doelen werkt. Tijdens deel B van het interview is specifiek gevraagd naar de mening van de professionals omtrent de transformatiedoelen. Op deze manier kan er gekeken worden of de methodiek Estafettegezinnen aansluit bij de transformatiedoelen van de Jeugdzorg. De transformatiedoelen luiden als volgt:

Transformatiedoelen:

- 1. Preventie en uitgaan van eigen verantwoordelijkheid en eigen mogelijkheden (eigen kracht) van jeugdigen en hun ouders, met inzet van hun sociale netwerk*
- 2. De-medicaliseren, ontzorgen en normaliseren door onder meer het opvoedkundig klimaat te versterken in gezinnen, wijken, scholen en in voorzieningen als kinderopvang en peuterspeelzalen.*
- 3. Eerder de juiste hulp op maat te bieden om het beroep op dure gespecialiseerde hulp te verminderen*
- 4. Integrale hulp aan gezinnen volgens het uitgangspunt 'één gezin, één plan, één regisseur'; door ontschotting van budgetten ontstaan meer mogelijkheden voor betere samenwerking en innovaties in ondersteuning, hulp en zorg aan jeugdigen en gezinnen*
- 5. Meer ruimte voor professionals om de juiste hulp te bieden door vermindering van regeldruk; betrokken professionals die sociale netwerken in de omgeving van het gezin weten in te schakelen en die kunnen samenwerken met vrijwilligers en familieleden en hun kracht weten te benutten (Rijksoverheid, 2015).*

3.4 Resultaten professionals

In dit hoofdstuk is er onderscheid gemaakt tussen de professionals, namelijk de begeleiders van de gezinnen en de schrijvers van de methodiek.

Het interviewschema dat gebruikt is tijdens het interviewen voor de professionals, is verdeeld in schema A en B. Schema A is gericht op het werken met de methodiek. Deze resultaten staan verwerkt in paragrafen 3.4.1 tot en met 3.4.7. Schema B is gericht op de transformatiedoelen van de Jeugdzorg. Deze resultaten staan verwerkt in de paragrafen 3.4.8 tot en met 3.4.13. Hier worden vragen gesteld over de transformatiedoelen met betrekking tot het werken in de jeugdzorg.

3.4.1 Motivatie

De motivatie van de verschillende professionals om te gaan werken met de methodiek, kwam overeen. De vier professionals, die met de gezinnen hebben gewerkt, gaven aan dat het een interessante, leuke en nieuwe manier van werken is met veel mogelijkheden. De schrijvers van de methodiek hadden verschillende redenen om de methodiek te gaan schrijven. Ze gaven aan dat het belangrijk is om de gezinnen in hun eigen kracht te zetten en hier het netwerk bij te betrekken. Mensen kunnen veel van elkaar leren en sparren over hoe ze met hulpvragen om moeten gaan. Eén van de professionals vertelde het volgende:

“Omdat ik met medewerkers in gesprek zit en merk dat er dus behoefte is zowel bij de medewerker als bij cliënten om gekoppeld te worden aan een andere cliënt die hetzelfde heeft meegemaakt. Cliënten kwamen zelf met die vraag. Maar ook medewerkers die zeiden; ik heb vroeger wel eens een gezin begeleid en het zou echt mooi zijn als die met dit gezin van ervaring zou kunnen wisselen en van gedachten zou kunnen wisselen, omdat zij iets soortgelijks hebben meegemaakt.”

Met betrekking tot de motivatie van de deelnemende gezinnen lopen de meningen van de professionals uiteen. Enerzijds gaven de professionals aan dat de gezinnen gemotiveerd waren om mee te werken doordat zij het een leuke methodiek vonden. Anderzijds gaven professionals die de methodiek geschreven hebben aan dat er een zekere drempel was om deel te nemen aan de *pilot*.

“Dus je hebt natuurlijk te maken met kwetsbare gezinnen. Die van te voren echt wel willen weten, ‘kunnen we het aan?’.”

Professionals zagen dat er vanuit de maatschappij behoefte was vanuit de gezinnen om met elkaar in contact te komen. De vraaggelegenheid voor de methodiek was dus hoog. Dit blijkt uit het volgende citaat:

“Nou het grappige is, dat ik van te voren van medewerkers vaak te voren kreeg dat cliënten iemand zochten met wie ze kunnen spuien. Iemand die hetzelfde heeft meegemaakt. De behoefte was er om met andere daarover ervaringen te delen.”

Dit was voor professionals een motivatie om de methodiek te gaan schrijven en om hier mee te gaan werken. Aan de start van de *pilot* waren er verschillende verwachtingen van de professionals. Aan de ene kant hadden de professionals positieve verwachtingen. Zij vonden het goed dat gezinnen ervaringen konden uitwisselen en daardoor van elkaar konden gaan leren. Eén van de professionals benoemde dat zij, bij start van de *pilot*, erg enthousiast was over de methodiek. Aan de andere kant is dit anders gebleken:

“Ik was zelf heel erg enthousiast over de methodiek. Dit lijkt nog niet altijd even goed te leven en ik weet niet zo goed wat Agathos daar aan zou willen doen.”

Samenvattend laten de resultaten zien dat men erg gemotiveerd was om te werken met deze methodiek. De professional geeft aan dat er wel veranderingen nodig zijn, die te maken hebben met een mentaliteitsverandering van professionals.

3.4.2 Knelpunten

Zoals hierboven vermeld zijn er veranderingen nodig omtrent de mentaliteit van de professional voor het werken met de methodiek. Eén van de begeleiders van de gezinnen gaf het volgende aan over de verandering qua mentaliteit:

“Ja, want dat is dan vooral de verandering hé. (...) Nu denken wij mee met gezinnen, maar als je dan over gaat naar de methodiek van Estafettegezinnen dan word je meer de coach.”

Het citaat hierboven laat zien dat begeleiders hebben gemerkt dat hun rol als professional verandert. De schrijvers van de methodiek hebben gemerkt dat de mentaliteit van de professionals zal moeten veranderen om te kunnen werken met de methodiek. Hier zeiden zij het volgende over:

“Ik denk doordat de methodiek nog onvoldoende bij de medewerkers tussen de oren zit, dat het tot nu toe nog niet heel effectief is geweest.”

“Lang stonden hulpverleners erboven en zeiden dat ze het op één bepaalde manier moesten aanpakken.”

“Het is ook weer een omschakeling waarin hulpverleners weer vertrouwen in het kunnen van mensen moeten vinden.”

Hieruit wordt duidelijk dat het belangrijk is dat professionals weten hoe de methodiek werkt. Een omslag in denken is hiervoor nodig. Professionals gaven aan dat ze meer moeten gaan denken als een coach in plaats van als een begeleider.

Naast de mentaliteitsverandering hebben professionals nog andere knelpunten ervaren tijdens het werken met de methodiek. Tijdens de interviews met de professionals kwam naar voren dat alleen moeders met elkaar in gesprek waren. De methodiek heeft echter voorgeschreven dat de gezinnen als geheel met elkaar in contact zouden moeten komen. Professionals gaven hier dezelfde redenen voor, namelijk dat gezinnen te druk zijn om in de praktijk activiteiten met elkaar te gaan doen.

“Het was voor gezinnen een hele hoge drempel om samen activiteiten te gaan ondernemen, omdat ze beiden een druk leven hebben.”

De schrijvers van de methodiek gaven aan dat het voor de professionals en de gezinnen niet altijd duidelijk was wat ze zouden moeten gaan doen tijdens bijeenkomsten. Vaders betrekken bij de methodiek bleek lastig. Professionals gaven aan dat vaders moeilijk te motiveren zijn. De vraag die opgeroepen wordt bij de professionals is; Hoe kan men vaders motiveren om deel te nemen aan de methodiek? Hierdoor bereik je namelijk het hele gezin en dat is de opzet van de methodiek.

De schrijvers van de methodiek gaven aan dat een ander knelpunt van de methodiek is dat het vormen van de juiste *matches* lastig blijkt. Het wordt als belangrijk ervaren om gezinnen met soortgelijke problematiek aan elkaar te koppelen. Deze gezinnen moesten geografisch gezien dicht bij elkaar wonen, om contact makkelijker te maken.

De knelpunten die zijn aangegeven in deze paragraaf zullen worden gebruikt bij de beantwoording van onderzoeksvraag 2B.

3.4.3 Positieve effecten

Naast knelpunten zijn er ook positieve effecten van de methodiek Estafettegezinnen. Bijna alle professionals waren het eens over één positief effect, namelijk de erkenning die de gezinnen elkaar kunnen geven. Door soortgelijke problematiek en de ervaringsdeskundigheid, wordt de drempel lager om met elkaar in gesprek te gaan.

Eén van de schrijvers van de methodiek heeft de positieve effecten samengevat. Dit luidt als volgt:

“De ervaringsdeskundigheid, de laagdrempeligheid en de gelijkwaardigheid. Het is natuurlijk niet dat het koploopgezin tips geeft aan het startgezin, maar dat ze dit samen doen. Daarnaast zie je het modelleren ook terug komen. Het is niet alleen horen, niet alleen praten, maar ook echt dingen doen. Deze methodiek is ook gericht op gewoon leuke dingen doen met het gezin.”

Een positief effect van ervaringsdeskundigheid, laagdrempeligheid en gelijkwaardigheid is dat de gezinnen in de eigen kracht worden gezet en gebruik maakt van de competenties van beide gezinnen.

Niet alleen voor de gezinnen zijn er positieve effecten volgens de professionals, maar ook voor hen zelf. Ze gaven aan dat de professional helpt doelen te bereiken. Hierdoor gaat de professional doelgericht te werk en dit kan helpend zijn volgens de professionals.

Na het draaien van de *pilot* in 2014 is er nog een werkzaam element toegevoegd aan de methodiek Estafettegezinnen. Tijdens de *pilot* is gebleken dat er behoefte was om een boekje te maken waarin een concreet stappenplan stond beschreven. Naar aanleiding van deze feedback is er voor nieuwe gezinnen en professionals een *toolkit* ontworpen.

De positieve effecten die zijn genoemd in deze paragraaf zullen gebruikt worden bij de beantwoording van onderzoeksvraag 2A.

3.4.4 Langetermijneffecten

Voor een methodiek is het belangrijk om te weten wat het effect is op de langere termijn. De professionals gaven aan dat ze hier geen concreet antwoord op kunnen geven. Ze begeleiden de gezinnen nu niet meer. Hierdoor kunnen zij de langetermijneffecten voor de gezinnen niet benoemen.

De schrijvers van de methodiek geven aan dat ze er vanuit gaan, dat wanneer de gezinnen een klik hebben, het contact zal blijven staan.

“Wat ze wel aangaven is dat ze nu weten van elkaars bestaan en we hebben allebei toch dezelfde soort problemen. Dan zitten ze ergens mee dat ze elkaar bellen zo van hé, hoe zie jij dat of hoe pak jij dat aan?”

Doordat er nog weinig duidelijk is over de langetermijneffecten, is er doorgevraagd naar hoe professionals het toekomstbeeld zien als het gaat om het werken met de methodiek Estafettegezinnen. De begeleiders van gezinnen gaven aan dat het belangrijk is om in de toekomst gezinnen in hun eigen kracht te blijven zetten en meer gericht te zijn op het inzetten van het eigen netwerk. Het is een principe van: samen sta je sterker dan alleen! Daarnaast is het ook een aanvulling op de hulpverlening.

“Je bent geen onderdeel van het netwerk, maar dat kan een estafettegezin in de toekomst wel zijn.”

“Door het meer gericht te zijn op het eigen netwerk, wordt het professionele wereldje van de hulpverleners laagdrempeliger.”

Voor de toekomst zijn er mooie voornemens die echt een verschil kunnen maken voor de gezinnen die willen meewerken aan de methodiek. Hierboven worden veranderingen beschreven die ook te maken hebben met de rol van de professional. In de volgende paragraaf wordt hier meer aandacht aan besteed.

Deze gegevens zullen gebruikt worden bij de beantwoording van de hoofdvraag van het onderzoek.

3.4.5 Rol van de professional

Voor de professional is een belangrijke rol weggelegd binnen de methodiek. Als eerste wordt er een goede *match* gemaakt. Twee gezinnen met soortgelijke problematiek worden aan elkaar gekoppeld. Alle professionals zien dat hun rol als professional verandert tijdens het werken met de methodiek. Deze wordt als volgt uitgelegd door één van de schrijvers van de methodiek:

“Ja, we hebben het dan over een estafettecoach. Een estafettecoach is bij voorkeur degene die het koploopgezin eerder hulpverlening heeft gegeven. (...) Wat die estafettecoach doet is een rol spelen bij het maken van de match, dus gezinnen met elkaar in contact brengen en ook aanwezig zijn bij uh... een gesprek waarbij de doelen worden afgestemd. De estafettecoach stemt dan de doelen en verwachtingen af met de twee gezinnen en evalueert ook halverwege het traject en is ook bij de afsluiting aanwezig. Daarnaast is hij tussen door bereikbaar voor vragen van beide gezinnen.”

Uit dit citaat blijkt dat de rol van de professional is verschoven van een begeleider naar een coach. Er zal een mentaliteitsverandering moeten plaats vinden. Zoals vermeldt in het citaat hierboven zijn professionals weinig betrokken in het proces. De professionals verzorgen een startgesprek, een midden evaluatie en een eindevaluatie. Hierin worden de doelen geëvalueerd en wordt er gekeken naar de voortgang van het proces.

Een aanbeveling die één van de schrijvers van de methodiek deed heeft te maken met de rol als professional als het gaat om nazorg voor de gezinnen.

“Er is geen nazorg gekoppeld aan estafettegezinnen. Misschien is het wel goed dat je zegt, dat je na een half jaar nog even contact zoekt met de gezinnen om even te horen hoe het gaat.”

Dit is een belangrijke aanbeveling die te maken heeft met de rol van de professional. Hier zullen de onderzoekers in paragraaf 3.2.13 ‘Aanbevelingen’ op terug komen.

3.4.6 Merkbare effecten voor professionals

Professionals merkten aan gezinnen dat het vertrouwen gaf wanneer zij gevraagd werden om de rol als estafettegezin op zich te nemen.

“Het gaf haar echt een goed zelfbeeld, zelfvertrouwen, op het moment dat ik haar vroeg of zij inderdaad het estafettegezin, ja de leider wilde worden. Dat heeft haar heel veel goed gedaan.”

Een ander merkbaar effect is dat er een verandering heeft plaats gevonden ten aanzien van het nemen van verantwoordelijkheid. Eerst lag de verantwoordelijkheid vooral bij de hulpverlener, maar nu ligt de verantwoordelijkheid meer bij de gezinnen. Dit verandert de relatie tussen de begeleider en de gezinnen. De professional benoemde het volgende:

“Je legt de verantwoordelijkheid van veranderen wel echt bij de mensen zelf en dat is... past wel heel goed in hoe de hulpverlening tegenwoordig wordt vormgegeven.”

In deze vorm van hulpverlening komen doelen van de Welzijn Nieuwe Stijl naar voren. Eén van deze doelen is gericht op de eigen kracht. Eigen verantwoordelijkheid is een onderdeel van de eigen kracht van het gezin.

Hierboven is beschreven dat professionals een stapje terug moeten doen in hun rol als begeleider. Eén van de vragen uit het interview ging over wat de professionals er van vonden om de verantwoordelijkheid meer bij de cliënt neer te leggen. Eén van de begeleiders gaf aan dat het loslaten van de verantwoordelijkheden wel even zoeken was, maar dat het gezien de ontwikkelingen positief kan werken. Een schrijver van de methodiek gaf het volgende aan:

“Toch ben je als hulpverlener minder betrokken bij een gezin, omdat een gezin zelfstandig het traject kan doorlopen en aan de andere kant moet je toch de vinger aan de pols houden om te kijken of het allemaal goed loopt.”

Bovenstaand citaat geeft aan dat professionals het lastig vinden om de verantwoordelijkheid geheel aan de cliënt te geven. Er moet nog een weg gezocht worden naar wat de beste manier hiervoor is. Professionals denken hier verschillend over maar zijn wel allen van mening dat het goed is voor de gezinnen om meer verantwoordelijkheid te krijgen. Dit vergroot de eigen kracht van de gezinnen.

De punten die zijn genoemd binnen deze paragraaf worden gebruikt voor de beantwoording van onderzoeksvraag 2B.

3.4.7 Betekenisgeving

Belangrijk voor het onderzoek is om te weten welke betekenis professionals geven aan het werken met de methodiek. Hierdoor kom je erachter wat een methodiek voor effect kan hebben voor gezinnen, maar ook voor professionals. Eén van de begeleidende professionals gaf het volgende aan:

“Ik vind hem in het kader, dat je meer moet gaan netwerken, of meer gericht moet zijn op netwerken, op de sociale netwerkstrategie, dat je positief bent en vind ik het een mooie ontwikkeling, maar gezien hoe druk iedereen is, gewoon de hectiek waar je allemaal inzit vind ik hem... Uh, ben ik benieuwd wat de kwaliteit er van zou zijn als je dit als gezinnen zou moeten oppakken.”

Dit citaat geeft duidelijk weer dat de methodiek van betekenis zou kunnen zijn. De keerzijde is, wat al benoemd is bij de knelpunten, dat gezinnen vaak druk zijn en het als extra belasting kunnen ervaren. Er zal dus een goede balans gevonden moeten worden in het werken met de methodiek. Een belangrijk punt is het netwerk. Tegenwoordig is het belangrijk dat gezinnen een netwerk hebben waar ze op terug kunnen vallen. Door het gebruik van de methodiek kan het sociale netwerk van een gezin vergroot worden.

Een betekenis die één van de schrijvers geeft aan de methodiek is het volgende:

“Ja uh... wat ik heel belangrijk vind is dat gezinnen zelf ook gaan zien wat ze in hun mars hebben. (...) Ik vind het heel belangrijk dat gezinnen ook echt kunnen groeien. Door met elkaar op te trekken en te zien van hé, dat doe jij op die manier en daar kan ik wat van leren en dat het wederkerig is vind ik heel belangrijk.”

In dit citaat komt duidelijk het vergroten van de eigen kracht naar voren. Dit laat zien wat de betekenis is van de methodiek. De methodiek stimuleert mensen om zelf verantwoordelijkheid te nemen en het is stimulerend om hun eigen kracht te vergroten.

3.4.8 Eigen kracht en sociaal netwerk

In bovenstaande stukken is al vaker naar voren gekomen dat de eigen kracht van de gezinnen belangrijk is. De professionals waren het er unaniem over eens dat het belangrijk is dat de eigen kracht van de gezinnen ingezet wordt. Ze moeten allemaal hun verantwoordelijkheid dragen en dit zou volgens de professionals goed zijn voor de gezinnen. Eén van de schrijvers van de methodiek benoemde het volgende:

“Eigen verantwoordelijkheid ligt natuurlijk sowieso bij het gezin, voor nu met de transformatie naar de gemeenten gaan we er ook gewoon veel meer van uit. Gezinnen ervaren nu ook hoe het is om een niet professioneel iemand om hulp te vragen. Het is een stukje zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid.”

In de transformatiedoelen komt naar voren dat gezinnen meer zelfredzaam moeten zijn door bijvoorbeeld de inzet van het eigen netwerk. De methodiek Estafettegezinnen heeft zich in eerste instantie, tijdens de *pilot*, niet gericht op het bestaande sociale netwerk van een gezin. Het doel is om het sociale netwerk verder uit te breiden door ze te koppelen aan een meestal (onbekend) gezin. Hier wordt een interventie gedaan voor het sociale netwerk. Eén van de schrijvers van de methodiek gaf het volgende aan:

“Tegelijkertijd merk je wel dat mensen op hun privacy gesteld zijn. Daarnaast lijkt het mij ook moeilijk en groot om dit te coachen. Het koploopergezin, het startgezin en beide netwerken. Dit wordt dan wel groot en onoverzichtelijk.”

Hieruit blijkt dat het voor professionals waarschijnlijk moeilijk en onoverzichtelijk zou zijn als het bestaande netwerk in deze methodiek wordt betrokken. Hiernaast is de bedoeling van de transformatiedoelen dat het sociale netwerk van mensen ingezet wordt. Door de inzet van de methodiek Estafettegezinnen wordt het sociale netwerk vergroot.

3.4.9 Normaliseren

Het tweede doel van de transformatiedoelen gaat over het normaliseren van problemen binnen de samenleving. Dit doel richt zich op het belang om eerst het netwerk in te zetten en pas daarna naar eventuele hulpverlening. Het is belangrijk dat er bij gezinnen en hulpverleners een verandering in het denken gaat plaatsvinden. Het moet normaler worden gevonden als bijvoorbeeld de opvoeding van kinderen niet helemaal vanzelf gaat, maar dat je hier hulp voor kunt vragen binnen het eigen sociale netwerk. Een schrijver van de methodiek vat de normalisering als volgt samen:

“Je hebt eigenlijk, waar we het net ook even over hadden, door direct een hulpverlener in te zetten die als het ware het probleem moet gaan oplossen, problematiseer je het ook wel. Het is ook best heel wat als je voor een bepaald probleem een hulpverlener over de vloer krijgt. Terwijl het veel natuurlijk is om met een ander gezin, die daar bepaalde stappen in heeft gemaakt, eens te gaan zitten om te kijken hoe jij dat voor elkaar hebt gekregen en welke dingen werkten wel en niet. Dit geeft bij het gezin ook veel minder het gevoel dat ze in de hulpverlening zitten. Het is gericht op normaliseren.”

Het tweede deel van het interview ging vooral over de eigen mening van de professional. De eigen mening over normaliseren van de professionals was als volgt:

“Je ziet door alle veranderingen dat er ook echt wel mensen zijn die tussen wal en schip vallen.”

Hieruit blijkt dat professionals nog nadenken over de mensen die geen beroep kunnen doen op hun eigen netwerk. Hier zou nog een oplossing voor gevonden moeten worden.

3.4.10 Hulp op maat

Het bieden van de juiste hulp is een transformatiedoel van de Jeugdzorg. Dit om te voorkomen dat er te laat dure gespecialiseerde hulp op gang moet komen. Hiervoor is het belangrijk dat elk gezin een eigen hulpverleningsplan heeft.

Agathos wil hulp op maat bieden door middel van het opstellen van individuele werkdoelen. Eén van de methodiekschrijvers legde dit als volgt uit:

“Ja nou, het doel, het idee was dat heb ik ook wel in mijn methodiek beschreven, dat gezinnen ieder hun eigen doelen mogen stellen. (...) Want ieder heeft zijn eigen proces en het is belangrijk dat beide gezinnen er iets uit halen. Het is niet de bedoeling dat het ene gezin alleen maar aan het geven is en er zelf niets aan heeft.”

Agathos geeft hier een beeld weer van hoe zij vorm geven aan de methodiek. Uit de interviews bleek echter dat het voor veel professionals niet duidelijk is of er nu individuele- of gezamenlijke werkdoelen gesteld moeten worden. Dit blijkt uit het volgende citaat van een van de begeleiders:

“Nee er waren gemeenschappelijke doelen, er waren gewoon uh... echt doelen waar ze allebei aan wilden werken en die hebben we toen op papier gezet.”

Meerdere professionals geven aan dat het van belang is om te weten wat de bedoeling is van de methodiek als het gaat over het opstellen van werkdoelen voor de gezinnen. In paragraaf 3.4.8 is naar voren gekomen dat de professionals te maken hebben met de gemeente. Dit blijkt bij dit doel ook te zijn. De gemeente stelt ook doelen, waar Agathos zich aan moet houden. De gemeente verstrekt namelijk het geld dat een instelling nodig heeft om zorg te verlenen.

Wanneer er duidelijke afspraken gesteld worden, zal de effectiviteit van de methodiek hoger zijn. Dit werd bevestigd door één van de professionals tijdens het interview.

“Ik denk dat de methodiek heel effectief kan zijn, alleen ik denk doordat het nog onvoldoende tussen de oren zit, dat het tot nu toch niet heel effectief is geweest.”

Meerdere professionals geven aan dat het belangrijk is om kennis te hebben van alle *ins en outs* van de methodiek. Pas wanneer dit het geval is, kan de methodiek effectief zijn. Tijdens de interviews is gebleken dat men ondertussen al aan het werken is aan een nieuwe methodiekbeschrijving. Hierin staan alle afspraken en doelen duidelijk beschreven. Hierdoor zal de methodiek in de toekomst ook effectiever kunnen zijn. Al blijft het dan belangrijk dat de medewerkers weten hoe ze de methodiek moeten inzetten.

3.4.11 Integrale hulp

Doel vier van de transformatiedoelen richt zich op de samenwerking tussen gemeenten en instanties, maar ook tussen instanties onderling. Het doel heeft als voornaamste reden, dat elk gezin, één hulpverleningsplan heeft waarbij één regisseur is die alles in de gaten houdt. Dit houdt in dat de professional, contacten houdt met andere instanties om zo alle zorg in goede banen te leiden. Tegenwoordig zijn instanties aan het zoeken hoe ze een efficiëntere manier van samenwerken kunnen

vorm geven. Dit om de juiste hulp te bieden. Zo wordt de cliënt of het gezin niet van het kastje naar de muur gestuurd maar ontstaat er voor alle partijen duidelijkheid over het hulpverleningsplan.

Agathos heeft er voor gekozen om tijdens de *pilot* alleen gebruik te maken van de eigen *caseload*. Hier is voor gekozen omdat Agathos eerst wilde testen of de methodiek Estafettegezinnen effectief zou zijn. Er zijn drie redenen waarom Agathos er voor kiest om meer integraal te gaan werken. Ten eerste heeft Agathos een brede geografische ligging. Er wordt gewerkt van Zeeland tot de Veluwe. Dit betekent dat het *matchen* van gezinnen lastiger is. Het bleek dat het niet mogelijk was om in elke plaats een goede *match* te maken, omdat er te weinig gezinnen waren met dezelfde problematiek. Als laatste verwacht de gemeente dat Agathos meer integraal gaat werken.

Voor de nieuwe *pilot*, die in 2017 gaat starten, heeft Agathos het plan om meer integraal te gaan werken. De schrijver van de methodiek legde dit als volgt uit:

“Het idee is om integraler te gaan werken, omdat we merken dat we andere partijen nodig hebben om tot goede matches te komen. De Wmo consulent kan aan de voordeur al gaan kijken wat een potentieel gezin is voor deze methodiek en dus kan de methodiek ook meer preventief gaan werken.”

De plannen zijn er dus wel om meer integraal te gaan werken. De toekomst moet uitwijzen hoe dit er precies uit gaat zien en welk effect dit heeft op het werken met de methodiek.

3.4.12 Professionals

De transformatie wil meer ruimte bieden voor professionals door vermindering van regeldruk. Dit wil men doen door het sociale netwerk in te schakelen om zo de krachten te bundelen. Onder de transformatie valt ook de werkdruk voor professionals. De bedoeling van de methodiek is ook om de werkdruk voor de professionals te laten afnemen. Dit door de inschakeling van het sociale netwerk te vergroten. Hierdoor zouden professionals minder tijd kwijt zijn aan een gezin. In theorie zou dit dus betekenen dat de werkdruk lager wordt. De praktijk laat een ander beeld zien. Eén van de professional benoemde het volgende:

“Ik denk inderdaad dat de werkdruk zou kunnen afnemen, omdat je zelf als professional een stapje terug doet. Tegelijkertijd heb je wel twee gezinnen die je in de gaten moet houden. Of de werkdruk nu daadwerkelijk afneemt is de vraag.”

Eén van de professional gaf aan dat je als professional een contract hebt met een bepaald aantal uren die je zou moeten werken. Wanneer je minder bezig bent doordat gezinnen zijn gestart met de methodiek Estafettegezinnen, zal de overige tijd weer worden opgevuld met een andere werkzaamheden. Hierdoor is de vraag of de werkdruk echt gaat afnemen. Wel waren professionals er over eens dat de werkdruk van de nieuwe methodiek niet zorgde voor meer werkdruk. Ze hebben zich moeten verdiepen in een nieuwe methodiek, maar dit leverde geen extra stress op.

3.4.13 Aanbevelingen

Tijdens de interviews zijn er verschillende aanbevelingen naar voren gekomen. Elke aanbeveling zal kort genoemd worden.

“Er is geen nazorg gekoppeld aan Estafettegezinnen. Misschien is het wel goed dat je zegt, dat je na een half jaar nog even contact zoekt met de gezinnen om even te horen hoe het gaat.”

“Misschien iets minder eisen en nog iets praktischere voorwaarden creëren.”

“Mensen kunnen er voor kiezen om verder te gaan. De vraag is op welke manier doe je dat dan en dat is iets waar van te voren even over na gedacht moet worden. Want als ze verder gaan worden ze dan begeleid? Of niet? Wat zijn de voorwaarden hiervan als ze nog wel begeleid worden? Of niet? Dit zijn zeker nog elementen die we zouden kunnen toevoegen.”

Een andere aanbeveling is lastig om te citeren. Daarom is deze hieronder kort samengevat.

Er zijn soortgelijke methodieken die zich richten op de ervaringsdeskundigheid van gezinnen. Dit zijn de methodieken *Family by Family* en buurtgezinnen. Het blijkt dat deze methodieken goed van de grond zijn gekomen. De vraag is nu, wat maakt dat daar hele gezinnen wel gemotiveerd waren? Wanneer dit bekend zou zijn, kan dit meegenomen worden in de nieuwe methodiekbeschrijving. Meer hierover vindt u onder paragraaf 4.3 “Aanbevelingen”.

In deze paragraaf zijn kort de aanbevelingen verteld. In het volgende hoofdstuk zal er, namens de onderzoekers, een aanbeveling gedaan richting Agathos.

3.5 Resultaten gezinnen

3.5.1 Factoren tussen de gezinnen

Eén van de kern labels van het interview zijn de factoren tussen de gezinnen. Dit kernlabel is onderverdeeld in verschillende topics. Voor de verwerking van de resultaten is er voor gekozen om de data op te delen in deel 1 en deel 2.

3.5.1.1 Deel 1

Voor de methodiek is het van belang dat gezinnen soortgelijke problematiek ervaren. Verschillende factoren moeten overeen komen. De verschillende factoren zijn: herkenbaarheid in problematiek, gelijkwaardigheid en wederkerigheid. Uit de interviews blijkt dat de herkenbaarheid in problematiek niet altijd overeen kwamen tussen de gezinnen. Een estafettegezin zei het volgende hierover:

“Ja dit was wel iets anders, maar uh, kinderen hadden andere diagnoses. Bij mij in het gezin meer met ADHD en soms lijkt het ook wel een beetje licht autisme. Daarbij was een overlap. Bij het andere gezin was PDD-NOS.”

Bij dit gezin was er sprake van een overlap in de diagnoses, omdat beide gezinnen een kind hebben met een diagnose binnen het autisme spectrum. Wanneer er geen herkenbaarheid in problematiek is dan is het moeilijker om elkaar te ondersteunen.

“Kijk je kon luisteren naar elkaar, maar je had niet dat stukje herkenning bij elkaar. Dat je wel met gelijkgestemde problemen zou hebben.”

Hieruit blijkt dat herkenbaarheid belangrijk is. Gelijkwaardigheid speelt hierbij ook een rol. De gezinnen gaven aan dat er sprake was van wederzijds respect en begrip. De gezinnen hadden allen te maken met problematiek waardoor er een bepaalde gelijkwaardigheid was tussen de gezinnen.

Wat vooral naar voren is gekomen vanuit de interviews is dat de gelijkwaardigheid maar ook de wederkerigheid van belang is. Zorgen en problemen kunnen gedeeld worden met elkaar, maar overeenkomst in problematiek is hierbij gewenst. Gezinnen benoemen concreet dat herkenbaarheid, gelijkwaardigheid en wederkerigheid aanwezig moeten zijn voor een goede *match*.

3.5.1.2 Deel 2

Het is belangrijk voor het onderzoek om te weten waarom gezinnen mee wilden werken aan de *pilot* Estafettegezinnen. Hier kan uit opgemaakt worden wat de motivatie was om deel te nemen. Uit

interview komt naar voren dat de gezinnen Agathos een kans wilden geven om de methodiek te ontwikkelen. Naast dat gezinnen Agathos wilden helpen gaven zij aan dat zij het mooi vonden om kennis over te kunnen dragen aan elkaar.

Doordat Agathos gezinnen heeft gevraagd om mee te werken aan de *pilot* is het belangrijk om te onderzoeken of er sprake is van groei in eigenwaarde bij een deelname. Vanuit het startgezin wordt aangegeven dat er sprake is van groei in eigenwaarde:

“Het heeft wel wat meer verantwoordelijkheden ook op mijn schouders dus gelegd zijn, dus van hé er is nog een gezin wat ook jou hulp nodig kan hebben zeg maar of kan gebruiken en daar meer als ja serieus wordt genomen.”

Ook het estafettegezin gaf aan dat er sprake was van groei in eigenwaarde:

“Dat had ik zelf dus wel, dat het mij ook wel goed deed. Dat je er in die zin wel uhm, energie van kreeg om aan het werk te gaan met een ander gezin.”

Een ander belangrijke factor tussen de gezinnen is de ervaringsdeskundigheid. In beide gezinnen is sprake van problematiek en hierdoor kunnen de gezinnen elkaar ondersteunen door tips te geven en een luisterend oor te zijn voor elkaar.

“Dat vond ik zelf ook van die pilot, dan ben je toch in zekere zin, dan probeer je ook een beetje te ondersteunen laat maar zeggen. (...): Uhm nou, in principe was ik niet altijd degene die wat doorgaf, maar eigenlijk had je ook wel gewoon wat aan de gesprekken met elkaar.”

Hieruit blijkt dat ervaringsdeskundigheid ook wederkerig werkt, omdat beide gezinnen belang hebben bij de tips en trucs die uitgewisseld worden. Er is geen sprake van een genetische band tussen de gezinnen. Uit de interviews blijkt dat dit geen merkbaar effect heeft op het contact en de betrokkenheid tussen de gezinnen.

3.5.2 Effect eigen proces van het gezin.

Als merkbare effecten op het proces van het gezin kwamen naar voren dat de zelfredzaamheid en de eigen kracht van groot belang zijn. Elk gezin heeft één begeleider waar men met vragen terecht kan. Dit betekent dat de gezinnen zelfredzaam moeten zijn en verantwoordelijkheid moeten dragen voor het eigen proces. Uit de interviews kwam naar voren dat dit weinig problemen met zich mee heeft gebracht. Wat wel naar voren is gekomen, is dat de belasting van de methodiek soms als overbelasting werd ervaren ten aanzien van het eigen proces. Eén van de gezinnen gaf het volgende aan:

“Ja in die zin wel ja. En eigenlijk zouden we het allebei ook wel een beetje willen proberen bij te houden. Maar dat is dan wel even zoeken naar een optie vanwege de drukke agenda's ook. We willen wel maar het kan niet altijd.”

De overbelasting kwam vooral voort uit een te drukke agenda. Door de drukke agenda's was het lastig om afspraken te plannen. Dit had echter geen effect op de problematiek die speelden in de gezinnen. Op lange termijn blijkt dat gezinnen contact blijven onderhouden.

“Klopt, het was al een poosje geleden maar ze is net ander halve week geleden bij mij geweest. (...) We hebben het nog wel over de kinderen maar ook over onszelf. Dus geen oppervlakkige dingen eigenlijk.”

De gezinnen die geïnterviewd zijn geven aan dat er nog wel sprake is van contact maar dat zij niet aan doelen werken. Wel geven zij aan nog steeds veel baat te hebben aan de contactmomenten.

De effecten op de lange termijn zullen worden meegenomen in de beantwoording van de hoofdvraag van het onderzoek.

3.5.3 Positieve ervaringen

Als positieve ervaringen met de methodiek worden vooral de leerervaringen genoemd. Door de deelnemende gezinnen wordt het delen van zorgen rondom problematiek, het uitwisselen van tips en begrip voor elkaar als een positieve ervaring gezien. Dit uit zich in het helpen van naasten, meer omzien naar elkaar en aandacht hebben voor de ander. De moeder van het startgezin gaf een beschrijving van de leerervaringen die zij heeft opgedaan:

“Dat het niet altijd afhankelijk is van professionele hulpverleners. Ik wil ze daarmee zeker niet onderschatten, want soms heb je een probleem waarvoor je echt geleerd moet hebben zeg maar. Ook dat je op die manier aan elkaar gekoppeld bent en dat je elkaar ook als naaste kunt helpen. Dit zonder dat het veel geld moet kosten of zonder dat er een heleboel hulp bij moet komen kijken. Dat vind ik wel het mooie eraan.”

De positieve elementen die deze moeder aangeeft sluiten aan bij het gedachtengoed van de Wmo. De Wmo vraagt van burgers dat zij meer gaan omzien en zorgen voor elkaar. Eén van de gezinnen gaf aan dat zij er op lange termijn wat gehad hebben aan de methodiek. Hierover gaf zij het volgende aan:

“Het meer omzien naar elkaar en ook in de buurt meer. Als ik ergens in de buurt een probleem signaleer dan vraag ik of ik diegene kan helpen.”

Door de methodiek heeft deze moeder geleerd om meer om te zien naar de naaste, zowel in het eigen netwerk en daarbuiten. Naast de positieve ervaringen zijn er ook knelpunten genoemd door de gezinnen. In de volgende paragraaf worden de knelpunten beschreven.

3.5.4 Knelpunten

Wat vooral als knelpunt wordt gezien is de onduidelijkheid omtrent de *pilot*. Ook de begeleiding van de *pilot* wordt als knelpunt genoemd. Gezinnen kregen het gevoel dat ze losgelaten werden en zelf vorm moesten geven aan de *pilot*. Eén van de gezinnen zei hier het volgende over:

“Dan is het denk ik wel meer de begeleiding van de pilot (...) En dat was op zich wel prettig maar verder hadden we wel een beetje het idee, wij allebei wel van uh, je werd wel in zekere zin een beetje losgelaten in de pilot. Eigenlijk moesten we het allebei een beetje zelf doen.”

Binnen één koppel was er geen gelijkwaardigheid in problematiek en dit werd als een knelpunt ervaren. Hierdoor gingen deze gezinnen niet aan doelen werken maar was er vooral sprake van oppervlakkig contact.

“Ik had best bepaalde leerdoelen, waarbij ik het fijn vond als het zeg maar na één of twee weken gevraagd werd hoe gaat het met je leerdoelen. Lukt het of vind je het lastig, zeg maar zulke vragen. Als je dan alle twee dezelfde leerdoelen hebt, dan kun je elkaar daarin ook ondersteunen. Elkaar tips geven en aangeven wat je vandaag weer hebt geleerd. Dan heeft de ander er misschien ook wat aan. Dat had ik zeker een meerwaarde gevonden, want over leerdoelen hebben we het nu eigenlijk niet gehad.”

De bedoeling van de methodiek Estafettegezinnen is dat er een koppel gevormd wordt op basis van gelijkwaardige problematiek. Wanneer dit niet gebeurt is het moeilijker voor gezinnen om hun ervaringsdeskundigheid in te zetten. Dit blijkt uit het citaat hierboven.

Een ander knelpunt wat naar voren is gekomen is de belasting die ervaren is binnen de *pilot*. In paragraaf 3.5.2 Effecten eigen proces van het gezin, is beschreven dat de (over) belasting een knelpunt is. Door drukke agenda's is het lastig om contactmomenten te plannen. Contactmomenten met het gehele gezin waren moeilijk te realiseren door de drukte van alle dag.

De data die hierboven is beschreven zullen worden meegenomen in de beantwoording van onderzoeksvraag 2B.

3.5.5 Verbeterpunten

Verbeterpunten die genoemd worden ten aanzien van de methodiek is dat de problematiek van de gezinnen gelijkwaardig moeten zijn:

“Proberen de probleemgezinnen met dezelfde problemen aan elkaar te verbinden.”

Gezinnen geven aan dat het belangrijk voor hen is dat er sprake is van een gelijkwaardige problematiek. Hierdoor is het makkelijker om tips en trucs met elkaar uit te wisselen.

Tevens wordt als verbeterpunt genoemd dat een stukje nazorg gewenst is. Dat er opnieuw doelen worden gesteld zodat gezinnen volledig zelfstandig contact kunnen blijven onderhouden en hierin elkaar kunnen blijven begeleiden. Startgezinnen geven als verbeterpunt voor de toekomst een duidelijke eindevaluatie over de gestelde werkdoelen.

“Euh misschien was ja had je dan meer iets van een euh ja als een eindevaluatie had gehad dan had je wel kunnen zeggen van nou dat zijn de doelen die gesteld zijn en zijn die behaald ja of nee en hoe gaan we nu verder.”

Door een duidelijk eindevaluatie kan er bereikt worden dat gezinnen weten waar ze aan toe zijn. Ze weten hoe ze verder kunnen met de methodiek.

3.5.6 Rol van de hulpverlener

De rol van de hulpverlener wordt enerzijds als positief ervaren en anderzijds zijn er een aantal knelpunten. Positief aan de rol van de hulpverlener is dat een gezin aangeeft dat zij een hulpverlener altijd konden bellen met vragen. Tevens geeft het startgezin weer dat de hulpverlener in staat was om een stapje terug te doen en een gezin niet afhankelijk te laten zijn van de hulpverlener.

Als knelpunt wordt genoemd dat de begeleiding van de hulpverlener wel meer had mogen zijn en dat voor de gezinnen niet duidelijk was wie de begeleider was van de methodiek Estafettegezinnen. Tevens komt naar voren dat de hulpverlener wel een vinger aan de pols moet houden, zodat gezinnen niet het gevoel krijgen helemaal losgelaten te worden.

“Vind ik eigenlijk wel ja, daar had wel meer begeleiding in mogen zijn. Tuurlijk kon ik wel altijd met mijn vragen bij haar terecht maar dat was dan niet echt iemand van de pilot.”

De gezinnen geven aan dat ze het prettig vinden wanneer ze met vragen terecht kunnen bij de professional. Het is echter wel belangrijk dat het voor iedereen duidelijk is bij wie zij terecht kunnen met hun vragen.

3.5.7 Factoren eigen positie in maatschappij

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) vraagt van mensen dat zij eigen verantwoordelijkheid nemen voor problemen en dat zij elkaar ondersteunen. Dit vraagt van de burger dat zij in haar eigen kracht gaat staan. In het interview komt dit naar voren doordat er gekeken wordt naar de positie van de gezinnen in de maatschappij. De *pilot* Estafettegezinnen is er op gericht dat mensen elkaar ondersteunen door middel van ervaringsdeskundigheid. Een startgezin zei hierover het volgende:

“Ja dat vond ik wel positief ook van he het gaat niet alleen om mijn eigen probleem maar ik kan ook wat betekenen voor een ander.”

Hieruit blijkt dat niet alleen het estafettegezin het stokje doorgeeft, maar dat beide gezinnen elkaar tips geven om te werken aan de werkdoelen. Gezinnen zijn zich er bewust van geworden dat zij niet de enige zijn met problemen in het gezin. Ze geven aan dat ze meer om zich heen kijken in de buurt en hierop participeren.

“Als ik ergens in de buurt een probleem signaleer dan vraag ik of ik diegene kan helpen.”

Het draagt bij aan de doelen van de huidige participatiesamenleving; omzien naar elkaar en netwerkondersteuning.

3.5.8 Betekenisgeving

Tijdens de interviews zijn de gezinnen gevraagd om betekenis te geven aan de deelname van de methodiek Estafettegezinnen. De eigen betekenis die gezinnen geven aan hun deelname gaan voornamelijk over het helpen van elkaar. Tevens wordt er betekenis gegeven aan het opgebouwde contact tussen de gezinnen waar nog steeds gebruik van wordt gemaakt.

“Je ziet dat ik dus nog contact heb met het andere gezin. Ennuh dat is dan wel heel goed en ook wel leuk om te zien. Dat het er nog is laat maar zeggen. Anders had ik dat contact niet gehad laat maar zeggen met een ander gezin.”

“Dat je de ander kan helpen dat is het.”

Gezinnen hebben tijdens het interview aangegeven deze topic lastig om woorden te geven aan de betekenis van de methodiek. Het kwam er op neer dat zij merken dat hun sociale netwerk vergroot is doordat zij nog steeds contact hebben met het andere gezin. De ander helpen is betekenisvol voor de gezinnen.

Hoofdstuk 4 Conclusie & aanbevelingen

4.1 Inleiding

Dit onderzoek is gedaan in naam van Agathos. Agathos is nieuwsgierig naar de langetermijneffecten van de methodiek Estafettegezinnen. Na de *pilot* wil Agathos weten wat de langetermijneffecten van de methodiek zijn en hoe zij deze methodiek beter vorm kunnen geven. De begeleiding van gezinnen speelt hierin een grote rol. Door de kennis over de langetermijneffecten van de methodiek, kunnen nieuwe gezinnen in de toekomst beter begeleid worden.

De centrale vraagstelling richt zich op de langetermijneffecten van de methodiek Estafettegezinnen. De opzet van het onderzoek was allereerst gericht op persoonlijk contact met de gezinnen en de professionals. Hierbij is gekozen voor de methoden focusgroep en diepte interviews. In de interviews is gevraagd naar positieve en negatieve effecten van de methodiek. Daarnaast is er tijdens de interviews naar verbeterpunten geïnformeerd. De resultaten die voortgekomen zijn uit de interviews staan in hoofdstuk 3 beschreven.

In de conclusie wordt antwoord gegeven op de centrale vraagstelling en de onderzoeksvragen. Aanbevelingen worden geformuleerd aan de hand van de resultaten. Tenslotte worden de resultaten van het onderzoek in een breder perspectief geplaatst en worden deze bediscussieerd.

4.2 Conclusie

De centrale vraagstelling van het onderzoek luidt:

‘Welke langetermijneffecten van het werken met de methodiek Estafettegezinnen worden door de deelnemende gezinnen en de professionals ervaren?’

Onderzoeksvraag één wordt beantwoord door middel van een literatuurstudie. Onderzoeksvraag twee bestaat uit twee delen. In deel A worden de positieve effecten van het werken met de methodiek Estafettegezinnen beschreven. Deel B gaat in op de knelpunten van het werken met de methodiek Estafettegezinnen. In onderzoeksvraag drie wordt ingegaan op verbeterpunten die voort zijn gekomen uit de resultaten. In dit hoofdstuk worden de conclusies beschreven op grond van de interviews die zijn afgenomen met de professionals en de gezinnen. Daarnaast wordt op macro-, meso- en microniveau een koppeling gemaakt naar de literatuurbeschrijvingen in hoofdstuk één en drie.

4.2.1 Onderzoeksvraag 1

Onderzoeksvraag één luidt als volgt: *‘Wat betekent het voor mensen om zorg te ontvangen van ervaringsdeskundigen of zorg te geven aan ervaringsdeskundigen?’*

4.2.1.1 Inleiding

Voor de beantwoording van onderzoeksvraag één wordt gebruik gemaakt van een literatuuronderzoek, omdat er te weinig data verkregen kon worden vanuit de interviews. Hieronder wordt eerst een omschrijving gegeven van het begrip ervaringsdeskundigheid. Daarna wordt er ingegaan op de rol die hulpontvanger en de ervaringsdeskundige ten opzichte van elkaar hebben en is er gekeken op welke manieren ervaringsdeskundigheid ingezet kan worden. Tenslotte wordt er aandacht gegeven aan de herstelgerichte methodiek, omdat dit een veel gebruikte methodiek is binnen het werken met ervaringsdeskundigheid.

4.2.1.2 Wat is ervaringsdeskundigheid?

Ervaringsdeskundigheid betekent meer dan alleen het hebben van een zelfde ervaring als een ander. Het geeft aan dat iemand niet alleen geleerd heeft van zijn ervaringen, maar ook geleerd heeft deze te gebruiken als bron van kennis om anderen hier mee verder te helpen. Ervaringsdeskundigheid kan

vanuit verschillende perspectieven een meerwaarde hebben. Ervaringsdeskundigen kunnen zich goed in een ander verplaatsen en weten waar problemen kunnen ontstaan in het contact met reguliere hulpverleners (Guijt & Poll, 2015). Ervaringsdeskundigheid draagt bij aan een betere participatie van burgers en heeft een belangrijke meerwaarde voor de ervaringsdeskundige zelf. Het begrip ervaringsdeskundigheid werd zeventien jaar geleden voor het eerst gebruikt in de verslavingszorg, in de rol van *'support workers'*, zoals te lezen is in hoofdstuk 1.3.4.2. van dit onderzoek. Hulpontvangers vinden het prettig om in een niet-therapeutische omgeving over hun problemen te praten. Zij ervaren het gevoel de verantwoordelijkheid over hun leven (terug) te krijgen.

Een ervaringsdeskundige heeft het vermogen ontwikkeld om:

1. De eigen ervaringen met een ontwrichtende aandoening en het te boven komen ervan (herstel) in wederkerigheid in te zetten om (individuele) anderen te ondersteunen bij het vinden of maken van ruimte voor hun persoonlijk herstelproces. De inbreng van de persoonlijke dimensies van herstel onderscheidt een ervaringsdeskundige van reguliere hulpverlenende disciplines (Herstelondersteuning, z.j.).
2. De eigen ervaringen van stigmatisering en *empowerment* in te zetten om een herstel ondersteunende (maatschappelijke) omgeving en herstel ondersteunende zorg te bevorderen. De beargumenteerde inbreng van deze aan den lijve ondervonden kennis voor de inrichting van herstel ondersteunende zorg is onderscheiden van andere disciplines (Herstelondersteuning, z.j.).

Het gaat om de betekenis die je aan je problemen geeft en de strategieën die je hebt ontwikkeld om met die problemen om te gaan. Dat is persoonlijke ervaringskennis. Al die verhalen bij elkaar vormen collectieve ervaringskennis: kennis over hoe het is om te leven met kwetsbaarheid en de gevolgen hiervan. Ben je vervolgens in staat om die kennis over te dragen aan anderen, dan ontwikkel je ervaringsdeskundigheid (Bergen et al, 2015). Maar hoe kan de cliënt met zijn kennis anderen gaan helpen? Hieronder staat beschreven hoe ervaringsdeskundigheid werkt en welke rol de professional hier inneemt.

4.2.1.3 Hoe werkt het?

De ervaringsdeskundige zal zijn of haar kennis over een bepaalde ervaring in het leven gebruiken om anderen verder te helpen. Het gaat dus niet alleen om het uitdelen van ervaring en tips maar het heeft een overstijgend aspect in zich. De ervaringsdeskundige is er op gericht om de hulpontvanger kennis mee te geven en op deze manier verder te helpen. De ervaringsdeskundige heeft door ervaring inzicht gekregen in zijn of haar problematiek en kan dit herkennen bij de hulpontvanger en hier op inspelen.

4.2.1.4 De rol van de ervaringsdeskundige

Door de dubbele pet van de ervaringsdeskundige als (voormalig) cliënt en 'hulpverlener' kan bij zowel de ervaringsdeskundige zelf als bij de hulpontvangers rolverwarring ontstaan. Enerzijds dreigt het gevaar dat de ervaringsdeskundige teveel 'echte hulpverleners' worden met professionele distantie en dat zij onvoldoende gevoel houden met de belevingswereld van cliënten. Anderzijds hebben ervaringsdeskundigen soms moeite met over-identificatie, met een te grote betrokkenheid bij problemen van cliënten (Desain, 2013).

Ervaringsdeskundigen werken niet vanuit een zorgvisie maar vanuit de herstelvisie. Deze visie gaat uit van de kracht en mogelijkheden van mensen. Ervaringsdeskundigen kunnen, omdat zij zelf een herstelproces hebben doorgemaakt, gemakkelijker aansluiten bij verschillende fases van herstel van cliënten. In de zorg hebben cliënten een relatie met hulpverleners vanwege hun kwetsbaarheid. Hier ligt de nadruk op. Een ervaringsdeskundige in het maatschappelijke domein kijkt vooral naar de mogelijkheden van mensen en laat hun eventuele kwetsbaarheden zoveel mogelijk achterwege. Het

doel van de herstelvisie is het vergroten van de zelfregie, de mogelijkheden en de kracht van deze persoon met psychische of psychosociale problemen. Ervaringsdeskundigen werken coachend en (herstel) ondersteunend. Zij zetten hiervoor hun ervaringskennis en vaardigheden in. Zij zijn dus steunend en niet leidend: doel is de basis van eigen kracht en zelfregie te bevorderen (Guijt & Poll, 2015). Het hebben van ervaringen betekent niet dat je gelijk deskundig bent over hoe anderen herstellen. Ervaringsdeskundigheid komt tot stand door scholing over en ontwikkeling van ervaringskennis (Phrenos, z.j.).

4.2.1.5 *Ervaringsdeskundige en de hulpontvanger*

Mensen in kwetsbare situaties vormen de groep waaraan de ervaringsdeskundigen hun ondersteuning kunnen bieden. Een kwetsbare situatie ontstaat, wanneer een situatie eisen stelt aan iemand die zwaarder zijn dan wat iemand met zijn competenties en met de beschikbare steun aankan. Draagkracht en draaglast kunnen uit balans zijn. Veel mensen die een beroep doen op ervaringsdeskundigen hebben ervaring met allerlei hulp- en dienstverleners die vanuit een expertrol van alles van hen willen en hen steeds weer corrigeren en instrueren. Daar zijn ze op afgeknapt. Dat helpt hen niet verder. Ze hebben behoefte aan contact, iemand die naar hen luistert en met hen meedenkt. Iemand die hen als uniek mens ziet, met eigen mogelijkheden en interesses; iemand die zich kan inleven in hun situatie, in hun behoeften en in de dagelijkse problemen waar ze mee worstelen. Laagdrempelig, gelijkwaardig contact en het bieden van een luisterend oor vormt de basis voor ervaringsdeskundigheid. De gelijkwaardigheid in het contact en de oprechte aandacht voor het eigen verhaal van de hulpontvanger blijken heel belangrijk (Guijt & Poll, 2015). De hulpontvangers benoemen de samenwerking met de ervaringsdeskundigen veelal als waardevol. Ze zien de ervaringsdeskundige als een positieve aanvulling op de professionals. Ze ervaren het contact met de professionals ook als positief maar, het is 'anders', 'iets afstandelijker' of 'meer theoretisch'. Hulpontvangers beschouwen de ervaringsdeskundige in meer of mindere mate als een meerwaarde: het is hetzelfde niveau, je hebt een gemeenschappelijk iets, het is herkenbaar, de ervaringsdeskundige zal je niet veroordelen, een inspiratiebron, het is iemand aan wie je je kan optrekken (Desain, 2013).

4.2.1.6 *Betekenisgeving*

De ervaringsdeskundige mag zijn of haar eigen betekenis geven over de eigen ervaringen. De eigen betekenis die wordt gegeven aan ervaringen zal de leidraad zijn voor de kennis die overgedragen wordt aan de hulpontvanger.

4.2.1.7 *Afstand en nabijheid*

Omgaan met afstand en nabijheid is een veel voorkomend spanningsveld voor ervaringsdeskundigen en voor professionals. Een verschil is dat de ervaringsdeskundige dichtbij kan en durft te staan en zichzelf kenbaar maakt door eigen ervaringen in te brengen. In het opbouwen van een vertrouwensband is het belangrijk om present te zijn en daarbij de afstand te bewaren die voor beide partijen akkoord is. Het gaat erom eigen grenzen aan te geven en de ander uit te nodigen eigen grenzen en behoeften aan te geven. Omgaan met eigen en andermans emoties is daarbij een belangrijk thema. De ervaringsdeskundige staat open voor de emoties van cliënten en kan de emoties van cliënten *triggeren*. Dit vraagt van de ervaringsdeskundige om dichtbij te durven zijn zonder mee te gaan in de emotiestroom. Emoties herkennen en erkennen is daarom belangrijk: de impact van de ander op je in laten werken, dat je ook mag voelen hoe erg iets kan zijn. Er kan een spanningsveld ontstaan als het appél op de ervaringsdeskundige zo groot is dat de persoonlijke grenzen overschreden worden (Phrenos, z.j.).

4.2.1.8 *Aandachtspunten in de omgang tussen ervaringsdeskundige en cliënt*

Als het gaat om zorg geven als ervaringsdeskundige, zijn er een paar belangrijke aandachtspunten. Uit onderzoek van den Oude, van Oosterum & de Leeuw (2011) blijkt dat er in het contact tussen ervaringsdeskundige en hulpontvanger meer sprake is van nabijheid en gelijkwaardigheid dan tussen cliënten en reguliere hulpverleners. Enerzijds is er sprake van fysieke nabijheid. De ervaringsdeskundige kan een arm om iemands schouders leggen of een aai over iemands bol geven. Anderzijds is er ook sprake van emotionele nabijheid. Er is sprake van een snelle opbouw van een onderling vertrouwen (Oude, 2011).

Uit het onderzoek van den Oude et al (2011) komt tevens naar voren dat ervaringsdeskundigen zelfonthulling gebruiken in het contact met de hulpontvanger. Ervaringsdeskundigen vertellen over eigen ervaringen en over hun achtergrond. Door zelfonthullingen laten ervaringsdeskundigen aan de hulpontvangers zien dat zij overeenkomsten met hen hebben. Hierin komt gelijkwaardigheid naar voren.

Tevens blijkt uit het onderzoek dat de ervaringsdeskundigen aan de hulpontvangers kunnen laten zien dat herstel mogelijk is. Ervaringsdeskundigen vervullen voor de hulpontvangers een voorbeeldfunctie. Zelfonthullingen van de ervaringsdeskundige zijn belangrijk om die voorbeeldfunctie te kunnen vervullen. De juiste afstand is nodig om de veiligheid van zowel hulpontvangers als ervaringsdeskundigen te waarborgen. Zo mag zelfonthulling niet belastend zijn voor de hulpontvangers (Oude, 2011).

Desain (2013) constateert dat er in de samenwerking met professionals en ervaringsdeskundigen een aantal spanningen merkbaar zijn. Hierbij kan gedacht worden aan dat er onvoldoende ruimte aanwezig is voor een 'ander' perspectief zoals het cliënt-/ ervaringsdeskundigheidsperspectief.

Van ervaringsdeskundigen wordt verwacht dat zij openhartig zijn over ervaringen terwijl professionals niet openhartig (hoeven te) zijn. Vaak heerst een taboe op bepaalde kwetsbaarheden (Desain, 2013).

4.2.1.9 *Hoe wordt ervaringsdeskundigheid ingezet?*

Uit onderzoek van Erp (2012) blijkt dat de kern van de inzet van ervaringsdeskundigheid is dat ervaringsdeskundigen cliënten de ruimte bieden om hun verhaal te vertellen en hen begeleiden bij het onderzoeken van hun wensen en dromen. Op deze manier ondersteunen ervaringsdeskundigen cliënten bij het hervinden van de regie over hun herstelproces en het (her)ontdekken van hun eigen krachten. Tegelijkertijd ziet Erp (2012) verschillen in hoe de eigen ervaringen ingezet worden. Sommige ervaringsdeskundigen zetten de eigen ervaringen vooral expliciet in door hun eigen verhaal te vertellen of onderdelen van dat verhaal, bijvoorbeeld hun ervaringen met medicatie of het herstelproces. Anderen zetten hun eigen verhaal selectief in en kijken vooral of de cliënt er iets aan heeft. Bijvoorbeeld doordat het de afstand met de cliënt verkleint, omdat het herkenning oproept bij de cliënt of om te laten zien wat bij anderen geholpen heeft. Weer anderen vinden het niet altijd nodig om cliënten te vertellen dat ze vroeger cliënt zijn geweest, omdat ze hun ervaringsdeskundigheid vooral op een andere manier inzetten. Hierbij gaat het vooral om de impliciete inzet van ervaringskennis. Zij creëren ruimte voor de cliënt door aandachtig te luisteren, door begrip, herkenning en erkenning te tonen voor het verhaal van de cliënt en door hen vertrouwen te geven. Tevens houden zij cliënten soms een spiegel voor door hen te confronteren met hun gedrag. Zowel bij de inzet van ervaringskennis naar cliënten als naar collega's komen de verschillende rollen van de ervaringsdeskundige naar voren: als bruggenbouwer tussen cliënten en hulpverleners, als bondgenoot van cliënten, als adviseur en als iemand die cliënten en collega's een spiegel voorhoudt. In de praktijk bestaat er nog vaak onduidelijkheid over deze rollen en leven er verschillende verwachtingen over de ervaringsdeskundige. Hierdoor is het voor ervaringsdeskundigen vaak zoeken hoe zij hun ervaringen het beste kunnen inzetten. Dit geldt vooral voor mensen die in opleiding zijn, maar ook voor minder

‘ervaren’ ervaringsdeskundigen. Wanneer zij in een team terecht komen waar niet helder is welke bijdrage zij kunnen leveren, bestaat het gevaar dat zij vooral als hulpverlener worden ingezet en niet als ervaringsdeskundige (Erp, 2012).

Volgens ervaringsdeskundigen is de meerwaarde van de inzet van ervaringsdeskundigheid voor cliënten dat de eigen kracht van cliënten wordt gestimuleerd, dat ze eigenwaarde en vertrouwen krijgen en minder afhankelijk worden van de hulpverlening. De ervaringsdeskundige maakt gemakkelijker contact en het contact is laagdrempeliger en gelijkwaardiger dan bij reguliere hulpverleners. Ook kan hij of zij dichterbij de cliënt komen en herkenning en erkenning bieden. De meerwaarde voor hulpverleners is volgens ervaringsdeskundigen dat hulpverleners zich meer bewust worden van de mogelijkheden en wensen van de cliënt, dat zij leren om meer van zichzelf te laten zien in het contact met cliënten en dat het stigma ten aanzien van hulpverleners met een psychiatrische achtergrond wordt verkleind. Zo leveren ervaringsdeskundigen een belangrijke bijdrage aan het meer herstelgericht maken van de zorg (Erp, 2012).

4.2.1.10 Herstelgericht werken

Binnen het werken met ervaringsdeskundigheid is herstelgericht werken een veelgebruikte methodiek. Binnen de herstelgerichte methodiek ligt de nadruk op herstel en *empowerment* van mensen. Rehabilitatie is een proces dat als doel heeft de cliënt te ondersteunen bij zijn eigen herstelproces. Sommige cliënten hebben daarbij nog vele en andere hebben nauwelijks meer last van symptomen. Behalve herstellen kan het ook vertaald worden als: herwinnen, terugkrijgen, heroveren.

Herstel is dus nadrukkelijk iets anders dan genezing. Als het gaat over herstel dan wordt er herstel bedoeld op het gebied van activiteiten en participatie in de maatschappij. Onder het begrip rehabilitatie gaan verschillende visies en werkwijzen schuil die gemeenschappelijk hebben dat ze zich richten op lotsverbetering van psychosociaal kwetsbare mensen en de bevordering van maatschappelijke participatie. Rehabilitatie kan zich richten op allerlei groepen mensen: lichamelijk en verstandelijk gehandicapten, getraumatiseerde personen, dak- en thuislozen, mensen met een chronische aandoening of mensen met een justitioneel verleden. Behandeling is gericht op het volwaardig terugkeren in de maatschappij (Participatie en herstel, z.j.).

4.2.2 Onderzoeksvraag 2

Onderzoeksvraag 2 luidt als volgt: *‘Welke effecten van het werken met de methodiek Estafettegezinnen worden twee jaar na het werken met de methodiek ervaren door de deelnemende gezinnen en de professionals en welke betekenis geven zij hier aan?’*

De transitie in de zorg heeft een grote rol gespeeld in de ontwikkeling van de methodiek Estafettegezinnen. Agathos heeft op de transitie ingespeeld door een nieuwe methodiek te ontwikkelen waar zorg goedkoper, passender en efficiënter aangeboden wordt (Hanekamp, 2014). Agathos zag mogelijkheden om ervaringsdeskundigheid zo in te zetten, dat het in de praktijk invulling kan geven aan eigen kracht, het versterken van informele netwerken, het verbinden van burgers en participatie. De doelen van deze methodiek sluiten aan bij de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Deze wet vraagt van haar burgers zoveel mogelijk voor zichzelf en voor elkaar te zorgen. De inzet van het netwerk komt op de eerste plaats (Brabander, 2014). Agathos laat met deze nieuwe methodiek zien dat zij aan het werk zijn gegaan met de doelen van de Wmo en de transformatiedoelen.

Naar aanleiding van de *pilot* in 2014 is de vraag ontstaan welke effecten tot nu toe zijn ervaren door het werken met de methodiek Estafettegezinnen. Er is gekozen om onderzoeksvraag 2 onder te verdelen in twee vragen, namelijk; vraag 2A en 2B. Door middel van vraag 2A wordt er gekeken welke

positieve effecten zichtbaar zijn geworden in de afgelopen twee jaar. Onderzoeksvraag 2B is toegespitst op de knelpunten die zichtbaar zijn geworden.

4.2.2.1 *Onderzoeksvraag 2A*

Onderzoeksvraag 2A luidt als volgt: *‘Welke positieve effecten worden twee jaar na het werken met de methodiek Estafettegezinnen ervaren door de deelnemende gezinnen en de professionals?’*

De resultaten van de interviews met de deelnemende gezinnen en de professionals laten een overeenkomst zien. Beide partijen hebben dezelfde positieve effecten ervaren tijdens het werken met de methodiek Estafettegezinnen, namelijk; herkenbaarheid, ervaringsdeskundigheid en *empowerment*.

Op grond van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat de herkenbaarheid in de problematiek een meerwaarde oplevert tijdens de bijeenkomsten. Gezinnen en professionals geven aan dat om een goede *match* te maken herkenbaarheid in problematiek één van de belangrijkste factoren is. In het theoretisch kader wordt de methodiek Estafettegezinnen uitgelegd aan de hand van verschillende bestaande methodieken. Een methodiek die beschreven wordt en aansluit bij herkenbaarheid is de Sociale leertheorie. In paragraaf 1.3.5.3 ‘Sociale leertheorie’, wordt uitgelegd wat deze theorie inhoudt.

Herkenbaarheid en de Sociale leertheorie kennen overeenkomsten. De Canadese psycholoog Albert Bandura, de bedenker van de Sociale leertheorie, benoemt dat het belangrijk is om te leren door naar anderen te kijken. Dit wordt ook wel model-leren genoemd (Radboud, 2006). Het model-leren sluit aan bij het begrip herkenbaarheid. Herkenbaarheid in problematiek bevordert dat gezinnen van elkaar kunnen leren. Uit de interviews met de gezinnen bleek dat zij een goede *match* hebben ervaren wanneer de problematieken aansluiten bij elkaar. Hierdoor is er sprake van herkenbaarheid. Uit de resultaten van de interviews met de gezinnen is naar voren gekomen dat er niet altijd een goede *match* gemaakt is. Bij de beantwoording van onderzoeksvraag 3 paragraaf ‘Verbeterpunten’ zal hier meer over beschreven worden. Professionals gaven aan dat herkenbaarheid een belangrijke factor is om de methodiek zo efficiënt mogelijk in te zetten. Hiervoor is het belangrijk dat professionals op zoek gaan naar een goede *match* tussen de gezinnen.

Door herkenbaarheid in problematiek zal de overdracht van ervaringsdeskundigheid groter zijn. In paragraaf 4.2.1 Onderzoeksvraag 1, is uitgelegd wat ervaringsdeskundigheid inhoudt. Dit vormt een werkzaam element van de methodiek Estafettegezinnen.

Ervaringsdeskundigheid is een positief effect geweest, omdat gezinnen aangeven dat zij in staat zijn van elkaar te leren. Op de lange termijn betekent dit dat, naast dat zij van elkaar kunnen leren, er nog steeds sprake is van contact tussen gezinnen. In de *toolkit* Estafettegezinnen, die geschreven is door M. Hanekamp, wordt een verwachting gesteld over de bijdrage van ervaringsdeskundigheid in een hulpverleningsproces. De verwachting van de inzet van ervaringsdeskundigheid was dat er op drie gebieden een positieve bijdrage geleverd zou worden tijdens het hulpverleningsproces. Ten eerste had men verwacht dat de drempel lager zou worden om hulp te vragen, ten tweede versterkt het de eigenwaarde van het estafettegezin en ten derde wordt verwacht dat de inzet van ervaringsdeskundige gezinnen bijdraagt aan de deskundigheid van de professionals (Hanekamp, 2014). Op de lange termijn kan er geconcludeerd worden dat gezinnen en professionals de ervaringsdeskundigheid als positief hebben ervaren en dat de verwachtingen aan de start van de *pilot* zijn uitgekomen. In de conclusie wordt er terug gekomen op de lange termijn effecten van de methodiek.

Een ander positief effect van de methodiek Estafettegezinnen is de groei in eigenwaarde, de *empowerment*. Het vraagt een omslag in het denken van de burger en de professional. Niet de ervaring en kennis in de hulpverlening staan centraal, maar de deskundigheid van de cliënt over zijn eigen leven (Scheffers, 2014). Zoals beschreven in de inleiding bij onderzoeksvraag 2, vraagt de nieuwe Wmo, om ‘*empowerde*’ burgers. De methodiek Estafettegezinnen bevordert de *empowerment* van gezinnen, omdat zij een groei in eigenwaarde ervaren doordat zij een ander kunnen helpen ondanks de eigen problemen in het gezin.

Concluderend kan hieruit opgemaakt worden dat er binnen de methodiek verschillende positieve effecten zichtbaar zijn. Deze effecten hebben voor gezinnen en professionals een meerwaarde om te werken met de methodiek. Doordat de *pilot* gedraaid heeft in 2014, zijn deze resultaten zichtbaar geworden op de lange termijn. In de eindconclusie zal er meer ingegaan worden op de langetermijneffecten. Er zijn niet alleen positieve effecten zichtbaar geworden maar ook negatieve effecten. Deze negatieve effecten worden hieronder, in paragraaf 4.2.2.2 Onderzoeksvraag 2B, beschreven.

4.2.2.2 Onderzoeksvraag 2B

Onderzoeksvraag 2B luidt als volgt: *‘Welke knelpunten worden twee jaar na het werken met de methodiek Estafettegezinnen ervaren door de deelnemende gezinnen en de professionals?’*

Onderzoeksvraag 2B is onderverdeeld in deelnemende gezinnen en professionals. Beide partijen gaven andere negatieve effecten weer van de methodiek.

Deelnemende gezinnen

Uit de interviews met de gezinnen kan geconcludeerd worden dat er niet altijd sprake was van een goede *match*. Echter, uit de beantwoording van onderzoeksvraag 2A bleek dat een goede *match* belangrijk is voor de herkenbaarheid in problematiek. In de werkwijze van de methodiek Estafettegezinnen staat dat professionals zoeken naar geschikte gezinnen met een vergelijkbare problematiek uit hun cliëntenbestand (Hanekamp, 2014). Een goede *match* wordt gezien als een voordeel voor een goed verloop van de deelname aan de methodiek. Verschillende professionals van Agathos hebben aangegeven dat het lastig was een goede *match* te maken vanuit hun cliëntenbestand. Voor gezinnen kan dit als nadelig ervaren worden. Wanneer er weinig cliënten in het bestand staan is de kans op vergelijkbare problematiek verkleind. Doordat gezinnen *matches* als nadelig kunnen ervaren is het belangrijk dat Agathos gaat kijken naar de samenwerking met andere instanties om tot betere *matches* te komen. Bij de beantwoording van onderzoeksvraag 3 wordt hier meer over geschreven.

Beide partijen gaven aan dat de belasting van deelname aan de methodiek soms als overbelasting wordt ervaren. Gezinnen gaven aan dat zij naast de drukke agenda ook tijd moesten gaan zoeken om contactmomenten te plannen met het andere gezin. Door onduidelijkheid omtrent de uitvoering van de methodiek werd de belasting hoger. De gezinnen gaven aan dat de methodiek niet altijd duidelijk was. Enerzijds werd het als negatief ervaren dat de gezinnen veel eigen verantwoordelijkheid kregen. Gezinnen moesten zelf vorm geven aan de methodiek en verantwoordelijkheid dragen voor het proces. Dit zorgde voor onduidelijkheid voor zowel gezinnen als professionals. Anderzijds kon dit ook als positief ervaren worden, omdat gezinnen zelf invulling konden geven aan het proces.

Een ander knelpunt dat aangegeven werd door de gezinnen is dat er te weinig geëvalueerd werd over de leerdoelen. Gezinnen hadden belang bij evaluatiemomenten om te zien hoe ze het proces doorlopen hebben en in hoeverre de doelen behaald waren. Gezinnen gaven aan dat zij dit als verbeterpunt beschouwden. Meer hierover zal toegelicht worden bij de beantwoording van 4.2.3 onderzoeksvraag 3 en bij 4.3 de aanbevelingen.

Professionals

De *toolkit* van M. Hanekamp beschrijft hoe de werkwijze van de methodiek eruit ziet. Deze is beschreven in hoofdstuk 1.3.5.8 'Methodiekbeschrijving Estafettegezinnen van Agathos'. Hierin komt naar voren hoe de rol van de professional eruit ziet. Echter bleek dat professionals, naar eigen zeggen, zelf vorm gegeven hebben aan hun rol. Professionals gaven aan dat het zoeken was om de juiste positie in te nemen. Enerzijds moesten de professionals een stapje terug doen in de begeleiding om gezinnen meer eigen verantwoordelijkheid te geven. Anderzijds moesten zij wel de regie houden over het proces. De professional heeft als taak hier de juiste balans in te vinden. Wat uit de resultaten naar voren is gekomen is dat er bij professionals een omslag in denken moet komen, een mentaliteitsverandering. Bij de aanbevelingen zal hier verder op in gegaan worden.

Betekenisgeving

In onderzoeksvraag 2 wordt gevraagd welke betekenis de respondenten geven aan het werken met de methodiek. In paragraaf 2.3.3 'Wat is betekenisgeving?', is betekenisgeving onderverdeeld in twee aspecten een sociaal aspect en het aspect "leidend beginsel tot norm". Aan de hand van deze twee aspecten wordt uitgelegd welke betekenisgeving de respondenten hebben ervaren.

Het sociale aspect van betekenisgeving geeft aan dat het belangrijk is om sociale contacten te hebben binnen deze samenleving (Schouten & Dinten, 2014). Door de methodiek Estafettegezinnen ervaren deelnemende gezinnen dat hun sociale netwerk vergroot kan worden. Gezinnen hebben het sociale aspect van de methodiek als prettig ervaren. Door de deelname aan de methodiek hebben zij nieuwe contacten opgebouwd en hun sociale netwerk vergroot.

Professionals geven bij het sociale aspect aan dat belangrijk is dat gezinnen kunnen terugvallen op hun sociale netwerk. Door nieuwe sociale contacten vergroten zij hun netwerk en wordt de drempel lager om hulp te vragen aan het netwerk. Hierdoor kunnen zij problemen eerst proberen op te lossen binnen hun netwerk. Wanneer dit niet lukt kan er altijd professionele hulp ingezet worden.

Het tweede aspect van betekenisgeving is: een leidend beginsel tot norm. Dit betekent dat gezinnen van elkaar kunnen leren, maar dat ze wel rekening moeten houden met elkaars normen en waarden (Schouten & Dinten, 2014). Gezinnen geven aan dat zij het als prettig hebben ervaren dat zij samen met het andere gezin na konden denken over goede handvatten voor hun problemen.

Professionals geven aan dat het voor gezinnen belangrijk is dat ze zien wat ze in hun mars hebben. Hierdoor wordt de *empowerment* van de gezinnen vergroot. Dit zorgt ervoor dat gezinnen elkaar beter kunnen ondersteunen. Door te werken met elkaars normen en waarden en hier respect voor te hebben zal het sociale aspect terugkomen.

4.2.3 Onderzoeksvraag 3

Onderzoeksvraag 3 luidt als volgt: *'Welke verbeterpunten geven de deelnemende gezinnen en de professionals aan t.a.v. de methodiek Estafettegezinnen om de langetermijneffecten mogelijk te versterken?'*

Deze onderzoeksvraag wordt beantwoord door middel van twee categorieën. Er zal gestart worden met de overeenkomsten over verbeterpunten van de gezinnen en de professionals. Hierna zullen er verbeterpunten genoemd worden van de professionals. De deelnemende gezinnen zullen bij deze onderzoeksvraag niet apart vernoemd worden. Zij gaven geen andere verbeterpunten.

Overeenkomsten professionals en deelnemende gezinnen

De resultaten van de gezinnen en de professionals laten een overeenkomst zien in verbeterpunten. Er kan geconcludeerd worden dat zowel voor de gezinnen als voor de professionals het een verbetering

zou zijn als er een nazorgtraject is. In de methodiekbeschrijving, zoals beschreven onder paragraaf 1.3.5.8, staat dat de professional verantwoordelijk is voor het plannen van een evaluatieafspraken. In de evaluatieafspraken staat beschreven dat werkdoelen geëvalueerd worden. Uit de resultaten is naar voren gekomen dat er onduidelijkheid bestaat voor zowel de professionals als de gezinnen. De gezinnen gaven aan dat ze ondersteuning en begeleiding bij het evalueren van de werkdoelen hadden gewild. Op grond van dit onderzoek kan er geconcludeerd worden dat het van belang is om gericht te blijven op de gestelde werkdoelen. Dit heeft een positief effect op de langetermijneffecten en kan de methodiek sterker maken. Wanneer er gewerkt wordt aan de gestelde werkdoelen, zullen de gezinnen meer *tools* en kennis hebben om in te zetten in de toekomst. In de methodiekbeschrijving is opgenomen dat de doelen behaald moeten zijn wanneer het traject wordt afgesloten. In de praktijk is gebleken dat de doelen niet altijd geëvalueerd werden. Hierdoor kan geconcludeerd worden dat de handleiding die er was niet toereikend is geweest voor de gezinnen en de professionals. Hierdoor is voor beide partijen onduidelijkheid ontstaan.

Vanuit de professionals wordt als verbeterpunt genoemd dat er na de eindevaluatie duidelijkheid moet komen over het traject na de methodiek. Op de lange termijn heeft dit als effect dat gezinnen in het oog worden gehouden door de hulpverlening en dat ze weten waar ze hulp kunnen vragen en verder kunnen met het traject.

Professionals

Professionals gaven aan dat het lastig is om het hele gezin te motiveren. Uit de resultaten bleek dat vooral moeders met elkaar ervaringen uitwisselden. In de literatuur onder paragraaf 1.3.4.3 wordt het aspect *empowerment* beschreven. *Empowerment* gaat ervan uit dat ieder mens eigen krachten, kwaliteiten, vaardigheden en mogelijkheden bezit die hij/zij kan inzetten om de kwaliteit van zijn/haar leven te verbeteren. Dit laat zien dat de kwaliteiten van het hele gezin waardevol zijn. Scheffers zegt dat *empowerment* een persoonlijk ontdekkings- en groeiproces is. Voor de toekomst is het van belang dat hele gezinnen deelnemen aan de methodiek. In de aanbevelingen zal het stuk over het hele gezin motiveren terug komen (Scheffers, 2014).

Empowerment vraagt een omslag in het denken van de burger en de professional. In de literatuur komt naar voren dat niet de ervaring en kennis in de hulpverlening centraal staan, maar de deskundigheid van de cliënt over zijn eigen leven en de betekenis die hij of zij hieraan geeft. Voor deze omslag in denken is een mentaliteitsverandering bij professionals van groot belang. Deze omslag vraagt inspanning en het zal tijd kosten voordat deze omslag op natuurlijke wijze geïntegreerd wordt in het werken. In de aanbevelingen zal er een terugkoppeling zijn naar mentaliteitsverandering.

In de doelen van de transformatie van de jeugdzorg wordt beschreven dat er meer integraal gewerkt moet worden. Hierdoor ontstaan er mogelijkheden voor betere samenwerking en innovaties in ondersteuning, hulp en zorg aan jeugdigen. In de praktijk bleek het vormen van *matches* met dezelfde problematiek lastig. Tijdens de *pilot* is door Agathos gekozen om de gezinnen binnen de instelling te koppelen. Dit heeft ervoor gezorgd dat in sommige *matches* problematieken niet overeen kwamen en gestelde werkdoelen niet behaald konden worden. Een verbeterpunt is dus om krachten met andere organisaties te bundelen en integraal te gaan werken. Dit zal leiden tot meer keuzemogelijkheden rondom het vormen van *matches* met gelijkwaardige problematiek. Dit heeft tot gevolg dat beide gezinnen kunnen werken aan gestelde doelen en er groei zichtbaar is. De motivatie van gezinnen om aan het werk te gaan met de gestelde doelen wordt hierdoor vergroot.

4.2.4 Centrale vraagstelling

De centrale vraagstelling luidt als volgt: “Welke langetermijneffecten van het werken met de methodiek worden door de deelnemende gezinnen en de professionals ervaren?”

Vanuit Agathos werd de vraag gesteld wat de langetermijneffecten waren van de methodiek Estafettegezinnen. Agathos is hierin geïnteresseerd, omdat de organisatie in 2017 een nieuwe *pilot* wil starten. De resultaten van het onderzoek wil Agathos meenemen in het verbeteren van de methodiekbeschrijving. De onderzoekers hebben onderzoek gedaan naar de langetermijneffecten van de gezinnen en professionals. Vanuit de resultaten is gebleken dat het lastig is om een duidelijk antwoord te geven op de centrale vraagstelling. De reden hiervoor is dat er weinig respondenten wilden meewerken aan het onderzoek. Van de acht gezinnen wilden er drie gezinnen meewerken aan het onderzoek. Hierdoor is de betrouwbaarheid van het onderzoek verkleind. Ondanks de lage externe validiteit geven de interviewresultaten wel nieuwe inzichten. Hieronder worden de resultaten van de langetermijneffecten van de gezinnen en de professionals beschreven.

4.2.4.1 *Gezinnen*

Uit de resultaten zijn langetermijneffecten vanuit de deelnemende gezinnen naar voren gekomen. Geconcludeerd kan worden dat de gezinnen ook twee jaar na de *pilot* contact met elkaar onderhouden. Per koppel ziet dit contact er verschillend uit, zowel oppervlakkig als persoonlijk. Met oppervlakkig contact wordt bedoeld dat de gezinnen niet praten over problemen of leerdoelen. Met persoonlijk contact wordt bedoeld dat de gezinnen praten over problemen en benoemen waar ze tegenaan lopen. Op de lange termijn wordt dus duidelijk dat gezinnen het contact onderhouden.

Een ander langetermijneffect wat geconcludeerd kan worden vanuit dit onderzoek is dat gezinnen meer in hun eigen kracht staan. Dit uit zich in de vorm van eigen verantwoordelijkheid. Zowel het startgezin als het estafettegezin gaven aan dat zij zich verantwoordelijk voelden voor het andere gezin. Deze verantwoordelijkheid gaf zowel het start- als het estafettegezin het gevoel dat ze iets konden betekenen voor het andere gezin.

Tenslotte geven de gezinnen aan dat zij meer omkijken naar hun naasten in de buurt. Door de opgedane kennis en ervaringen signaleren de gezinnen knelpunten in de omgeving. De gezinnen bieden de ander een helpende hand en vragen waar zij kunnen ondersteunen. Op de lange termijn wordt duidelijk dat gezinnen meer participeren in de buurt. Dit sluit aan bij de gedachtegang van de Wmo en meer hierover staat beschreven in paragraaf 1.3.2.3.

Vanuit de resultaten zijn nog meer langetermijneffecten naar voren gekomen. Deze krijgen een plaats in de aanbevelingen. In de aanbevelingen worden punten genoemd die de langetermijneffecten in de toekomst kunnen versterken.

4.2.4.2 *Professionals*

Op grond van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat er geen duidelijk beeld is van de langetermijneffecten van de methodiek voor de professionals. Wel zijn de professionals enthousiast over het werken met de methodiek. De professionals gaven aan dat het een methodiek is die past bij de nieuwe manier van werken en een andere rol van de professional vraagt. Tegelijkertijd geven professionals aan dat ze zoekende zijn in deze nieuwe manier van werken. Het gaat hier vooral over de balans tussen sturing geven en het loslaten van de gezinnen in de methodiek. Dit vraagt om een mentaliteitsverandering van de professionals. In de aanbevelingen zal hier aandacht aan besteed worden. Desondanks geven professionals aan op de lange termijn nog steeds enthousiast te zijn over het werken met de methodiek. Deze motivatie wordt versterkt, omdat de professionals zien dat er positieve veranderingen zijn bij de gezinnen op de lange termijn.

4.3 Aanbevelingen

Naar aanleiding van de conclusies die getrokken zijn in dit hoofdstuk, wordt een aantal aanbevelingen gedaan. Deze aanbevelingen zijn voornamelijk gericht op eventuele verbeteringen van de methodiek. Tevens wordt er een aanbeveling gedaan ten aanzien van de rol van de professional.

1. Het maken van een goede match

Het maken van een match op basis van overeenkomst in problematiek, wordt door alle respondenten als belangrijke basis gezien van de methodiek Estafettegezinnen. Deze *match* zorgt er namelijk voor dat het proces op alle fronten bijdraagt aan de effectiviteit van de methodiek. Door de overeenkomst in problematiek is er sprake van herkenbaarheid, waardoor er wederzijds begrip is. Hierdoor kunnen deelnemende gezinnen van elkaar leren.

Uit dit onderzoek blijkt dat Agathos onvoldoende gezinnen heeft om goede *matches* te maken. De aanbeveling is om samen te gaan werken met andere organisaties om zo betere *matches* tot stand te brengen ten aanzien van de problematiek. Integraal werken sluit aan bij de transformatiedoelen van de Jeugdzorg. Door meer samenwerking te zoeken met andere organisaties werkt Agathos aan deze nieuw gestelde doelen.

2. Praktische handleiding ontwerpen

Een aanbeveling is om een praktische handleiding te ontwerpen voor deelnemende gezinnen en professionals zodat er richtlijnen zijn voor het gehele proces. Uit dit onderzoek is gebleken dat professionals verschillend te werk gingen. Dit had als effect dat de richtlijnen voor gezinnen onduidelijk waren. Hierdoor werden gezinnen extra belast en ervoeren zij druk. De aanbeveling is om een praktische handleiding te ontwerpen voor de gezinnen. In de handleiding moet het volgende vermeld worden:

- Agenda punten voor iedere bijeenkomst waarin ruimte wordt gelaten voor eigen inbreng.
 - o Opening
 - o Eventuele terugblik op vorige bijeenkomst
 - o Hoe gaat het nu?
 - o Tegen welke problemen ben je aangelopen?
 - o Hoe gaat het met je leerdoelen?
 - o Evaluatie leerdoelen
 - o Ruimte voor eigen inbreng/thema's.
- Opstellen van gespreksthema's voor als het gesprek niet op gang komt met hierbij richtvragen.

Voor gezinnen zou het goed zijn wanneer zij richtlijnen hebben voor gespreksonderwerpen. Dit betekent dat er een balans gevonden wordt tussen het begeleiden van een gezin, maar ook het loslaten van een gezin.

Voor professionals is het van belang dat de transformatiedoelen uiteengezet worden in de praktische handleiding. De reden hiervoor is om professionals bewust te maken van het feit hoe zij de transformatiedoelen kunnen toepassen in de begeleiding van gezinnen. Tegenwoordig is het van belang dat iedere Jeugdzorginstelling werkt met de transformatiedoelen. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat professionals wel op de hoogte zijn van de transformatiedoelen, maar dat de transformatiedoelen nog niet geïntegreerd zijn in het handelen van de professionals. Het beschrijven van de transformatiedoelen in de handleiding voor professionals helpt hen om zich bewust te blijven van de inzet van de transformatiedoelen in hun handelen.

3. Motivatie compleet gezin

Voor de effectiviteit van de methodiek is het van belang dat het complete gezin deelneemt aan een aantal van de geplande bijeenkomsten. Uit de resultaten bleek dat voornamelijk de moeders deelnamen aan de bijeenkomsten. De aanbeveling is als volgt: er moet onderzoek gedaan worden hoe vaders en kinderen op de juiste manier gemotiveerd kunnen worden om deel te nemen aan de bijeenkomsten en eventuele groepsactiviteiten om de effectiviteit te vergroten.

4. Nazorg

Uit de interviews is gebleken dat gezinnen nog steeds contact onderhouden met het andere gezin, maar dat zij het lastig vinden om invulling te geven aan de contactmomenten. Zij hebben geen handvatten om verder te gaan zonder de begeleiding van Agathos.

Voor Agathos is het belangrijk om te investeren in nazorg. Op dit moment is er geen sprake van nazorg bij de methodiek Estafettegezinnen. Hierdoor weten gezinnen niet hoe zij zelfstandig met het andere gezin de methodiek voort kunnen zetten.

De aanbeveling voor Agathos luidt als volgt: Investeer in nazorg door de mogelijkheid te bieden dat gezinnen met vragen terecht kunnen bij een professional van Agathos die bekend is met het werken met de methodiek.

Een andere aanbeveling is om na drie à zes maanden contact op te nemen met de gezinnen die deel hebben genomen aan de methodiek. Voor Agathos is dit een goed moment om te vragen naar de eventuele zichtbare effecten die opgetreden zijn naar aanleiding van de deelname aan de methodiek Estafettegezinnen. Ook kunnen dan eventuele vragen van het gezin beantwoord worden.

5. Mentaliteitsverandering professionals.

Uit het onderzoek komt naar voren dat de rol van de professionals door het werken met de methodiek Estafettegezinnen zou moeten veranderen. Professionals moeten een balans vinden tussen het begeleiden en coachen van een gezin.

De aanbeveling is dat er gewerkt moet worden aan een mentaliteitsverandering. Voor professionals is het normaal om nabije zorg te bieden aan cliënten. Binnen deze methodiek moet er een bepaalde afstand genomen worden om gezinnen zo de ruimte te geven om zelf verantwoordelijkheid te nemen voor het proces.

Het woord veranderen bezorgt veel mensen kippenvel. Wat betekent veranderingen voor mensen? Sommigen kost het moeite om te veranderen en hebben last van de onzekerheid die veranderen met zich meebrengt. Veranderingen halen altijd in meer of mindere mate bestaande structuren overhoop. Het lijkt alsof verandering nog de enige constante is in organisaties, want stilstand is achteruitgang. Anderen houden van dynamiek en voelen zich er juist door uitgedaagd (Brinkman, 2009). Verandering kan mensen inspireren en energie geven. Belangrijk daarbij is dat de verandering vanuit een inspirerende visie start en dat de verandering in verbinding met elkaar tot stand komt.

In de methodiek Estafettegezinnen is er voor de professional een omslag in denken nodig. De rol van de professional verandert van begeleider naar coach. Dit wordt ook wel een mentaliteitsverandering genoemd. Een mentaliteitsverandering kan vorm gegeven worden door te gaan kijken binnen de eigen organisatie naar de organisatiestructuren. Elk bedrijf of instelling heeft een eigen organisatiestructuur. Om mentaliteitsverandering vorm te geven is het nodig om eerst te gaan hoe veranderingen binnen een organisatie vorm gegeven kunnen worden. Hieronder worden twee manieren uiteengezet.

Higgs en Rowland (2005) hebben onderzoek gedaan naar manieren waarop organisatieveranderingen kunnen worden aangepakt. Zij zijn tot de conclusie gekomen dat er twee benaderingen zijn om een

organisatieverandering in gang te zetten. De eerste benadering is de ontwerpbenadering. Bij deze benadering bepaalt het management wat de gewenste situatie is en welke nieuwe organisatiestructuur daarvoor het meest geschikt is. De tweede benadering is de ontwikkelbenadering. Bij de ontwikkelbenadering wordt niet gewerkt met een vooraf bepaalde nieuwe situatie. Het gezamenlijk zoeken naar oplossingen is een belangrijk onderdeel van het veranderingsproces. Er is sprake van geleidelijke verandering waarin de basis van de organisatie wordt betrokken. Informatie gaat zowel van boven naar beneden als andersom (Higgs & Rowland, 2005).

Door het inzetten van overleg met verschillende partijen verkrijgt de ontwikkelbenadering een extra doelstelling. Deze doelstelling gaat over het zelf leren oplossen van problemen in de organisatie. Het probleemoplossend vermogen wordt groter en daarmee de mogelijkheid om toekomstige problemen beter aan te pakken (Higgs & Rowland, 2005).

Het samen aanpakken van problemen heeft voor de werknemers de volgende effecten:

- Hun betrokkenheid bij de verandering en hun motivatie om die goed uit te voeren neemt toe,
- Zij kunnen aangeven of plannen realistisch zijn en met de beschikbare mensen en middelen kunnen worden uitgevoerd. Werknemers zijn daardoor beter in staat om aan te geven aan welke voorwaarden er voldaan moet worden, om de verandering een kans van slagen te geven,
- Werknemers meer zicht hebben op de noodzaak en de aard van de veranderingen, waardoor hun weerstand tegen de verandering afneemt (Alblas & Wijsman, 2013).

Een sterk punt in de ontwikkelbenadering is de samenwerking tussen management en professionals. Dankzij deze samenwerking is het niet alleen een verandering vanuit het management, maar hebben professionals voor een belangrijk deel inspraak in het proces van verandering. Deze inspraak zal tot effect hebben dat de motivatie om te veranderen vergroot wordt (Alblas & Wijsman, 2013).

Er kan gekozen worden om de verandering tijdens elke teamvergadering terug te laten komen. Door het veranderproces terug te laten komen worden professionals er aan herinnerd en zullen zij de verandering sneller doorvoeren. In welke mate de verandering is geïntegreerd kan getoetst worden met behulp van de acht bakens van de Welzijn Nieuwe Stijl (VWS, 2010). Deze bakens zijn bedoeld om richting te geven aan het denken, het discussiëren en het handelen. Door aandacht te geven aan deze bakens tijdens de teamvergadering zijn professionals in staat om de bakens beter te integreren in hun werk.

De taak van de manager is om te observeren hoe de verandering vorm krijgt en waar nodig bijgestuurd moet worden. Tegelijkertijd heeft de manager een signalerende rol als het gaat om vastlopen in de verandering. In dit geval kan de manager dit bespreekbaar maken om te zien waar de weerstand vandaan komt.

Op welke manier de samenwerking vorm krijgt is een vraag die bij Agathos ligt. De onderzoekers geven het advies om verschillende lagen van de organisatie samen te laten werken. Dit om een zo groot mogelijk draagvlak te creëren binnen de organisatie en om weerstand zoveel mogelijk te voorkomen. Tevens wordt de motivatie om te werken aan een verandering op deze manier vergroot.

4.4 Discussie

4.4.1 Inleiding

Het doel van dit onderzoek is om de langetermijneffecten van de methodiek Estafettegezinnen in kaart te brengen. Uit de resultaten is gebleken dat er voor de gezinnen een aantal langetermijneffecten zichtbaar zijn geworden. Gezinnen gaven aan nog steeds contact te onderhouden met het koppelgezin.

Daarnaast voelen zij zich bekrachtigd in hun eigenwaarde en hebben zij meer oog gekregen voor hun naasten. Echter zijn er voor de professionals op de lange termijn geen zichtbare effecten naar voren gekomen. Professionals geven aan dat hun rol verandert tijdens het werken met de methodiek. De rol van de professional is veranderd van begeleider naar coach. Dit vraagt van de professional een omslag in denken, anders gezegd een mentaliteitsverandering.

4.4.2 Transformatiedoelen

Doel vijf van de transformatiedoelen luidt als volgt: “Meer ruimte voor professionals om de juiste hulp te bieden door vermindering van regeldruk; betrokken professionals die sociale netwerken in de omgeving van het gezin weten in te schakelen en die kunnen samenwerken met vrijwilligers en familieleden en hun kracht weten te benutten”. De vraag die gesteld kan worden is in hoeverre professionals meer ruimte ervaren tijdens het werken met de methodiek. Door het koppelen van gezinnen bij de methodiek Estafettegezinnen, verandert de rol van de professional van begeleider naar coach. Dit betekent dat de professional een stapje terug moet doen. Hierdoor zal de werkdruk van de professional moeten verminderen. Echter blijkt in de praktijk dat de werkdruk niet verminderd, doordat de ruimte opgevuld wordt met nieuwe of andere werkzaamheden. De vraag die dit oproept, is of professionals door het uitvoeren van nieuwe of andere werkzaamheden nog wel in staat zijn om betrokken te blijven bij de koppels die deelnemen aan de methodiek Estafettegezinnen. Gezinnen hebben de methodiek als belastend ervaren, omdat zij zelf de verantwoordelijkheid moesten dragen voor het eigen proces. Dit brengt de onderzoekers bij de volgende vraag; In hoeverre kunnen gezinnen eigen verantwoordelijkheid dragen over het proces? Het nemen van verantwoordelijkheid naar de ander is iets waar de filosoof Emmanuel Levinas over schijft. Hij schrijft:

“Het gaat om de nood, de kwetsbaarheid, de hulpeloosheid in het gelaat van de ander, die mij oproept, uitnodigt mijn verantwoordelijkheid te nemen, die me onder kritiek stelt en vraagt niet te doen wat ik van plan was, hem aan mij gelijk maken. Ik moet spreken, ik kan niet zwijgen. Ik moet mijn verantwoordelijkheid tonen. Ik kan niet glimlachend wegllopen. Ik moet te hulp schieten. Ik kan mijn verantwoordelijkheid niet uitstellen en eerst overdenken” (Kleinlugtenbelt, 2006).

Hierboven is beschreven dat gezinnen meer eigen verantwoordelijkheid krijgen. Zij geven sturing aan het eigen proces. Professionals kijken meer vanaf de zijlijn toe en krijgen andere of nieuwe werkzaamheden. De vraag die Agathos zich zou moeten stellen is of de balans op dit moment juist is tussen het loslaten en begeleiden van cliënten. Kan een professional wel verantwoordelijkheid dragen voor een cliënt als de professional meer vanaf de zijlijn meekijkt?

4.4.3 Welzijn nieuwe stijl

De Welzijn nieuwe stijl die geïntroduceerd is door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) samen met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en werkgeversorganisatie MOgroep Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening (W&MD) kent acht bakens (VWS, 2010). Deze acht bakens zijn ontwikkeld om de zorg in Nederland te verbeteren.

Het vierde baken van Welzijn Nieuwe Stijl staat voor: ‘*formele en informele zorg in optimale verhouding*’. Formeel betekent in het geval van de methodiek Estafettegezinnen de begeleiding van de professional. Informeel is de inzet van ervaringsdeskundigheid door middel van de deelnemende gezinnen. Dit baken wil de eigen mogelijkheden van de burger en de inzet van de professionals bevorderen. Daarnaast speelt dit baken ook in op de inzet van sociale netwerken, wijkverbanden en vrijwilligersinitiatieven.

Kijkend naar de methodiek stellen de onderzoekers vraagtekens naar de balans tussen formele en informele zorg. De onderzoekers zijn van mening dat de verdeling tussen formele en informele zorg op dit moment niet in balans is binnen de methodiek. De onderzoekers stellen dat de nadruk op de informele zorg te groot is. Dit wordt ook vanuit de gezinnen aangegeven. Gezinnen gaven aan in zekere mate de begeleiding van de professional te missen.

De vraag die de onderzoekers nu stellen is: In hoeverre is ervaringsdeskundigheid voldoende om de ander te kunnen ondersteunen? Desain (2013) geeft aan dat ervaringsdeskundigen moeite kunnen hebben met over-identificatie bij een te grote betrokkenheid bij problemen van de hulpontvangers. Dit betekent dat zij moeite kunnen hebben met het begeleiden van andere mensen die dezelfde problematieken ervaren (Desain, 2013). De vraag is hoe de ervaringsdeskundigen hiermee omgaan. Kunnen zij de problemen van een ander van zich afschuiven of trekken zij zich dit te veel aan?

Volgens de onderzoekers is de inzet van ervaringsdeskundigheid een mooi initiatief. Mensen aan elkaar verbinden en elkaar helpen hoort bij de samenleving van tegenwoordig. Echter hebben de onderzoekers wel enkele vraagtekens bij de inzet van ervaringsdeskundigheid. Is alleen ervaring genoeg om een ander te helpen? Wat gebeurt er wanneer ervaringsdeskundigen niet meer weten hoe ze iemand verder kunnen helpen? Zij zijn immers niet geschoold dus weten ze wel op welke manier ze mensen het beste kunnen helpen. Wordt de ervaringsdeskundige niet overvraagd? Worden zij genoeg begeleid door bijvoorbeeld een professional? Wat gebeurt er met de ervaringsdeskundige als hij of zij zelf terugvalt in oud gedrag? Dit zijn vragen die spelen bij de onderzoekers als het gaat om ervaringsdeskundigheid.

4.4.4 Technische opzet onderzoek

Terugkijkend op het onderzoek nemen de onderzoekers aandachtspunten mee. Gedurende het onderzoek bleek dat de werving van respondenten lastig was. Er hebben te weinig respondenten meegewerkt om een betrouwbaar onderzoek te kunnen uitvoeren. Voor de onderzoekers was dit een tegenvaller. De onderzoekers waren in de veronderstelling dat Agathos al onderzocht had of de respondenten mee wilden werken. Dit bleek niet het geval te zijn. Na overleg met de afstudeercoördinator is er een nieuw plan opgesteld en is het onderzoek op een andere manier voortgezet. Om de betrouwbaarheid te verhogen is er voor gekozen om een literatuuronderzoek toe te voegen. Voor een nieuw onderzoek is het belangrijk om eerst grondig vooronderzoek te doen. Hierdoor kan achterhaald worden of er genoeg respondenten zijn die mee willen werken aan het onderzoek. Zo kan ingeschat worden of er genoeg data verkregen kan worden om een betrouwbaar onderzoek af te leveren.

Bibliografie

- Rijksoverheid*. (2016). Opgehaald van [www.rijksoverheid.nl:
https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gemeenten/inhoud/decentralisatie-van-overheidstaken-naar-gemeenten](http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gemeenten/inhoud/decentralisatie-van-overheidstaken-naar-gemeenten))
- Agathos. (sd). *Toolkit estafettegezinnen*. Capelle aan de IJssel.
- Agathos-thuiszorg*. (2013). Opgehaald van Agathos: <http://www.agathos-thuiszorg.nl/index.html>
- Agathos-thuiszorg*. (2013). *Agathos-thuiszorg*. Opgehaald van Agathos: <http://www.agathos-thuiszorg.nl/index.html>
- Alblas, W., & Wijsman. (2013). *Gedrag in organisaties*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- Andeweg, G. I. (2015, december 3). *Wikipedia*. Opgehaald van [www.wikipedia.nl:
https://nl.wikipedia.org/wiki/Verzorgingsstaat](http://www.wikipedia.nl:https://nl.wikipedia.org/wiki/Verzorgingsstaat)
- Arena, S. (2014, januari 20). *Aandacht voor iedereen*. Opgehaald van [www.aandachtvooriedereen.nl:
file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/congresprogramma_van_awbz_naar_wmo_20_januari_2014.pdf](http://www.aandachtvooriedereen.nl:file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/congresprogramma_van_awbz_naar_wmo_20_januari_2014.pdf)
- Bakel, v., & Boertien. (2013, 11 01). *Beroepscompetentiemodel ervaringsdeskundigheid*. Opgehaald van [www.ggz nederland.nl:
https://www.ggz nederland.nl/uploads/publication/Ervaringsdeskundigheid.pdf](http://www.ggz nederland.nl:https://www.ggz nederland.nl/uploads/publication/Ervaringsdeskundigheid.pdf)
- Becker, L. (2005). Reciprocity, justice and disability. In L. Becker, *Ethics* (pp. 9-39).
- Bergen et al, P. v. (2015, juni). *Movisie*. Opgehaald van [www.movisie.nl:
https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Ervaringsdeskundigheid-in-de-wijk%20%5BMOV-6829145-1.0%5D.pdf](http://www.movisie.nl:https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Ervaringsdeskundigheid-in-de-wijk%20%5BMOV-6829145-1.0%5D.pdf)
- Brabander, R. d. (2014). *Wie wil er nou niet zelfredzaam zijn?* Antwerpen - Apeldoorn : Garant.
- Bredewold, F. (2014). *Lof der oppervlakkigheid*. Amsterdam: van Gennep .
- Brinkman, J. (2009). *Voor de verandering*. Groningen: Noordhoff uitgevers.
- Campbell, Phaneuf, & Deane. (2003, 10 10). *Elsevier*. Opgehaald van [ac.els-cdn.com:
http://ac.els-cdn.com/S073839910300301X/1-s2.0-S073839910300301X-main.pdf?_tid=bb988598-9d8b-11e5-8ad2-00000aacb35f&acdnat=1449566097_2e71cf191f0ef68e4c5855d01b44d5f4](http://ac.els-cdn.com:ac.els-cdn.com/S073839910300301X/1-s2.0-S073839910300301X-main.pdf?_tid=bb988598-9d8b-11e5-8ad2-00000aacb35f&acdnat=1449566097_2e71cf191f0ef68e4c5855d01b44d5f4)
- Desain, D. v. (2013, oktober). *Hogeschool van Amsterdam*. Opgehaald van [www.hva.nl:
https://www.hva.nl/binaries/content/assets/.../kc.../hva_ervaringen91.pdf](http://www.hva.nl:https://www.hva.nl/binaries/content/assets/.../kc.../hva_ervaringen91.pdf)
- Distelbrink, G. O. (2008, 05 01). *Verwey-Jonker instituut*. Opgehaald van [www.verwey-jonker.nl:
http://www.verwey-jonker.nl/doc/participatie/D3644_Effecten%20lotgenotencontact.pdf](http://www.verwey-jonker.nl:www.verwey-jonker.nl/doc/participatie/D3644_Effecten%20lotgenotencontact.pdf)
- Erp, B. (2012). *Kenniscentrum Phrenos*. Opgehaald van [www.deervaringsdeskundige.nl:
http://www.deervaringsdeskundige.nl/media/20116/7210.pdf](http://www.deervaringsdeskundige.nl:www.deervaringsdeskundige.nl/media/20116/7210.pdf)
- Guijt, P., & Poll. (2015, oktober 13). *www.movisie.nl*. Opgehaald van [Movisie:
https://www.movisie.nl/artikel/vijf-tips-inzetten-ervaringsdeskundigheid?gclid=CImq0Pnvl8wCFa0V0wodD3EITg](http://www.movisie.nl:https://www.movisie.nl/artikel/vijf-tips-inzetten-ervaringsdeskundigheid?gclid=CImq0Pnvl8wCFa0V0wodD3EITg)

- Hanekamp, M. (2014). *Estafettegezin. Een onderzoek naar de ontwikkeling en uitvoering methode Estafettegezin volgens de principes van de Wet maatschappelijke ondersteuning*. Zwolle: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.
- Hart, H. (2005). Onderzoeksmethoden. In H. H. Hart, *Onderzoeksmethoden* (p. 260). Amsterdam: Boom onderwijs.
- Herstelondersteuning, W. (z.j.). *www.herstelondersteuning.nl*. Opgehaald van Herstelondersteuning: <http://www.herstelondersteuning.nl/herstelondersteuning/ervaringsdeskundigheid/>
- Higgs, R., & Rowland. (2005). All changes great and small . *Journal of Change Management*, 121-151.
- IJzendoorn, M. v. (1994). *Gehechtheid van ouders en kinderen*. Leiden : Bohn Stafleu Van Loghum.
- Innovation, T. A. (2015, december 7). *Tacsi*. Opgehaald van www.tacsi.org.au: <http://tacsi.org.au/project/family-by-family/>
- Kernerman. (2015). *Encyclo*. Opgehaald van www.woorden.org: <http://www.woorden.org/woord/vergrijzing>
- Kleinlugtenbelt. (2006). *Mensbeelden en levenskunst*. Juli: Damon BV uitgeverij.
- Koeter-Kemmerling, L. (2005). *Methodiek construct. Kennisteam toepassingsgericht Onderzoek en methodisch handelen*. . Nijmegen : Academie voor sociale studie .
- Kuiper en Zijsling. (2010). *Methodisch handelen inzichtelijk*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Linders, L. (2009). *De betekenis van nabijheid*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Lycaeus. (2004). *Juridisch Woordenboek*. Opgehaald van www.juridischwoordenboek.nl: <http://www.juridischwoordenboek.nl/woordenboekverz.html#19136>
- Male, J. v. (2011). *Methoden en technieken in kwalitatief onderzoek* . KWALON.
- Movisie. (2014, April 12). *Movisie*. Opgehaald van www.movisie.nl: <https://www.movisie.nl/begrippenlijst/vermaatschappelijking-zorg>
- Natuurlijk leren*. (2015). Opgehaald van Natuurlijk leren: http://www.natuurlijkleren.net/?page_id=2
- Oude, O. L. (2011). *Nicole Hoeymans*. Opgehaald van www.nicolehoeymans.nl: <http://nicolehoeymans.nl/wp-content/uploads/2016/03/Van-stigma-naar-succes1.pdf>
- Oudenampsen. (2008, 01 01). *Verwey-Jonker instituut*. Opgehaald van www.verwey-jonker.nl: <http://www.verwey-jonker.nl/doc/participatie/branche2007categorialen.pdf>
- Participatie en herstel*. (z.j.). Opgehaald van www.participatieenherstel.nl: <http://www.participatieenherstel.nl/rehabilitatie>
- Pennix, K. (2005). *Werken aan maatschappelijke ondersteuning, een handreiking voor sociale professionals*. Utrecht: NIZW.
- Phrenos, K. (z.j.). *Kenniscentrum Phrenos*. Opgehaald van www.kenniscentrumphrenos.nl: <http://www.kenniscentrumphrenos.nl/wp-content/uploads/2015/04/Basismodule-3-Ervaringsdeskundigheid.pdf>
- Putnam, R. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and revival of American Community*. New York: Simon & Schutser.

- Radboud, U. M. (2006, november 7). *123test*. Opgehaald van www.123test.nl:https://www.123test.nl/bandura-sociale-leertheorie/
- Regenmortel, T. (2009, december 3). *Journal of social intervention*. Opgehaald van Journal of social intervention: <https://www.journalsi.org/articles/abstract/10.18352/jsi.186/>
- Rigter, J. (2010). *Het palet van de psychologie*. Amsterdam: Coutinho.
- Rijksoverheid. (2015). *Voor de jeugd*. Opgehaald van www.voordejeugd.nl:https://www.voordejeugd.nl/images/pdf/factsheet/Factsheet_Jeugdwet.pdf
- Rouwenhorst. (2013). *Zorgbelang Gelderland*. Opgehaald van [www.zorgbelang gelderland.nl: http://www.zorgbelang gelderland.nl/media/318821/effecten-lotgenotencontact.pdf](http://www.zorgbelang gelderland.nl:www.zorgbelang gelderland.nl: http://www.zorgbelang gelderland.nl/media/318821/effecten-lotgenotencontact.pdf)
- Scheffers, M. (2014). *Sterk met een vitaal netwerk*. Bussum: Coutinho.
- Schouten, v. D. (2014). *Voorbij het vanzelfsprekende*. Amsterdam: Prometheus.
- Schutte, A. L. (2011). *Begrippenboek Begeleiding in de AWBZ*. Opgehaald van [www.invoeringwmo.nl: http://www.invoeringwmo.nl/sites/default/files/110278-01_VWS_Brochure_Begeleiding_05.pdf](http://www.invoeringwmo.nl:www.invoeringwmo.nl: http://www.invoeringwmo.nl/sites/default/files/110278-01_VWS_Brochure_Begeleiding_05.pdf)
- Slendebroek-Meints, J. (2013). *Een onderzoek naar de ontwikkeling en uitvoering van de methode Estafettegezin volgens de principes van de Wet maatschappelijke ondersteuning*. Zwolle : Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.
- Slot, N. S. (2009). *Competentievergroting in de residentiële jeugdzorg*. Baarn: HB Uitgeverij.
- Smorenburg, & Rol. (December 2012). De ondersteuner ervaringsdeskundige. *Sozio*.
- Stimulansz. (2013, april 12). *Movisie*. Opgehaald van [www.movisie.nl: http://movisie.nl/begrippenlijst/wederkerigheid](http://movisie.nl:www.movisie.nl: http://movisie.nl/begrippenlijst/wederkerigheid)
- Swanborn. (2015). *Basisboek sociaal onderzoek*. Amsterdam: Boom Lemma uitgevers.
- Tacsi. (2012). *www.tacsi.org.au*. Opgehaald van Tacsi: <http://www.tacsi.org.au/wp-content/uploads/2014/08/TACSI-FbyF-Evaluation-Report-2012.pdf>
- Veen, R. v. (2011). *Zorginstituut Nederland*. Opgehaald van [www.zorginstituutnederland.nl: https://www.zorginstituutnederland.nl/binaries/content/documents/zinl-www/documenten/publicaties/overige-publicaties/1109-de-toekomst-van-de-langdurige-zorg/1109-de-toekomst-van-de-langdurige-zorg/De+toekomst+van+de+langdurige+zorg.pdf](http://www.zorginstituutnederland.nl:www.zorginstituutnederland.nl: https://www.zorginstituutnederland.nl/binaries/content/documents/zinl-www/documenten/publicaties/overige-publicaties/1109-de-toekomst-van-de-langdurige-zorg/1109-de-toekomst-van-de-langdurige-zorg/De+toekomst+van+de+langdurige+zorg.pdf)
- Verhoeven, N. (2011). *Wat is onderzoek? Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Verkuil, D. (2009). *De invloed van een authentieke context in gestitueerd leren*. Utrecht: Masterthesis Universiteit.
- Verwey, J. (sd). *Verwey en Jonker*. Opgehaald van [www.verwey-jonker.nl: http://www.verwey-jonker.nl/doc/participatie/D5961719_2edruk_def.pdf](http://www.verwey-jonker.nl:www.verwey-jonker.nl: http://www.verwey-jonker.nl/doc/participatie/D5961719_2edruk_def.pdf)
- Vonk, E. (sd). Opgehaald van www.edithvonk.nl
- VWS, M. (2010, Januari). *VWS, Ministerie*. Opgehaald van [www.invoeringwmo.nl: http://www.invoeringwmo.nl/sites/default/documenten/Brochure_WNS.pdf](http://www.invoeringwmo.nl:www.invoeringwmo.nl: http://www.invoeringwmo.nl/sites/default/documenten/Brochure_WNS.pdf)

Zorgvernieuwingsprijs. (2014). Opgehaald van www.zorgvernieuwingsprijs.nl:
<http://www.nationalezorgvernieuwingsprijs.nl/de-dag/estafettegezinnen-genomineerd-voor-nationale-zorgvernieuwingsprijs/>

Bijlage I - Begripsafbakening

Agathos:

Agathos Thuiszorg is een christelijke thuiszorgorganisatie op reformatorische grondslag. Het dienstenaanbod is breed, dit strekt zich uit van huishoudelijke hulp tot intensieve gezinsbegeleiding.

AWBZ:

“De Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) is een volksverzekering bedoeld voor mensen die langdurige en complexe zorg nodig hebben vanwege een ziekte of een beperking, bijvoorbeeld als gevolg van ouderdom. Het betreft hier onverzekerbare zorg, zoals opname in een instelling of bijvoorbeeld persoonlijke verzorging of verpleging” (Schutte, 2011).

Decentralisatie:

Sinds 2015 zijn de overheidstaken naar de gemeente gegaan. Dit wordt decentralisatie genoemd.

Diepte interview:

Het ongestructureerde interview (ook wel diepte-interview genoemd). Hier werk je als onderzoeker met (meestal) één hoofdvraag en/of alleen onderwerpen (topics genoemd). Zo verloopt elk interview weer anders, afhankelijk van de respondent. De rode draad blijft echter hetzelfde. De eigen inbreng van de respondent is hier maximaal.

Empowerment:

Regie voeren over het eigen leven (Pennix, 2005). *Empowerment* betekent dat mensen in staat worden gesteld om hun eigen kennis en vaardigheden te ontdekken, te benutten en verder te ontwikkelen. (Scheffers, 2014) Zo kunnen mensen zelf de regie over hun leven voeren en kwaliteit ervan verhogen. Daardoor kunnen zij weer actief participeren in de samenleving.

Ervaringsdeskundigheid:

Het estafettegezin is het gezin met ervaringsdeskundigheid. Het estafettegezin deelt haar ervaringen in het hulpverleningstraject met het startgezin. De afstand tussen een estafettegezin en een startgezin is kleiner dan de afstand tussen de gezinnen en de professional. De relatie tussen de gezinnen is gebaseerd op wederkerigheid en gelijkwaardigheid.

Estafettegezin:

Het estafettegezin is een gezin met een afgesloten dossier bij Agathos of een gezin welke een aantal doelen in het hulpverleningstraject heeft behaald. Het estafettegezin heeft te maken (gehad) met gelijksoortige problematiek als het startgezin en heeft het hulpverleningstraject (deels) afgesloten.

Focusgroep:

Groepsinterview waarbij één groep personen tegelijkertijd worden geïnterviewd.

Gelijkwaardigheid:

Het estafettegezin en het startgezin worden aan elkaar gekoppeld aan de hand van de problematiek die speelt in de gezinnen. De gezinnen kunnen van elkaar leren, wat zorgt voor gelijkwaardigheid. Zo is er minder sprake van ongelijkwaardigheid tussen de gezinnen en de professional.

Holistisch onderzoek:

Onderzoekseenheden worden in de omgeving als geheel onderzocht.

Integraal werken:

Bij integraal samenwerken werken is het uitgangspunt dat verschillende vanaf het begin van de hulpverlening samenwerken.

Langetermijneffecten:

Er wordt onderzoek gedaan naar de langetermijneffecten van de methodiek Estafettegezinnen. Het langetermijneffect is een periode van twee jaar.

Lotgenotencontact:

Het is de enige vorm van contact uitwisseling waarbij mensen door contact met ervaringsdeskundigen nieuwe kennis opdoen en nieuwe houdingen ontwikkelen, die hen helpen met problemen om te gaan.

Mentaliteitsverandering:

De professional moet een omslag in denken maken, van begeleider naar coach.

Methodiek:

Een methodiek is een verzameling van methodes , procedures en richtlijnen die gevolgd worden om tot een bepaald resultaat te komen. in dit onderzoek gaat het om de methodiek Estafettegezin.

Participatiemaatschappij:

Een maatschappij waarin de burgers actief deelnemen, zich inzetten voor elkaar en gebruik maken van hun eigen kracht.

Pilot:

De methodiek Estafettegezin is een nieuwe methodiek die vier jaar geleden als een *pilot* is opgestart. Deze nieuwe methodiek is uitgetest om te kijken wat de voor- en nadelen zijn van de methodiek.

Populatie:

Alle eenheden waarover je in je onderzoek uitspraken doet. Dat wordt ook wel populatie genoemd.

Startgezin:

Het gezin dat aan het begin staat van het hulpverleningstraject en zo verbonden wordt aan een estafettegezin.

Synergetisch effect:

Het proces dat door een groepsdiscussie extra informatie naar boven komt, die we zelf van tevoren niet bedacht kunnen hebben.

Topiclijst:

Een lijst met vragen of onderwerpen die leidend zijn binnen de interviews.

Veld:

Onderzoekers hebben het ook wel over in de werkelijkheid, dus naar de mensen toe in plaats van achter je bureau.

Vermaatschappelijking van de zorg:

Verschuiving binnen de zorg waarbij gestreefd wordt om mensen met beperkingen met al hun potenties en kwetsbaarheden een eigen zinvolle plek in de samenleving te laten innemen en hen daarbij waar nodig te ondersteunen (Movisie, 2014).

Vergrijzing:

Toename van het aantal ouderen op de gehele bevolking. Een aspect dat speelt in de Nederlandse bevolking (Kernerman, 2015).

Verzorgingsstaat:

Tot voor kort was Nederland een verzorgingsstaat. Een samenleving waarin de overheid via wetgeving en financiële middelen zorgt voor het sociaaleconomisch welzijn van de burgers (Lycaeus, 2004).

Wmo:

Wet maatschappelijke ondersteuning. Een wet die in 2007 van kracht is gegaan en de zelfredzaamheid en solidariteit van burgers bevordert.

Zorgvernieuwingsprijs:

De zorgvernieuwingsprijs is dé prijs die vernieuwende ideeën voor betere zorg en welzijn in Nederland op weg helpt. De methodiek Estafettegezinnen heeft deze prijs gewonnen.

Bijlage II – Diepte-interview gezinnen

Diepte-interviewschema voor de gezinnen:

Topic	Bijbehorende elementen	Richtvragen
Factoren tussen de gezinnen: - Gelijkwaardigheid - Herkenbaarheid van de problematiek - Motivatie	1. Herkenbaarheid 2. Gelijkwaardigheid 3. Wederkerigheid 4. Vraagverlegenheid 5. Groei eigenwaarde 6. Positie ervaringsdeskundige 7. Geen genetische band, effect op contact en betrokkenheid? 8. Ervaringsdeskundigheid	1. Wat was uw motivatie om deel te nemen aan de <i>pilot</i> ? 2. Hoe was de relatie tussen u en het andere gezin? 3. Hoe heeft de herkenbaarheid in hulpvraag een rol gespeeld in het contact? 4. Maakte het voor u uit dat u het andere gezin van tevoren niet kende?
Effect eigen proces van het gezin/positieve ervaringen: - Manier van leren - Zelfredzaamheid (Start gezin) - Eigen ervaring overstijgen (Estafettegezin)	1. Eigen verantwoordelijkheid 2. Zelfredzaamheid 3. Eigen kracht 4. Leren (observatie leren, model leren en gesitueerd leren) 5. Eigen ervaringen overstijgen (terugval) 6. Wederkerigheid	1. In welke mate heeft u kunnen leren van het andere gezin? 2. Welke handvaten heeft u ervaren voor uw eigen hulpvraag? (Start gezin) 3. Wat maakt de problematiek van het deelnemend gezin bij u los? (Estafettegezin) 4. Welke elementen van de methodiek heeft u als helpend of positief ervaren?
Rol van de hulpverlener	1. Brugfunctie 2. Tolkfunctie	1. Heeft de methode de relatie met de hulpverlener verandert ten opzichte van een normaal traject? 2. Hoe heeft u de rol van de hulpverlener ervaren? 3. Heeft u een bijdrage van de hulpverlener gemist? Zo ja, welke?
Knelpunten/	1. Verwachting	1. Kunt u knelpunten van de <i>pilot</i> benoemen waar u tegenaan bent gelopen?

Verbeterpunten	2. Zelfsturing en regie 3. Focus verplaatsen 4. Projecteren problematiek 5. Te grote belasting in tijd en intensiviteit	2. Wat vindt u van de balans van de belasting van de <i>pilot</i> en wat het u oplevert? 3. Wat ziet u als verbeterpunten voor deze <i>pilot</i>? 4. Wat vindt u van uw mogelijkheid om uw eigen traject vorm te geven?
Factoren eigen positie in maatschappij - Mentaliteitsverandering	1. Participeren 2. Aansluiten bij veranderingen van de Wmo 3. Mentaliteitsverandering	1. Zou u (nog eens) een ander willen helpen op soortgelijke wijze?
Betekenisgeving	1. Eigen betekenis	1. Welke betekenis geeft u aan uw deelname aan de <i>pilot</i>?

Bijlage III – Telefonisch interview gezinnen

Alle vragen tijdens dit interview zijn gericht op de lange termijn. Lange termijn is in dit geval een termijn van twee jaar.

Naam:

Estafettegezin of startgezin?

Mag het interview worden opgenomen? Eventuele verwijzingen in de resultaten van het onderzoek zullen anoniem vermeldt worden.

Topic	Bijbehorende elementen	Richtvragen
1. Factoren tussen de gezinnen	1.1 Herkenbaarheid 1.2 Gelijkwaardigheid 1.3 Wederkerigheid 1.4 Vraaggelegenheid 1.5 Groei eigenwaarde 1.6 Motivatie 1.7 Geen genetische band, effect op contact en betrokkenheid. 1.8 Ervaringsdeskundigheid	1. Wat was uw motivatie om deel te nemen aan de <i>pilot</i> ? 2. Hoe was de relatie tussen u en het andere gezin? 3. Hoe heeft de herkenbaarheid in hulpvraag een rol gespeeld in het contact? 4. Maakte het voor u uit dat u het andere gezin van tevoren niet kende? 5. Heeft u nog steeds contact met het andere gezin? Zo ja, hoe ziet dit eruit?
2. Effect eigen proces van het gezin	2.1 Eigen verantwoordelijkheid 2.2 Zelfredzaamheid 2.3 Eigen kracht 2.4 Leren (observatieleren, modelleren, gesitueerd leren.) 2.5 (over) Belasting 2.6 Lange termijn	1. In welke mate heeft u kunnen leren van het andere gezin? 2. Welke handvaten heeft u ervaren voor uw eigen hulpvraag? (gerichte vraag voor Start gezin) 3. Wat maakt de problematiek van het deelnemend gezin bij u los? Heeft dit invloed op eigen situatie? (gerichte vraag voor estafettegezin) 4. Wanneer u terug kijkt op het traject, wat is het belangrijkste dat u van het andere gezin heeft kunnen leren?
3. Positieve ervaringen	3.1 Leerervaringen	1. Welke elementen van de methodiek heeft u als helpend/positief ervaren? 2. Welke elementen uit de methodiek gebruikt u nog steeds?

		3. In hoeverre waren alle tips van het andere gezin bruikbaar of helpend? (was er openheid om het andere gezin tips te geven? Of hebben jullie hier een drempel ervaren?)
4. Knelpunten	4.1 Ervaren knelpunten t.a.v. de methodiek	1. Kunt u knelpunten van de <i>pilot</i> benoemen waar u tegenaan bent gelopen? 2. Wat vindt u van de balans van de belasting van de <i>pilot</i> en wat het u heeft oplevert?
5. Verbeterpunten	5.1 Verbeterpunten t.a.v. de methodiek	1. Wat ziet u als verbeterpunten voor deze <i>pilot</i> ? 2. Stel dat de verbeterpunten die u aandraagt worden verwerkt in de methodiek, zou u dan nog eens deelnemen?
6. Rol van de hulpverlener	6.1 Positief 6.2 Knelpunten 6.3 Evaluatiemomenten	1. Heeft de methode de relatie met de hulpverlener verandert ten opzichte van een 'normaal' traject? 2. Hoe heeft u de rol van de hulpverlener ervaren? 3. Heeft u een bijdrage van de hulpverlener gemist? Zo ja, welke? Had de hulpverlener meer aanwezig moeten zijn? 4. Is er sprake geweest van nazorg? Zo ja, door wie en hoe heeft u dit ervaren? Zo nee, heeft u dit gemist?
7. Factoren eigen positie in maatschappij	7.1 Eigen kracht/ <i>empowerment</i> 7.2 Participeren	1. Zou u (nog eens) een ander willen helpen op soortgelijke wijze? 2. Zou u het traject dan hetzelfde vormgeven? Of anders? Zo ja, wat moet er dan anders? 3. Zou u een ander gezin aanraden deel te nemen aan deze methodiek? 4. In hoeverre heeft de methodiek bijgedragen aan het gevoel van eigen waarde en bekrachtiging? (eigen kracht of zelfvertrouwen) Wat betekent dit voor u?
8. Betekenisgeving	8.1 Eigen betekenis	1. Welke betekenis geeft u aan uw deelname aan de <i>pilot</i> ? En welke betekenis geeft u na 2 jaar aan de <i>pilot</i> ?

Bijlage IV – Telefonisch interview professionals.

Alle vragen tijdens dit interview zijn gericht op de lange termijn. Lange termijn is in dit geval een termijn van twee jaar.

Mag het interview worden opgenomen? Eventuele verwijzingen in de resultaten van het onderzoek zullen anoniem vermeldt worden.

Naam:

Functie:

Hoelang werkzaam:

Begeleider gezin of schrijver methodiek.

Interviewschema A:

Topic	Bijbehorende elementen	Richtvragen
1. Motivatie	1.1 Motivatie cliënten 1.2 Motivatie professionals 1.3 Vraagverlegenheid 1.4 Verwachtingen bij start <i>pilot</i>	1. In hoeverre waren de cliënten gemotiveerd om mee te werken aan de methodiek? 2. Wat was uw eigen motivatie om de methodiek te schrijven en/of een gezin te begeleiden? 3. Wat waren de verwachtingen aan de start van de <i>pilot</i> over de uitkomsten voor de deelnemende gezinnen en u als hulpverlener? En hoe kijkt u daar nu op terug?
2. Knelpunten	2.1 Ervaren knelpunten 2.2 Mentaliteitsverandering	1. Welke knelpunten heeft u ervaringen binnen de methodiek? 2. Wanneer u terugdenkt aan de <i>pilot</i> , of hoe de methodiek beschreven is, zou u dan nu alsnog elementen veranderen?
3. Positieve effecten	3.1 Werkzame elementen gezinnen	1. Wat zijn werkzame elementen binnen de methodiek? 2. Hoe staat dit in verhouding met de genoemde knelpunten?

	3.2 Werkzame elementen professionals	
4. Langetermijneffecten	4.1 Effecten gezinnen 4.2 Effecten professionals 4.3 Toekomstbeeld	1. Wat is er op de lange termijn nog aan verandering te zien bij de gezinnen? 2. Wat verwacht u dat deze methodiek kan opleveren in de toekomst? En waarom denkt u dit?
5. Rol van de professional	5.1 Eigen positie als professional 5.2 Evaluatiemomenten	1. Wat was uw rol binnen het koppel dat u begeleidde? Of hoe zou de rol van de hulpverlener moeten zijn binnen het traject? 2. Zijn er evaluatie momenten geweest tijdens de <i>pilot</i> ? 3. Is er ook een eindevaluatie geweest bij de <i>pilot</i> ? 4. Is er na de <i>pilot</i> nog contact geweest met de gezinnen? Zo ja, hoe zag dit er dan uit? Wat kwam er uit de evaluatie?
6. Merkbare effecten voor professionals	6.1 Relatie met ervaringsdeskundigen (gezinnen) 6.2 Grens van verantwoordelijkheid (balans in begeleiding en loslaten)	1. Wat is de invloed van de methodiek Estafettegezinnen op de relatie tussen de hulpverlener en de gezinnen? 2. Toen u de begeleiding van het gezin uit handen gaf, is dit nog over genomen door bijvoorbeeld een vrijwilliger, of een netwerk?
7. Betekenisgeving	7.1 Eigen betekenis van de methodiek	1. Welke betekenis geeft u aan de methodiek?

Interviewschema B:

Voor deel B van het interviewschema maken wij gebruik van de transformatie doelen. Van iedere Jeugdzorginstelling wordt tegenwoordig verwacht dat zij werken met deze doelen. Deze vragen gaan over uw eigen mening en over het verloop van de *pilot* met betrekking tot de transformatie van de jeugdzorg.

Topic	Bijbehorende elementen	Richtvragen
8. Sociaal netwerk	8.1 Eigen verantwoordelijkheid 8.2 Inzet netwerk	1. In welke mate denkt u dat het traject bijdraagt aan de zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijk van het gezin of de cliënt? 2. Hebben het sociale netwerk van het estafettegezin en het startgezin een rol gespeeld binnen de <i>pilot</i> ? Wanneer dit niet zo is, ziet u dit als een mogelijkheid voor als de methodiek opnieuw wordt ingezet?
9. Normaliseren	9.1 Ontzorgen 9.2 Eigen visie professional	1. Wat is de meerwaarde van de methodiek als het gaat om normalisering? (het wordt normaal om eerst je netwerk in te zetten en dan pas de hulpverlening) 2. In hoeverre durfden de gezinnen elkaar feedback te geven of moest de hulpverlener hierbij assisteren? 3. Wat is uw mening over het normaliseren binnen de samenleving? Hoe kijkt u hier als hulpverlener tegen aan? Wat is de visie hierover binnen de instelling.
10. Hulp op maat	10.1 Effectiviteit 10.2 Werkdoelen	1. In hoeverre vindt u de methodiek effectief? 2. Is het voor elk gezin duidelijk wat er van hen wordt verwacht en waar ze hun hulp vandaan kunnen halen?
11. Integrale hulp	11.1 Samenwerking	1. Is er sprake van een persoonlijk plan voor elk gezin? 2. Integrale hulp betekent ook het samenwerken met andere instanties. Is er tijdens de <i>pilot</i> sprake geweest van samenwerking met andere instanties? Zo ja, waarom en hoe zag dit eruit? Zo nee, waarom is de keuze gemaakt om niet samen te werken met andere organisaties? (bij het schrijven en uitvoeren van de methodiek)

12. Professionals	12.1 Werkdruk 12.2 Invloed werkdruk op motivatie voor het werken met de methodiek.	1. In de doelen voor de transformatie staat vermeld dat bij het bieden van de juiste hulp de werkdruk voor de professional zou kunnen afnemen. Hoe heeft u de werkdruk van de methodiek ervaren? 2. Is de werkdruk van invloed op de belangstelling voor het werken met de methodiek? 3. Wanneer u vindt dat de werkdruk van de methodiek te hoog vindt, welke aanpassingen of aanbevelingen zou u dan willen doen?
13. Aanbevelingen	13.1 Aanbevelingen voor de methodiek	1. Heeft u nog aanbevelingen voor de methodiek?

Bijlage V – Focusgroep professionals.

Focusgroep schema voor de professionals:

Topic	Bijbehorende elementen	Richtvragen
Motivatie	1. Aansluiting gedachtegoed Wmo 2. Aansluiten bij manieren van leren van cliënten 3. Vraagverlegenheid	Stelling: 1. De methode past binnen het Wmo gedachtegoed, maar niet binnen de hulpverlening. 2. Waarom zou u wel of niet willen werken met de methodiek?
Verbeterpunten Knelpunten	1. Vinden van een goede <i>match</i> 2. Mentaliteitsverandering	1. Wat zijn knelpunten en verbeterpunten binnen de methodiek?
Wat zien professionals als effect op de gezinnen	1. Eigenwaarde gezinnen 2. Brugfunctie 3. Tolkfunctie 4. Gesitueerd leren en observatieleren	1. Wat zijn werkzame elementen van de methodiek?
Merkbare effecten voor professionals	1. Stigma/vooroordeel 2. Begeleiding uit handen geven 3. Relatie met ervaringsdeskundige 4. Grens van verantwoordelijkheid (terugval)	1. Wat is de invloed van de methodiek Estafettegezinnen op de relatie tussen de hulpverlener en de gezinnen?
Vanuit het diepte-interview:	1. Focus verplaatsen	1. Stellingen: - Waarom zou de methodiek slagen? - Waarom zou de methodiek niet slagen?

Langetermijneffecten	1. Toekomstbeeld	1. Wat is er op de lange termijn nog aan verandering te zien bij de gezinnen? 2. Wat verwacht u dat deze methodiek kan opleveren in de toekomst?

Bijlage VI - Informatiebrief gezinnen

Onderwerp: Onderzoek langetermijneffecten van de methodiek Estafettegezinnen

Zwolle, [DD-MM-JJJJ]

Beste familie [NAAM]

Met deze brief informeren wij u over het onderzoek naar de langetermijneffecten van de methodiek Estafettegezinnen welke ontwikkeld is door Agathos. De instelling waarvan u hulp ontvangt.

Wij, Petra Espeldoorn, Margretha van de Kamp, Rachel de Pooter en Mirjam Sleurink, zijn vier studenten van hogeschool Viaa in Zwolle. Wij doen namens Agathos onderzoek naar de langetermijneffecten van de methodiek Estafettegezinnen. Wij onderzoeken welke positieve en negatieve elementen merkbaar zijn tijdens het werken met de methodiek. Aangezien jullie als gezin hebben meegedraaid in de *pilot* van 2014 is jullie mening van belang voor ons onderzoek.

Zoals telefonisch afgesproken geven wij in deze brief een korte toelichting over onze werkwijze. Op de afgesproken datum komen twee van ons bij u langs om een interview af te nemen. Hoelang dit zal duren is afhankelijk van uw inbreng en de onze natuurlijk. De verwachting is dat dit niet langer zal zijn dan 1,5 uur.

In het interview komen diverse onderwerpen aan bod zoals:

- Relatie tussen beide gezinnen
- Ervaringen met de methodiek
- Positieve ervaringen met de methodiek
- Verbeterpunten van de methodiek

Met de resultaten van het onderzoek wil Agathos de methodiek verder ontwikkelen en verspreiden naar andere gemeenten of instellingen. Uw mening is hierin van belang, omdat op basis van ons onderzoek de methodiek verder ontwikkeld kan worden, er zullen dus zowel positieve als negatieve effecten beschreven worden in ons onderzoek.

Om er zeker van te zijn dat we tijdens de interviews de juiste informatie doorkrijgen maken wij tijdens de interviews, met uw toestemming, gebruik van een voice-recorder. Dit zodat wij na afloop het interview letterlijk kunnen uittypen. Wij garanderen dat de informatie die u met ons deelt volledig geanonimiseerd zal worden. Hetgeen u zegt kan wel als citaat vermeld worden in ons onderzoek hierbij zal dan geen naam genoemd worden.

We zien uit naar het interview en willen u alvast bedanken voor uw medewerking. Voor eventuele vragen kunt u mailen naar: [EMAIL ADRES].

Met vriendelijke groet,

Petra Espeldoorn
Margretha van de Kamp
Rachel de Pooter
Mirjam Sleurink

Bijlage VII - Informatiebrief professionals

Onderwerp: onderzoek methodiek Estafettegezinnen

Zwolle, [DD-MM-JJJJ]

Beste [NAAM],

Met deze brief willen wij u informeren over de focusgroep waarvoor u benaderd bent door Agathos. Wij, Petra Espeldoorn, Margretha van de Kamp, Rachel de Pooter en Mirjam Sleurink, zijn vier studenten van hogeschool Viaa te Zwolle. Voor ons afstuderen doen wij onderzoek naar de langetermijneffecten van de methodiek Estafettegezinnen, waar u mee werkt of heeft gewerkt. Agathos is benieuwd wat de langetermijneffecten zijn van de methodiek.

In deze brief geven wij een korte toelichting over onze werkwijze. Wij gaan een focusgroep houden. Deze groep bestaat uit professionals die werken of betrokken zijn met de methodiek Estafettegezinnen. Onder leiding van alle vier de studenten, zal de focusgroep met elkaar in discussie gaan en meningen delen. Dit gebeurt aan de hand van een aantal thema's die wij van te voren hebben opgesteld. Centraal hierbij staat de vraag:

Welke positieve elementen/knelpunten/verbeterpunten worden er door de professionals aangedragen voor de methodiek Estafettegezinnen en welke betekenis geven zij hieraan?

Wij hopen dat er een dynamisch gesprek op gang zal komen. Het gesprek zal ongeveer anderhalf uur duren. Om het gesprek te analyseren, zullen wij achteraf het gesprek letterlijk uitschrijven. Wij dragen zorg voor wat er wordt gezegd. We garanderen dat de informatie die u met ons deelt volledig geanonimiseerd wordt. Delen van het gesprek komen in citaten terug in het onderzoeksverslag. We gebruiken een *voice recorder* om het gesprek op te nemen. Mede door uw mening kunnen wij aanbevelingen schrijven voor Agathos. Hiermee kunnen zij eventueel de methode aanscherpen en verbeteren.

Het gesprek zal plaatsvinden op [DATUM]. De locatie hiervoor is [LOCATIE].

We zien uit naar het gesprek en we willen u alvast bedanken voor uw medewerking. Voor eventuele vragen kunt u mailen naar: [EMAIL]

Met vriendelijke groeten,

Petra Espeldoorn
Margretha van de Kamp
Mirjam Sleurink
Rachel de Pooter
Hogeschool Viaa.

Bijlage VIII - Labelschema onderzoek Estafettegezinnen Professionals

Interviewschema A:

Kern labels	Labels	Begeleiders gezinnen	Schrijvers methodiek
1. Motivatie	1.1. Motivatie cliënten		
	1.2. Motivatie professional		
	1.3. Vraagverlegenheid		
	1.4. Verwachtingen bij start <i>pilot</i>		
2. Knelpunten	2.1. Ervaren knelpunten		
	2.2. Mentaliteitsverandering		
3. Positieve effecten	3.1. Werkzame elementen gezinnen		
	3.2. Werkzame elementen professionals		
4. Langetermijneffecten	4.1. Effecten gezinnen		
	4.2. Effecten professionals		

	4.3. Toekomstbeeld		
5. Rol van de professional	5.1. Eigen positie als professional		
	5.2. Evaluatiemomenten		
6. Merkbare effecten voor professionals	6.1. Relatie met ervaringsdeskundigen (gezinnen)		
	6.2. Grens van verantwoordelijkheid (Balans in begeleiding en loslaten)		
7. Betekenisgeving	7.1. Eigen betekenis van de methodiek		

Interviewschema B:

Kern labels	Labels	Begeleiders gezinnen	Schrijvers methodiek
8. Sociaal netwerk	8.1. Eigen verantwoordelijkheid		
	8.2. Inzet netwerk		
9. Normaliseren	9.1. Ontzorgen		

	9.2. Eigen visie professional		
	9.3. Visie Agathos		
10. Hulp op maat	10.1. Effectiviteit		
	10.2. Werkdoelen		
11. Integrale hulp	11.1. Samenwerking		
12. Professionals	12.1. Werkdruk		
	12.2. Invloed werkdruk op motivatie voor het werken met de methodiek		
13. Aanbevelingen	13.1. Aanbevelingen voor de methodiek		

Bijlage IX - Labelschema onderzoek Estafettegezinnen

Kern labels	Labels	Estafettegezin	Startgezin
1. Factoren tussen de gezinnen	1.1. Herkenbaarheid		
	1.2. Gelijkwaardigheid		
	1.3. Wederkerigheid		
	1.4. Vraaggelegenheid		
	1.5. Groei eigenwaarde		
	1.6. Motivatie		
	1.7. Geen genetische band, effect op contact en betrokkenheid		
	1.8. Ervaringsdeskundigheid		
2. Effect eigen proces van het gezin	2.1. Eigen verantwoordelijkheid		
	2.2. Zelfredzaamheid		

	2.3. Eigen kracht		
	2.4. Leren (observatieleren, modelleren, gesitueerd leren)		
	2.5. (over) Belasting		
	2.6. Lange termijn		
3. Positieve ervaringen	3.1. Leerervaringen		
4. Knelpunten	4.1. Ervaren knelpunten t.a.v. de methodiek		
5. Verbeterpunten	5.1. Verbeterpunten t.a.v. de methodiek		
6. Rol van de hulpverlener	6.1. Positief		
	6.2. Knelpunten		
	6.3. Evaluatiemomenten		

7. Factoren eigen positie in maatschappij	7.1. Eigen kracht/empowerment		
	7.2. Participeren		
8. Betekenisgeving	8.1. Eigen betekenis		

